

BIDRAG

TILL

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK.

/// **Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser.** Ny följd. 7.

ÅREN

1886—1890.

SKARABORGS LÄN.

1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet i allmänhet.

Under den tidrymd, som denna underdåniga berättelse omfattar, hafva Skaraborgs läns *gränser*, hvilka finnas beskrifna uti föregående berättelser, icke undergått annan förändring, än som blifvit en följd af nedannämnda nådiga beslut:

1) Enligt hvad redan uti senaste berättelsen blifvit omförmäldt, hafva nemligen hemmanen 2 mtl Kringlarp n:r 1 och 2, hvilka varit i jordeboken förda under Börstigs socken och Redvägs härad, samt $\frac{1}{4}$ mtl Bondarp n:r 1, $5\frac{5}{6}$ mtl Döfve n:r 1—7 och lägenheten Döfve n:r 8, som varit i jordeboken upptagna inom Kärråkra socken af Ås härad i Elfsborgs län, blifvit, på grund af nådigt bref den 18 december 1885, vid 1887 års början upptagna i jordeboken under Börstigs socken i Frökinds härad af Skaraborgs län samt i följd häraf förlagda i judicielt och administrativt hänseende till Leaby tingslags länsmansdistrikt, Vartofta fögderi, Leaby tingslag eller, såsom det numera benämnas, Frökinds härads och Ollebergs fjerdingens tingslag samt Vartofta och Frökinds härads domsaga.

2) Kungl. Maj:ts har genom nådigt bref den 2 november 1888 förklaradt, att lägenheten Haghemmet skulle från och med 1890 års ingång räknas till Bjurbäcks kyrkosocken och kommun, samt ytterligare förordnat, att 1 mtl Nyckelås n:r 1, $\frac{1}{2}$ mtl Knaggebo n:r 1, $\frac{1}{4}$ mtl Torpet n:r 1, $\frac{1}{4}$ mtl Nybygget n:r 1, $\frac{1}{4}$ mtl Lidan n:r 1 och $\frac{1}{8}$ mtl Högen n:r 1 skulle från och med nyssnämnda tid öfverföras i jordeboken från Bottnaryds socken i Redvägs härad af Elfsborgs län till Bjurbäcks socken

i Vartofta härad af Skaraborgs län, och vidare, tillika med lägenheten Haghemmet, förläggas från Redvägs härad, samma härads norra länsmansdistrikt, Redvägs och Kinds härads fögderi, Redvägs tingslag samt Kinds och Redvägs domsaga till Vartofta härad, Slättängs tingslags vstra länsmansdistrikt, Vartofta fögderi, Slättängs tingslag samt Vartofta och Frökinds domsaga.

3) Genom nådigt bref den 22 februari 1889 förordnades, att med 1890 års ingång skulle $\frac{1}{4}$ mtl Falla n:r 1 i kyrkligt och kommunalt hänseende förflyttas från Habo till Bottnaryds socken samt Aplaskifte n:r 1, en skattelägenhet, Aplaskifte n:r 2, 1 mtl, Drottningtorp n:r 1, $\frac{1}{4}$ mtl, Elgafall n:r 1, 1 mtl, Fexhult n:r 1, $\frac{1}{4}$ mtl, Gigaryd n:r 1, $\frac{1}{2}$ mtl, Karshult n:r 1, $\frac{1}{2}$ mtl, och Röshult n:r 1, $\frac{1}{4}$ mtl, upptagas i jordeboken för Vartofta härad af Skaraborgs län under Habo socken samt i följd deraf förläggas från Mo härad, Mo härads länsmansdistrikt, Tvetå, Vista och Mo härads fögderi, Mo tingslag och Tvetå, Vista och Mo domsaga till Vartofta härad, Slättängs tingslags östra länsmansdistrikt, Vartofta fögderi, Slättängs tingslag samt Vartofta och Frökinds domsaga.

4) Uti nådiga brefvet den 12 april 1889 föreskrifves, att 1 mtl Stockslunda n:r 1, 1 mtl Åkesholmen n:r 1 och 2 mtl Öja n:r 1—3 skulle med 1890 års ingång i jordeboken öfverföras från Smula socken och Redvägs härad till Åsaka socken och Vartofta härad samt till följd deraf skiljas från Redvägs härads norra länsmansdistrikt, Redvägs och Kinds härads fög-

INLEDNING

TILL

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetat och utgivet af Statistiska centralbyrån – Stockholm, 1863-1912.

Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kungl. Maj:ts befallninghavande i Stockholms stad och i rikets 24 län avger underdåniga femårsberättelser av statistiskt innehåll.

Berättelserna består av två avdelningar.

Första avdelning består av följande rubriker:

- 1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet**
- 2. Innevånare**
- 3. Näringar**
- 4. Kommunikationsanstalter och varubyten**
- 5. Kameralförhållanden**
- 6. Politi.**

Andra avdelning är en tabellbilaga.

Statistiska centralbyrån samlar in och utger ett sammandrag för hela riket av samtliga femårsberättelsernas huvudsakliga innehåll.

Föregångare:

Kongl. maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1822-1851/55.

Innehållsförteckning.

	Sid.
Underdånig berättelse	1-38.
1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet i allmänhet.....	1.
2. Invånare.....	7.
3. Näringar.....	12.
4. Kommunikationsanstalter och varubyten.....	21.
5. Kameralförhållanden.....	27.
6. Politi.....	29.
Tabellbilagor	39-57.
Tab. 1. Folkmängden i Skaraborgs län åren 1886-1890.....	39.
Tab. 2. Allmänna vägar och skjutsning i Skaraborgs län åren 1886-1890.	40.
Tab. 3. Hemman och lägenheter samt stadsjordar m. m. i Skaraborgs län år 1890.....	41.
Tab. 4. Egendomar af fideikommissnatur i Skaraborgs län år 1890.....	42.
Tab. 5. Egendomar tillhörande inhemska aktiebolag, i Skaraborgs län år 1890.....	43.
Tab. 6. Egendomar tillhörande främmande magters undersåtar, i Skaraborgs län år 1890.....	44.
Tab. 7. Brandförsäkringsinrättningarnes verksamhet, i Skaraborgs län åren 1886-1890.....	45.
Tab. 8. Fromma stiftelser, stipendiifonder, pensionsanstalter, sjukkassor, och dermed jemförliga inrättningar i Skaraborgs län år 1890.....	47.

BIDRAG

TILL

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK.

/// **Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser.** Ny följd. 7.

ÅREN

1886—1890.

SKARABORGS LÄN.

1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet i allmänhet.

Under den tidrymd, som denna underdåniga berättelse omfattar, hafva Skaraborgs läns *gränser*, hvilka finnas beskrifna uti föregående berättelser, icke undergått annan förändring, än som blifvit en följd af nedannämnda nådiga beslut:

1) Enligt hvad redan uti senaste berättelsen blifvit omförmäldt, hafva nemligen hemmanen 2 mtl Kringlarp n:r 1 och 2, hvilka varit i jordeboken förda under Börstigs socken och Redvägs härad, samt $\frac{1}{4}$ mtl Bondarp n:r 1, $5\frac{5}{6}$ mtl Döfve n:r 1—7 och lägenheten Döfve n:r 8, som varit i jordeboken upptagna inom Kärråkra socken af Ås härad i Elfsborgs län, blifvit, på grund af nådigt bref den 18 december 1885, vid 1887 års början upptagna i jordeboken under Börstigs socken i Frökinds härad af Skaraborgs län samt i följd häraf förlagda i judicielt och administrativt hänseende till Leaby tingslags länsmansdistrikt, Vartofta fögderi, Leaby tingslag eller, såsom det numera benämnas, Frökinds härads och Ollebergs fjerdingens tingslag samt Vartofta och Frökinds härads domsaga.

2) Kungl. Maj:ts har genom nådigt bref den 2 november 1888 förklaradt, att lägenheten Haghemmet skulle från och med 1890 års ingång räknas till Bjurbäcks kyrkosocken och kommun, samt ytterligare förordnat, att 1 mtl Nyckelås n:r 1, $\frac{1}{2}$ mtl Knaggebo n:r 1, $\frac{1}{4}$ mtl Torpet n:r 1, $\frac{1}{4}$ mtl Nybygget n:r 1, $\frac{1}{4}$ mtl Lidan n:r 1 och $\frac{1}{8}$ mtl Högen n:r 1 skulle från och med nyssnämnda tid öfverföras i jordeboken från Bottnaryds socken i Redvägs härad af Elfsborgs län till Bjurbäcks socken

i Vartofta härad af Skaraborgs län, och vidare, tillika med lägenheten Haghemmet, förläggas från Redvägs härad, samma härads norra länsmansdistrikt, Redvägs och Kinds härads fögderi, Redvägs tingslag samt Kinds och Redvägs domsaga till Vartofta härad, Slättängs tingslags vestra länsmansdistrikt, Vartofta fögderi, Slättängs tingslag samt Vartofta och Frökinds domsaga.

3) Genom nådigt bref den 22 februari 1889 förordnades, att med 1890 års ingång skulle $\frac{1}{4}$ mtl Falla n:r 1 i kyrkligt och kommunalt hänseende förflyttas från Habo till Bottnaryds socken samt Aplaskifte n:r 1, en skattelägenhet, Aplaskifte n:r 2, 1 mtl, Drottningtorp n:r 1, $\frac{1}{4}$ mtl, Elgafall n:r 1, 1 mtl, Fexhult n:r 1, $\frac{1}{4}$ mtl, Gigaryd n:r 1, $\frac{1}{2}$ mtl, Karshult n:r 1, $\frac{1}{2}$ mtl, och Röshult n:r 1, $\frac{1}{4}$ mtl, upptagas i jordeboken för Vartofta härad af Skaraborgs län under Habo socken samt i följd deraf förläggas från Mo härad, Mo härads länsmansdistrikt, Tvetå, Vista och Mo härads fögderi, Mo tingslag och Tvetå, Vista och Mo domsaga till Vartofta härad, Slättängs tingslags östra länsmansdistrikt, Vartofta fögderi, Slättängs tingslag samt Vartofta och Frökinds domsaga.

4) Uti nådiga brefvet den 12 april 1889 föreskrifves, att 1 mtl Stockslunda n:r 1, 1 mtl Åkesholmen n:r 1 och 2 mtl Öja n:r 1—3 skulle med 1890 års ingång i jordeboken öfverföras från Smula socken och Redvägs härad till Åsaka socken och Vartofta härad samt till följd deraf skiljas från Redvägs härads norra länsmansdistrikt, Redvägs och Kinds härads fög-

deri, Redvägs tingslag samt Kinds och Redvägs domsaga, för att läggas till Slättängs tingslags vestra länsmandistrikt, Vartofta fögderi, Slättängs tingslag och Vartofta och Frökinds domsaga.

5) Deremot har Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 25 juni 1890 förordnat, att med 1891 års ingång dels de hemman och lägenheter om tillsammans $7\frac{3}{8}$ mtl, som enligt jordeboken utgjorde den till Skaraborgs län hörande delen af Smula socken, skulle föras i jordeboken för Elfsborgs län och Redvägs härad under Smula socken samt i följd deraf förläggas från Leaby tingslags länsmandistrikt, Vartofta fögderi, Leaby tingslag och Vartofta och Frökinds domsaga till Redvägs härads norra länsmandistrikt, Redvägs och Kinds härads fögderi, Redvägs tingslag samt Kinds och Redvägs domsaga, dels ock de skilda sockendelarne utgöra allenast en kommun.

6) Likaledes är genom nådiga brefvet den 23 maj 1890 föreskrifvet, dels att med 1891 års ingång den till Skaraborgs län hörande delen af Norra Åsarps socken, bestående af $\frac{1}{2}$ mtl Holmestorp n:r 1, 4 mtl Hög n:r 1—5 och ängen Hjertäckra n:r 6 skulle förläggas till Elfsborgs län och Redvägs härad samt i följd deraf från Leaby tingslags länsmandistrikt, Vartofta fögderi, Leaby tingslag samt Vartofta och Frökinds domsaga öfverflyttas till Redvägs härads norra länsmandistrikt, Redvägs och Kinds härads fögderi, Redvägs tingslag samt Kinds och Redvägs domsaga, dels ock att jemväl från början af 1891 de särskilda sockendelarne skulle utgöra allenast en kommun.

7) Vidare har Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 9 november 1888 förordnat, att fräselägenheten Björkåsen och Barkåsen n:r 1 samt torpen Barkeslätt, Jädersberg och Stubbabacken skulle vid 1890 års ingång, torpen i kommunalt hänseende och lägenheten såväl i kommunalt hänseende som i jordeboken, öfverföras från Jäla socken i Skaraborgs län till Broddarps socken i Elfsborgs län samt i följd deraf förläggas från Vilske härad, samma härads länsmandistrikt, Skara fögderi, Vilske tingslag och Skånings, Vilske och Valle domsaga till Gäsene härad, detta härads länsmandistrikt, Kullings fögderi, Gäsene tingslag samt Ås och Gäsene domsaga.

Genom dessa regleringar har *länets ytvidd* å ena sidan ökats med 0.4462 kvadratnymil, men å den andra minskats med 0.1098 kvadratnymil, så att densamma numera utgör 8,487.19 kvadratkilometer eller 84.8719 kvadratnymil. Häraf belöpa å fastland samt å öar, holmar och skär uti smärre insjöar 79.1452 kvadratnymil, å öar, holmar och skär i Venern och Vettern 1.66 kvadratnymil samt å insjöar och vattendrag 4.0667 kvadratnymil. Beträffande ytviddens fördelning emellan länets härad och städer åberopas de i senaste berättelsen lemnade uppgifter, med erinran likväl att till följd af förutnämnda regleringar Vartofta härads ytvidd ökats från 13.6769 till 13.9943 kvadratnymil, Frökinds härads ytvidd ökats från 1.367 till 1.3922 kvadratnymil samt Vilske härads ytvidd minskats från 2.5061 till 2.4999 kvadratnymil.

Rörande Venerns och Vetterns ytvidd äro uppgifter meddelade i senaste berättelsen. Huru stor del af dessa sjöar torde böra anses tillhöra Skaraborgs län, kan ej heller nu med visshet uppgifvas. Förhållandet mellan länets ytvidd och folkmängd var vid 1885 års slut sådant, att på 1 kvadratnymil land belöpte 3,168 invånare. Nu är förhållandet sådant, att på 1 kvadratnymil land belöper 3,085 invånare. Ehuru folkmängdstätheten således något aftagit, torde Skaraborgs län likväl fortfarande i detta hänseende vara det femte i ordningen samt

öfverträffas allenast af Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Blekinge och Kristianstads län. Beträffande de särskilda socknarnes areal och folkmängdens fördelning dem emellan hänvisas nu, såsom förut, till Ekonomiska Kartverkets häradsbeskrifningar och Statistiska Centralbyråns publikationer.

Länet har fortfarande 6 *städer*, alla med egen rådstufvurätt och magistrat. I Mariestad, Sköfde och Falköping är magistraten samt i Skara, Lidköping och Hjo borgmästaren öfverexekutor.

Genom nådigt bref den 19 februari 1887 förordnades, att Valla och Binnebergs tingslag, hvilka tillsammans bildade Vadsbo södra domsaga, skulle utgöra ett tingslag, och sedan vid jernvägsstationen Moholm blifvit uppfördt ett nytt, för hela domsagan afsedt tingshus, har enligt nådigt förordnande den sålunda beslutade regleringen vid femårsperiodens utgång eller från och med år 1891 träd i verket. Vidare är genom nådigt bref den 28 juni 1889 föreskrifvet, att Åse, Viste, Barne och Laske härads domsaga skall utgöra ett tingslag med tingsställe vid Vara jernvägsstation, men som nödiga förberedande åtgärder icke hunnit vidtagas, har denna reglering ännu icke kunnat träda i verket. I öfrigt åberopas angående länets 7 *domsagor* de upplysningar, som äro meddelade i berättelsen för femårsperioden 1876—1880.

Länet är fortfarande i administrativt hänseende indeladt i 7 *fögderier*, hvilka sammanfalla med domsagorna, samt 27 *länsmandistrikt*. Indelningen i *kommuner* har deremot under ifrågasvarande tidrymd undergått förändring i så matto, att dels jemlikt nådigt bref den 29 juli 1887 Färeds socken från och med år 1888 utgör en särskild från Hasle och Berga socknar skild kommun, dels Norra Vings, Stenums och Skärfs socknar, hvilka haft gemensam kommunalförvaltning, blifvit enligt Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes resolutioner den 12 december 1888 och den 6 mars 1889 från hvarandra skilda och således numera hvar för sig utgöra en kommun, dels enligt hvad ofvan förmäles, den till Skaraborgs län hörande del af Smula socken blifvit öfverflyttad till Elfsborgs län och med den till sistnämnda län hörande sockendel sammanförd till allenast en kommun, dels ock, enligt hvad likaledes ofvan blifvit anmärkt, den till Skaraborgs län hörande del af Norra Åsarps socken blifvit öfverflyttad till Elfsborgs län och med den till sistnämnda län hörande sockendel sammanförd till allenast en kommun. Efter dessa förändringar utgör från och med 1891 års ingång antalet af de till länet hörande *landskommuner* och delar af sådana kommuner rätteligen 262 och, då härtill läggas 6 *stadskommuner*, utgör således hela antalet af länets kommuner 268. *Kyrkosocknarna*, hvilkas antal sammanfaller med kommunernas, äro fortfarande fördelade på 98 pastorat. I afseende å kontraktsindelningen hänvisas till de i senaste berättelsen meddelade upplysningar. Inom flere pastorat hafva två eller flere socknar förenat sig om en kyrka; och uppgår antalet af de inom länet befintliga, för sitt ändamål begagnade kyrkor och kapell till 239.

Af länets städer har fortfarande endast Lidköping stapelstads- samt nederlags- och transitupplagsrätt.

Uti senaste berättelsen omförmäldes, att af de 105 särskilda förslag, som utsedde komiterade afgifvit för afhjelpande af *oregelbundenheterna i länets indelning*, 30 förslag blifvit slutligen pröfvade, samt att 31 af nämnda förslag, som då ännu icke pröfvats, afsågo endast sådana förändringar i jordeboken, som äfven i de fall, då hemman eller hemmansdel föresloges till öfverflyttning

från en jordebokssocken till en annan, icke i öfrigt rubbade den administrativa samt icke alls berörde den judiciela, ecklesiastika och kommunala indelningen. Dessa 31 förslag, betecknade med samma nummer som uti komiterades betänkande, innehöllo:

2. att med hänsyn dertill att den socken, som i jordeboken för Vadsbo härad benämndes Eggby, såsom kyrkosocken och kommun kallades Ekby, och da dertill komme, att en annan socken med namnet Eggby funnes inom länet i Valle härad, förstnämnde sockens namn i jordeboken måtte förändras från Eggby till Ekby;

5. att den till Vadsbo härad hörande Frödsbergs socken i jordeboken hädanefter måtte, såsom den i öfrigt allmänligen kallades, benämnas Fredsberg, äfvensom att följande hemman och lägenhet, med tillsammans 92 invånare, nemligen: Löfasen n:r 1 södra, $\frac{1}{4}$ mtl, och n:r 2 norra, $\frac{1}{2}$ mtl, Qvarngatan n:r 1, $\frac{1}{16}$ mtl, Knektebacken n:r 1, $\frac{1}{2}$ mtl, och n:r 2, en äng, Nyängen n:r 1, $\frac{1}{16}$ mtl, och Äng n:r 1, 1 mtl, hvilka i jordeboken fördes under Frödsbergs socken, måtte, enär de i kyrkligt och kommunalt hänseende tillhörde Bäcks socken, i jordeboken dit öfverföras från Frödsbergs socken;

7. att, enär Hofva och Fagerlids i jordeboken åtskilda socknar i Vadsbo härad vore förenade till en kyrkoförsamling och en kommun under namn af Hofva med Fagerlid och i följd häraf borde betraktas såsom allenast en socken, Fagerlids socken måtte uteslutas ur jordeboken och de derunder förda hemman och lägenheter upptagas inom Hofva socken samt kyrkosocknen och kommunen förklaras skola med detta senare namn betecknas;

14. att, enär hemmanet Qvarnbacken n:r 1, äfven kalladt Qvarnsjöbacken, $1\frac{1}{8}$ mtl, med 42 invånare, hvilket i jordeboken upptoges inom Undenäs socken och Vadsbo härad, i kyrkligt och kommunalt hänseende tillhörde Tiveds socken, berörda hemman måtte i jordeboken öfverföras från Undenäs till Tiveds socken;

16. att, enär den i jordeboken med det dubbla sockennamnet Hunnekulla eller Beateberg benämnda socken i Vadsbo härad såsom kyrkosocken och kommun kallades Beateberg, densamma namn i jordeboken måtte förändras till allenast Beateberg;

19. att, enär Sventorps och Suntetorps socknar i Kakinds härad vore förenade till en kyrkosocken och en kommun och hade gemensam kyrka inom Sventorp, Suntetorps socken måtte ur jordeboken uteslutas och de derunder förda hemman och lägenheter upptagas inom Sventorp socken, samt att med detta namn omförmälda kyrkosocken och kommun måtte förklaras skola hädanefter betecknas;

23. att, enär genom nådig resolution den 12 juni 1863 Fogelås socken i Kåkinds härad blifvit delad i två kommuner, Norra och Södra Fogelås, hvilka tillsammans bildade en kyrkosocken, kallad Fogelås, de till Södra Fogelås kommun hörande hemman och lägenheter, med ett invånareantal af 1,628 personer, måtte i jordeboken sammanföras till en särskild socken, benämnd Södra Fogelås, samt återstoden af Fogelås socken benämnas Norra Fogelås, och skulle enligt Komiténs förslag följande hemman och lägenheter komma att i jordeboken hänföras till Södra Fogelås socken, nemligen kronoegendomen Sörtorp Vestergården n:r 2, $\frac{1}{2}$ mtl; skatteegendomarne Carlsberg eller Storegården n:r 1, $\frac{1}{2}$ mtl, Ruder n:r 1, $\frac{1}{2}$ mtl med qvarn och såg, Binneberg n:r 1, 1 mtl, Bossgården n:r 1, $\frac{1}{2}$ mtl, Eskeliden Ödegården n:r 1, $\frac{1}{2}$ mtl, Espåsen n:r 1, $\frac{1}{8}$ mtl, Getaryggen n:r 1, $\frac{1}{8}$ mtl, Hallabo n:r 1, $\frac{1}{8}$ mtl, Håldestorp n:r 1, 1 mtl, Litter-

åsen n:r 1, $\frac{1}{8}$ mtl, Lunnabacken n:r 1, $\frac{1}{2}$ mtl, Mellomryd n:r 1, 1 mtl, Mobelet n:r 1, $\frac{1}{4}$ mtl, Munkaskog Nolgården n:r 1, 1 mtl, Munkaskog Mellomgården n:r 2, 1 mtl, Munkaskog Sörgården n:r 3, 1 mtl, Målareskogen n:r 1, $\frac{1}{4}$ mtl, Nederyd n:r 1, 1 mtl, Nykyrka n:r 1, $\frac{1}{8}$ mtl, Nyskog n:r 1, $\frac{1}{2}$ mtl, Piltebo n:r 1, $\frac{1}{2}$ mtl, Rinkabäcken öfra n:r 1, $\frac{1}{2}$ mtl, Rinkabäcken nedre n:r 1, $\frac{1}{2}$ mtl med qvarn och såg, Rolösa n:r 1, $\frac{1}{2}$ mtl, Skatteberg n:r 1, $\frac{1}{2}$ mtl, Slättan n:r 1, $\frac{1}{4}$ mtl, Stackeryd lilla n:r 1, 1 mtl, Sörtorp Östergården n:r 1, 1 mtl, Torp n:r 1, 1 mtl, Väntan n:r 1, $\frac{1}{8}$ mtl, Öfvergrafven n:r 1, $\frac{3}{4}$ mtl, Öfverryd n:r 1, 1 mtl, och Rinkabäck n:r 2, en tomt; och frälseegendomarne Hagen n:r 2, 1 mtl, Hjellö n:r 1, 1 mtl, Jubberud n:r 1, 1 mtl, Moanäs n:r 1, 1 mtl, Piggatorp n:r 3, 1 mtl, Rackabo n:r 1, $\frac{1}{4}$ mtl, Björstorp stora n:r 1, $\frac{3}{8}$ mtl, Björstorp lilla n:r 1, $\frac{1}{4}$ mtl, Bro n:r 1, $\frac{1}{2}$ mtl, Dalshult n:r 1, $\frac{3}{4}$ mtl, Dunabolet n:r 1, $\frac{3}{8}$ mtl, Eskelid Lillegården n:r 3, $\frac{1}{4}$ mtl, Flatan n:r 1, $\frac{1}{4}$ mtl, Flögebyn eller Föglebyn n:r 1, $\frac{1}{2}$ mtl, Galneryd n:r 1, $\frac{1}{4}$ mtl, Gatan n:r 1, $\frac{1}{2}$ mtl, Granbolet n:r 1, 1 mtl, Hakebo n:r 1, $\frac{3}{8}$ mtl, Hulan n:r 2, $\frac{1}{4}$ mtl, Kolabotten n:r 1, $\frac{1}{8}$ mtl, Krogstorp n:r 1, $\frac{1}{8}$ mtl, Lyckan n:r 1, $\frac{1}{4}$ mtl, Misten n:r 1, $\frac{1}{2}$ mtl, Mossebolet n:r 1, $\frac{1}{4}$ mtl, Nedergrafven n:r 1, $\frac{1}{2}$ mtl, Nygårdens n:r 1, $\frac{1}{2}$ mtl, Nyttorp eller Laduryd n:r 1, $\frac{1}{8}$ mtl, Puke- eller Krösahemmet n:r 1, $\frac{1}{4}$ mtl, Siggahemmet n:r 1, $\frac{1}{8}$ mtl, Signetsbo Hulegården n:r 1, $\frac{1}{4}$ mtl, Signetsbo Sörgården n:r 2, $\frac{1}{4}$ mtl, Skrinhult n:r 1, $\frac{1}{2}$ mtl, Stackeryd n:r 1, 1 mtl, Stakahemmet n:r 1, $\frac{1}{4}$ mtl, Stenshemmet n:r 1, $\frac{1}{8}$ mtl, Sventorp n:r 1, $\frac{1}{4}$ mtl, Trollebo södra n:r 1, $\frac{1}{2}$ mtl, Öfver- eller Söderyd n:r 1, $\frac{1}{4}$ mtl, Öfver- eller Söderyd n:r 2, $\frac{1}{4}$ mtl, Öfverhult n:r 1, $\frac{1}{8}$ mtl, Björshemmet n:r 1, ett gräsgäld, Bäckabo n:r 1, dito, Klockarebolet n:r 1, dito, Hjellö, en qvarn, och Hjellö, en såg, samt slutligen Djupedals qvarn;

33. att, enär frälseäteriet Stämmestorp n:r 1, 1 mtl, med 30 invånare, hvilket i jordeboken hänfördes till Stenstorps socken och Gudhems härad, i kyrkligt och kommunalt hänseende tillhörde Brunnhems socken och nämnda härad, detsamma måtte i jordeboken öfverföras från Stenstorps till Brunnhems socken;

39. att, enär de hemman och lägenheter, hvaraf Gerums församling bestode, fördes i jordeboken för Vartofta härad under Skörstorps socken, men berörda församling utgjorde en kyrkosocken och en kommun för sig, de till samma församling hörande hemman och lägenheter måtte varda i jordeboken utbrutna och förda under särskild socken, benämnd Gerum, eller numera enligt nådiga brefvet den 17 april 1885 Östra Gerum;

47. att, som de hemman och lägenheter, hvaraf Vättaks kyrkoförsamling och kommun bestode, icke i jordeboken bildade egen socken, utan upptoges inom Hvalstads socken i Vartofta härad med undantag af hemmanet Suntak n:r 1 Ågård, $\frac{1}{4}$ mtl, hvilket enligt jordeboken tillhörde Sunktaks socken i nämnda härad, dessa hemman och lägenheter måtte varda i jordeboken förda under särskild socken, benämnd Vättak;

48. att hemmanen Bäck n:r 1—11, $7\frac{1}{2}$ mtl, och Moarp n:r 1, $\frac{1}{2}$ mtl, med tillsammans 214 invånare, hvilka upptoges i jordeboken under Kymbo socken i Vartofta härad, men i kyrkligt och kommunalt hänseende tillhörde Hvalstads socken, måtte öfverflyttas i jordeboken från Kymbo till Hvalstads socken, samt att hemmanen Eket n:r 1, $\frac{1}{4}$ mtl, Stockebäcken lilla n:r 1, $\frac{1}{4}$ mtl, och Stockebäcken stora n:r 2, $\frac{1}{2}$ mtl, med tillsammans

48 invånare, hvilka i jordeboken fördes under Hvalstads socken i nyssnämnda härad, men i kyrkligt och kommunalt hänseende lydde till Kymbo socken, måtte i jordeboken öfverföras från Hvalstads till Kymbo socken;

49. att, enär hemmanet Flata n:r 1 Bredegård, $\frac{1}{2}$ mtl, hvilket i jordeboken upptoges under Hvalstads socken, hörde i kyrkligt och kommunalt hänseende till Suntaks socken, berörda hemman måtte öfverföras i jordeboken från Hvalstads till Suntaks socken;

51. att, som med undantag af hemmanen Klöfvatomten eller Klöfhulan, Kläfvatomten eller Kårdam och Öland, om hvilka Komitén afgifvit särskilda förslag, de hemman och lägenheter, af hvilka Slöta och Faleqvarna socknar i Vartofta härad enligt jordeboken bestode, bildade en kyrkosocken och en kommun, benämnd Slöta, Faleqvarna socken måtte ur jordeboken uteslutas och de derunder förda hemman och lägenheter, hemmanen Kläfvatomten eller Kårdam och Öland undantagna, upptagas under Slöta socken;

53. att, enär i jordeboken upptoges under Slöta socken $\frac{1}{4}$ mtl Klöfvatomten n:r 1, eller Klöfhulan, och under Faleqvarna socken $\frac{1}{4}$ mtl Öland n:r 1, hvilka hemman, med tillsammans 31 invånare, i kyrkligt och kommunalt hänseende tillhörde Karleby socken, Vartofta härad, dessa hemman måtte i jordeboken öfverföras till sistnämnda socken;

59. att, enär Härjevads församling utgjorde en kyrkosocken och en kommun för sig, de till denna församling hörande hemman och lägenheter måtte varda i jordeboken för Skånings härad utbrutna från Saleby socken, der de nu upptoges, och förda under särskild socken, benämnd Härjevad;

60. att, som i jordeboken upptoges under Saleby socken följande hemman, nemligen: Lilla Backa n:r 1, $\frac{1}{2}$ mtl, Rycka n:r 1—6, 6 mtl, Stora Backa n:r 1, 1 mtl, Västhed n:r 1 och 2, $1\frac{1}{4}$ mtl, samt Öntorp n:r 1, 1 mtl, med tillsammans 487 invånare, men dessa hemman i kyrkligt och kommunalt hänseende tillhörde Trässbergs socken, desamma måtte öfverföras i jordeboken för Skånings härad från Saleby till Trässbergs socken;

61. att, enär Torkelstorp n:r 1, 1 mtl, och n:r 2, en qvarn, samt Kjögen n:r 1, $\frac{1}{2}$ mtl, kalladt Köjen, med tillsammans 59 invånare, i jordeboken för Skånings härad upptoges under Vestra Gerums socken, men i kyrkligt och kommunalt hänseende tillhörde Skallmeja socken, desamma måtte i jordeboken öfverföras från Vestra Gerums till Skallmeja socken;

68. att, då den socken, hvilken i jordeboken för Vilske härad benämndes Klefva, såsom kyrkosocken och kommun bure namnet Vilske-Klefva, denna sockens namn i jordeboken måtte förändras till Vilske-Klefva;

76. att, enär hemmanet Digrid n:r 1, $\frac{1}{2}$ mtl frälse, med 29 invånare, hvilket i jordeboken för Åse härad upptoges under Tuns socken, i kyrkligt och kommunalt hänseende tillhörde Friels socken, berörda hemman måtte i jordeboken öfverföras från Tuns till Friels socken;

77. att, enär hemmanet Applabacken n:r 1, $\frac{1}{8}$ mtl, med 10 invånare, hvilket i jordeboken hänfördes till Sparlösa socken, i kyrkligt och kommunalt hänseende tillhörde Levene socken, berörda hemman i jordeboken för Viste härad måtte öfverföras från Sparlösa till Levene socken;

81. att, som den i jordeboken för Barne härad under namn af »Sandbäck eller Kyrkås» upptagna socken såsom kyrkosocken

och kommun kallades Kyrkås, berörda socken i jordeboken hädanefter måtte benämnas endast Kyrkås;

82. att, enär Ryda och Halfås, hvilka i jordeboken för Barne härad upptoges såsom särskilda socknar, vore förenade till en kyrkosocken med gemensam kyrka, kallad Ryda, och en kommun under namn af Ryda och Halfås, den senare socknen måtte ur jordeboken uteslutas och de derunder förda hemman och lägenheter upptagas i jordeboken inom Ryda socken, äfvensom att omförmälda kommun måtte förklaras skola hädanefter kallas endast Ryda;

85. att, enär hemmanet Ek Nils Svensgården n:r 2, $\frac{1}{2}$ mtl, med 32 invånare, hvilket i jordeboken hänfördes till Skarstads socken, i kyrkligt och kommunalt hänseende tillhörde Önums socken, men deremot hemmanet Skatofta Skräddaregården n:r 1, $\frac{1}{2}$ mtl, med 27 invånare, hvilket i jordeboken upptoges under Önums socken, i kyrkligt och kommunalt hänseende räknades till Skarstads socken, hemmanet Ek n:r 2 måtte öfverföras i jordeboken för Barne härad från Skarstads till Önums socken och hemmanet Skatofta n:r 1 från Önums till Skarstads socken;

87. att, enär de i jordeboken för Laske härad upptagna socknarne Längjum och Vessby bildade tillsammans en kyrkoförsamling, benämnd Längjum, och en kommun vid namn Längjum och Vessby, Vessby socken måtte ur jordeboken uteslutas och de derunder förda hemman och lägenheter i jordeboken upptagas inom Längjums socken, der den gemensamma kyrkan vore belägen, äfvensom att kommunen måtte förklaras hädanefter skola kallas endast Längjum;

89. att till Husaby kyrkosocken och kommun hörande hemmanen Götörp n:r 1—5 om tillhopa $3\frac{3}{4}$ mtl, med 135 invånare, hvilka hemman i jordeboken upptoges under Skelfvums socken, måtte öfverföras i jordeboken för Kinnefjerdings härad från Skelfvums till Husaby socken;

90. att, som Härene kyrkoförsamling omfattade de i jordeboken för Kinnefjerdings härad åtskilda socknarne Härene och Skofteby, hvilka äfven vore förenade till en kommun, benämnd Härene och Skofteby, och då således berörda socknar, hvilkas gemensamma kyrka vore belägen inom Härene socken, vore att betrakta såsom allenast en socken, Skofteby socken måtte ur jordeboken uteslutas och de derunder upptagna hemman och lägenheter i jordeboken föras till Härene socken, samt att kommunen måtte förklaras skola kallas endast Härene, eller numera enligt nädiga brevet den 17 april 1885 Norra Härene;

94. att, enär den socken, hvilken i jordeboken för Kinne härad benämndes Klefva, såsom kyrkosocken och kommun bure namnet Kinne-Klefva, denna sockens namn måtte i jordeboken förändras till Kinne-Klefva;

98. att, då de i jordeboken för Kållands härad åtskilda socknarne Hjerpås, Höra och Vedum jemte jordlägenheterna Toketorp, men med undantag af hemmanet Hulebäck och en del af hemmanet Toketorp n:r 3, om hvilka Komitén afgifvit särskilda förslag, bildade tillsammans en kyrkoförsamling och en kommun och enär följaktligen berörda socknar, hvilkas gemensamma kyrka vore belägen inom Hjerpås socken, numera vore att betrakta såsom allenast en socken, Höra och Vedums socknar måtte ur jordeboken uteslutas och de derunder förda hemman och lägenheter, hemmanet Hulebäck undantaget, i jordeboken öfverföras till Hjerpås socken;

99. att, när hemmanet Hulebäck n:r 1, 1 mtl med 15 invånare, i jordeboken för Kållands härad hänfördes till Höra socken, men i kyrkligt och kommunalt hänseende tillhörde Ufvereds socken, nämnda hemman måtte i jordeboken öfverföras från Höra till Ufvereds socken;

103. att, som Gillstads församling utgjorde en kyrkosocken och en kommun för sig, de till denna församling hörande hemman och lägenheter måtte varda i jordeboken för Kållands härad utbrutna från Väla socken och förda under särskild socken, benämnd Gillstad; och

105. att, när en del af 1 mtl Toketorp n:r 3, kallad Fagervällatomten och utgörande $\frac{1}{3}$ mtl, med 5 invånare, hvilken hemmansdel enligt jordeboken tillhörde Hjerpås socken, räknades till och vore belägen inom området för Gillstads församling och kommun, berörda hemmansdel i jordeboken för Kållands härad måtte öfverföras från Hjerpås till Gillstads socken.»

Samtliga dessa förslag hafva enligt nådigt bref den 12 april 1889 då blifvit slutligen pröfvade; och när, enligt hvad upplýst blifvit, den i 23:e punkten upptagna lägenheten en qvarn och en såg vid skattesäteriet Ruder n:r 1 och Djupedals qvarn samt den i 61:a punkten förekommande lägenheten Torkelstorp n:r 2, en qvarn, icke funnos upptagna i jordeboken, har Kungl. Maj:t funnit Komiténs förslag i dessa delar ej föranleda någon åtgärd; hvarjemte Kungl. Maj:t funnit godt bifalla, hvad Komitén i öfrigt föreslagit, med iakttagande beträffande 47:e punkten, att den till Vättaks församling hörande skattelägenheten Sandgrenstorp n:r 1, ett torp som i jordeboken upptoges under Härja socken, skulle utbrytas från sistnämnda sockens jordebok.

Till följd af komiterades förslag i öfrigt hafva under nu ifrågavarande tidrymd, förutom de här ofvan omförmälda på länets gränser inverkan de regleringar, följande förändringar i länets indelning blifvit föreskrifna:

1) Genom kungl. brefvet den 20 maj 1887 är förordnadt, dels att med 1888 års ingång lägenheterna Dykärret och Hultagsmossen n:r 2, en äng, Gatan n:r 1, en äng, Gullhagen n:r 1, en hage, Hultäng eller Kollbokärret n:r 1, en äng, Hästhagen och Räntherhagen n:r 1, en äng, Kärrebäcksmossen n:r 1, en äng, Långängen n:r 1, en äng, Maden eller Stackekärsmossen n:r 1, en äng, Nyäng eller Kärrebäck med Planterhagen n:r 1, en äng, Råsen n:r 1, en äng, Stegelvikskärret n:r 1, en äng, Torpamossen n:r 1, en äng, Viksnäs n:r 7, 8, 9 och 10 af förra kronoparken Kinneskogen, Viknäsudde n:r 1, ett torp, samt Karlberglotten n:r 2 och lotterna n:r 28 och 29 på Kinneskogen skulle såväl i kyrkligt och kommunalt afseende som i jordeboken öfverföras till Björsäters socken samt i följd deraf förläggas från Kinne härad samt Kinnefjerdings, Kinne och Kållands domsaga till Vadsbo härad, Hasselrörs tingslags länsmansdistrikt, Norra Vadsbo fögderi, Hasselrörs tingslag och Norra Vadsbo domsaga, dels ock att de hemman och lägenheter, af hvilka Bredsäters församling utgöres, skulle i jordeboken, utbrutna från Lugnäs socken, sammanföras under en socken, benämnd Bredsäter.

2) Holmen Sidön med fiskeriet Sidön n:r 5 har på grund af kungl. brefvet den 20 maj 1887 blifvit med 1888 års ingång såväl i kyrkligt och kommunalt hänseende som i jordeboken öfverförd från Udenäs till Bredviks socken samt i följd deraf förlagd från Vadsbo härad, Valla tingslags norra länsmansdistrikt, Södra Vadsbo fögderi, Valla tingslag och Södra Vadsbo dom-

saga till Kåkindes härad, häradets nedre länsmansdistrikt, Sköfde fögderi, Kåkindes tingslag samt Gudhems och Kåkindes domsaga.

3) Enligt kungl. brefvet den 26 oktober 1888 äro hemmanen $\frac{3}{4}$ mtl Dotorp n:r 1, Palshammars gård, $\frac{3}{8}$ mtl Tåstorp n:r 3 och $\frac{1}{4}$ mtl Yretonten n:r 1 vid 1889 års ingång öfverflyttade i jordeboken för Gudhems härad från Friggeråkers socken till Falköpings socken.

4) Kungl. brefvet den 11 november 1887 föreskrifver, att hemmanet Öråsen n:r 1, $\frac{1}{8}$ mtl, skulle med 1889 års ingång till Hömbs socken öfverföras, i kyrkligt afseende från Edåsa socken samt i kommunalt afseende och i jordeboken från Ljunghems socken, samt i följd häraf förläggas från Gudhems härad, samma härads östra länsmansdistrikt, Sköfde fögderi, Gudhems tingslag, samt Gudhems och Kåkindes domsaga till Vartofta härad, Dimbo tingslags vestra länsmansdistrikt, Vartofta fögderi, Dimbo tingslag samt Vartofta och Frökinds domsaga.

5) Kungl. Maj:t har genom nådigt bref den 25 november 1887 förordnat, att $\frac{1}{48}$ mtl af hemmanet Svenshult n:r 1 och $\frac{1}{64}$ mtl af hemmanet Hallebo Stora Nolgården n:r 1, jemväl kalladt Kojan, äfvensom Dykärrs qvarn och sag skulle vid 1889 års början i kyrkligt och kommunalt hänseende samt de båda hemmansdelarne jemväl i jordeboken öfverflyttas från Habo till Gustaf Adolfs socken.

6) Enligt kungl. brefvet den 8 februari 1889 har deremot notfisket n:r 1 Svedudden blifvit med 1890 års ingång i kyrkligt och kommunalt hänseende äfvensom i jordeboken öfverförd från Habo till Brandstorps socken samt i följd deraf förlagdt från Slättängs tingslags östra länsmansdistrikt och Slättängs tingslag af Vartofta härad till Dimbo tingslags östra länsmansdistrikt och Dimbo tingslag af samma härad.

7) Genom kungl. brefvet den 22 juli 1887 är förordnadt, att $\frac{1}{4}$ mtl Kläfvatomten eller Kårdam n:r 1 skulle med 1888 års ingång i jordeboken öfverföras från Faleqvarna till Kelfvene socken samt i följd häraf förläggas från Leaby tingslags länsmansdistrikt och Leaby tingslag till Slättängs tingslags vestra länsmansdistrikt och Slättängs tingslag.

8) Kungl. Maj:t har genom nådigt bref den 28 mars 1890 föreskrifvit, att hemmanet $\frac{1}{2}$ mtl Broqvarn n:r 1 och qvarnen Broqvarn n:r 2, kallad Kyrkoliden, skulle med 1891 års ingång i jordeboken öfverföras från Saleby till Ufvereds socken samt i följd deraf förläggas från Skara fögderi, Skånings härad och samma härads norra länsmansdistrikt till Lidköpings fögderi, Kållands härad och samma härads södra länsmansdistrikt.

9) Genom kungl. brefvet den 18 december 1885 är, sasom redan i senaste berättelsen blifvit omförmäldt, föreskrifvet, att de hemman och lägenheter, som enligt jordeboken utgjorde den till Skånings härad hörande delen af Tråvads socken, skulle vid 1887 års början i administrativt och judiciellt hänseende öfverflyttas till Laske härad och i jordeboken för detta härad sammanföras med den der upptagna delen af socknen samt i följd deraf förläggas från Skånings härads södra länsmansdistrikt, Skara fögderi, Skånings tingslag samt Skånings, Vilske och Valle härads domsaga till Laske härads länsmansdistrikt, Barne fögderi, Laske tingslag samt Åse, Viste, Barne och Laske härads domsaga.

10) Ängslägenheten Slätterna och Onderås n:r 1 har på grund af kungl. brefvet den 14 oktober 1887 blifvit vid 1889 års ingång såväl i kyrkligt och kommunalt hänseende som i

jordboken öfverförd från Eggby till Lerdala socken samt i följd deraf förlagd från Valle härad, samma härads länsmansdistrikt, Skara fögderi, Valle tingslag och Skånings, Vilske och Valle härads domsaga till Vadsbo härad, Binnebergs tingslags länsmansdistrikt, Södra Vadsbo fögderi samt Södra Vadsbo domsaga.

11) Lägenheten Himmelsberget n:r 1 med Strömsborg, hvilken i kyrkligt hänseende hört till Norra Lundby socken, har på grund af kungl. brefvet den 11 november 1887 blifvit med ingången af år 1889 i kommunalt hänseende samt i jordboken öfverflyttad från Skarke till Norra Lundby socken.

12) Genom kungl. brefvet den 28 september 1888 är förordnad, att med 1889 års ingång hemmanen Smetofta, Skår och Håkantorps skulle upptagas i jordboken för Viste härad under Levene socken samt i följd deraf förläggas hemmanen Smetofta och Skår från Kållands härad, detta härads södra länsmansdistrikt, Lidköpings fögderi, Kållands tingslag samt Kinnefjerdings, Kinne och Kållands domsaga till Viste härad, samma härads länsmansdistrikt, Barne fögderi, Åse och Viste tingslag samt Åse, Viste, Barne och Laske domsaga, äfvensom hemmanen Håkantorps från Barne härad, härads länsmansdistrikt och Barne tingslag till Viste härad, samma härads länsmansdistrikt samt Åse och Viste tingslag.

13) Tomten Naum n:r 1 har på grund af kungl. brefvet den 4 juli 1889 blifvit vid ingången af år 1890 såväl i kommunalt hänseende som i jordboken öfverförd från Naums till Ryda socken.

14) Lägenheten Glädjen n:r 16 är på grund af kungl. brefvet den 6 augusti 1886 vid 1887 års början i kyrkligt och kommunalt hänseende äfvensom i jordboken öfverförd från Vara till Önums socken.

15) Kungl. Maj:t har genom nådigt bref den 19 november 1886 förordnat, att hemmanen Goentorp n:r 3, $\frac{3}{8}$ mtl, och Svaleborg n:r 1, $\frac{1}{2}$ mtl, skulle i kommunalt hänseende och i jordboken öfverföras från Tranums till Tådene socken; att af hemmanet Tranum n:r 3, eller Ekeberg, dels $\frac{1}{4}$ mtl, tillhörigt Anders Fredrik Bengtsson, och dels $\frac{1}{16}$ mtl, tillhörigt Brita och Maja Nilsdöttrar, äfvensom hemmanen Tranum n:r 6 Ödegården, $\frac{1}{4}$ mtl, n:r 8 Bredegården, 1 mtl, och n:r 10 Brogården, $\frac{1}{2}$ mtl, skulle i kyrkligt hänseende flyttas från Tådene till Tranums socken; samt att af hemmanet Tranum n:r 3, eller Ekeberg, återstående $\frac{11}{16}$ mtl äfvensom hemmanet Tranum n:r 9 Siggsgården, 1 mtl, skulle i kommunalt afseende och i jordboken öfverflyttas från Tranums till Tådene socken; hvilka öfverflyttningar skulle ega rum vid ingången af år 1888.

16) Genom kungl. brefvet den 29 mars 1889 är förordnad, att med 1890 års ingång såväl lägenheten n:r 1 Skår som de hemman och lägenheter, hvilka tillhörde Slädene kommun, skulle i jordboken öfverföras från Kållands till Viste härad och der upptagas under Slädene socken samt i följd häraf förläggas från Kållands härads södra länsmansdistrikt, Lidköpings fögderi, Kållands tingslag samt Kinnefjerdings, Kinne och Kållands domsaga till Viste härads länsmansdistrikt, Barne fögderi, Åse och Viste tingslag samt Åse, Viste, Barne och Laske domsaga.

17) Kungl. Maj:t har genom nådigt bref den 25 november 1887 föreskrifvit, att vid 1889 års början skulle från Holmestads socken öfverflyttas till Vättnösa socken såväl i kyrkligt och kommunalt hänseende som i jordboken ängen Rödkärrsmossen n:r 1, samt till Lugnås socken lägenheterna Björkemossen n:r 1 och Petersmaden n:r 1, båda i kyrkligt och kommunalt hänseende och Björkemossen jemväl i jordboken.

18) Qvarnlägenheten Dala qvarn är på grund af kungl. brefvet den 11 november 1887 vid ingången af år 1889 öfverförd från Ofva till Ledsjö församling.

19) Genom kungl. brefvet den 26 juli 1889 är förordnad, att vid 1890 års ingång hemmanen $\frac{1}{4}$ mtl Frimanstorpet och $\frac{1}{8}$ mtl Noltorp skulle öfverflyttas det förra i jordboken från Tranums till Lavads socken och det senare såväl i kyrkligt och kommunalt hänseende som i jordboken från Tranums till Gillstads socken.

Elfva af komiterades förslag hafva under ifrågavarande tidrymd blifvit pröfvade, men funnits icke böra till någon åtgärd föranleda. Vid femårsperiodens slut voro endast 6 af komiterades förslag, öfver hvilka Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande afgifvit yttrande, ännu på pröfning beroende. Dessa förslag äro i komiterades betänkande upptagna under n:r 28, 29, 30, 43, 44 och 74. De tre förstnämnda hafva emellertid blifvit genom nådiga brefven den 5 mars och den 2 april innevarande år slutligen pröfvade.

Beträffande länets indelning bör vidare erinras:

att, uppå derom gjord framställning, Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 18 november 1887 förordnat, att lägenheterna Bengtstorp och Hagalund skulle vid 1889 års början i kyrkligt och kommunalt hänseende öfverflyttas från Fägre till Björkängs socken;

att, enligt kungl. brefvet den 24 oktober 1890, hemmanet $\frac{1}{4}$ mtl Kantaberget n:r 1 med torp blifvit upptaget i Edåsa församlings i stället för i Ljunghems församlings husförhörslängd;

samt att, uppå derom gjord ansöknings, Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 23 november 1888 medgifvit, att Gustaf Adolfs kapellförsamling finge från och med 1890 års ingång utgöra en särskild, af Habo moderförsamling oberoende, annexförsamling.

Rörande länets *naturbeskaffenhet* och dess väderleksförhållanden samt i fråga om den *ekonomiska kartläggningen* af länet torde få aberopas, hvad i föregående berättelser finnes omförmäldt.

Den *topografiska* kartläggningen har fortgått, och hafva under femårsperioden utkommit kartbladen 35 (Jönköping), 43 (Skara), 63 (Rosenborg) och 64 (Askersund), af hvilka bladet 43 uteslutande samt hvart och ett af de öfriga till någon del upptagas af Skaraborgs län. Arbetena för åstadkommande af ett geologiskt kartverk öfver riket hafva hittills icke blifvit utsträckta till detta län.

Uti senaste och nästföregående berättelse äro omförmälda de *tryckta arbeten*, hvilka innehålla beskrifning öfver och upplysningar om Skaraborgs län. Under ifrågavarande tidrymd har tillkommit »Skaraborgs läns embets-, affärs- och adresskalender 1890, utgifven af N. G. Strömbom».

2. Invånare.

Länets *folkmängd* utgjorde vid 1890 års slut enligt presterskapets anteckningar 247,074 och enligt mantalslängderna 248,622. Se bilagde **tabell 1**. Inom de särskilda förvaltningsområdena voro de mantalsskrifne invånare sålunda fördelade:

	Mankön.	Qvinkön.	Summa för båda könen.
Norra Vadsbo fögleri.....	13,430	14,234	27,664
Södra Vadsbo d:o.....	16,308	16,654	32,962
Sköfde d:o.....	14,674	15,803	30,477
Vartofta d:o.....	17,126	18,437	35,563
Skara d:o.....	14,197	14,882	29,079
Barne d:o.....	18,447	19,595	38,042
Lidköpings d:o.....	16,549	17,620	34,169
Mariestad.....	1,335	1,734	3,069
Skara.....	1,664	2,172	3,836
Lidköping.....	2,296	2,889	5,185
Sköfde.....	1,853	2,474	4,327
Hjo.....	633	817	1,450
Falköping.....	1,264	1,535	2,799
Summa	119,776	128,846	248,622.

Vid 1885 års slut uppgick folkmängden enligt presterskapets anteckningar till 253,467 och enligt mantalslängderna till 254,839. Således har folkmängden under ifrågavarande tidrymd minskats och länet förlorat icke mindre än 6,393 kyrkoskrifne och 6,217 mantalsskrifne invånare flere än som under samma tid tillkommit. Under år 1886 hade visserligen den kyrkoskrifna befolkningen ökat med 62 och den mantalsskrifna med 91, men derefter har den minskning i folkmängden, som, enligt hvad de två senare berättelserna utvisa, började redan år 1880, för hvarje år fortgått, så att antalet, som den 31 december 1879 utgjorde 260,797 kyrkoskrifne och 260,016 mantalsskrifne invånare, under de elfva år, som den 31 december 1890 förflutit, minskats med 13,723 kyrkoskrifne och 11,394 mantalsskrifne. I staden Hjo har den mantalsskrifna befolkningens antal minskats med 13, men deremot den kyrkoskrifnas ökat med 27. Befolkningen i länets öfriga städer har åter mer eller mindre tillväxt. *Minskningen* träffar således uteslutande länets *landsbygd* och har belupit sig till:

År	Enligt presterskapets anteckningar.	Enligt mantalslängderna.
År 1886.....	318	15
› 1887.....	1,826	1,741
› 1888.....	2,459	2,275
› 1889.....	1,827	1,521
› 1890.....	1,159	1,727
Summa	7,589	7,279.

Om härifrån afräknas talen för folkmängdens aftagande inom hela länet under samma tid, så finnas 1,196 kyrkoskrifne och 1,062 mantalsskrifne utgöra de tal, hvarmed antalet af städernas invånare ökat.

Under denna femårsperiod har, likasom under den närmast föregående, den mantalsskrifna befolkningens antal städse varit större än den kyrkoskrifnas. Förhållandet hade förut varit motsatt. Beträffande orsakerna till olikheterna så i ena som andra hänseendet får Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande åberopa, hvad som anförts i berättelsen för åren 1876—1880.

Hänvisande i öfrigt till förutnämnda tabell 1, tillåter sig Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande här sammanställa följande kända sifferuppgifter rörande de faktorer, som inverka på folkmängdens till- eller aftagande inom länet:

År.	Tillökning.		Minskning.		Öfverskott.
	Lefvande födde.	Från utrikes ort inflyttade.	Afödne.	Till utrikes ort utflyttade.	
1886.....	6,762	105	3,333	1,893	+ 1,641
1887.....	6,583	100	3,673	3,124	— 114
1888.....	6,435	90	3,715	3,243	— 433
1889.....	5,987	138	3,630	1,845	+ 650
1890.....	6,342	163	3,866	2,236	+ 403
Summa	32,109	596	18,217	12,341	+ 2,147

Häraf framgår, att antalet lefvande födde, som under femårsperioden 1876—1880 utgjorde 36,378 och under åren 1881—1885 uppgick till 34,633, nu ytterligare minskats, men att dödligheten inom länet äfven nedgått. Antalet afödne uppgick nemligen åren 1876—1880 till 19,983 och åren 1881—1885 till 18,755. Dessa sifferuppgifter ådagalägga äfven, att om å ena sidan tillkomsten af lefvande födde och från utrikes ort inflyttade samt å andra sidan afgang genom dödsfall och utflyttning till utrikes ort vore ensamt bestämmande i fråga om folkmängdens till- och aftagande, så skulle antalet af länets invånare hafva under ifrågavarande tidrymd tillväxt. Anledningen hvarför antalet emellertid i ganska afsevärd mån minskats, torde fortfarande vara att söka uti *flyttningar* från länet till andra delar af riket, företrädesvis de större städerna. Fördelas ofvanstående uppgifter om folkmängdens i länet till- och aftagande under periodens olika år på landsbygd och städer och jemföras de för den förstnämnda då erhållna siffror med förut meddelade uppgifter om folkminskningen å länets landsbygd enligt såväl presterskapets anteckningar som mantalslängderna, finner man, att antalet af dem, som från länets landsbygd utflyttat till länets städer eller andra delar af riket, öfverskjuter antalet af dem, som inrikes ifrån inflyttat till länets landsbygd, med följande:

År	Enligt presterskapets anteckningar.	Enligt mantalslängderna.
År 1886.....	1,904	1,601
› 1887.....	1,729	1,644
› 1888.....	2,094	1,910
› 1889.....	2,432	2,126
› 1890.....	1,524	2,092
Summa	9,683	9,373.

Visserligen måste detta förhållande till stor del förklaras deraf, att konjunkturerna för jordbruket under största delen af femårsperioden varit synnerligen ogynnsamma. Men då den kyrkoskrifna folkmängden å landsbygden år 1879 uppgick till 243,265 invånare, som kunnat utan svårighet lifnära sig, och jordens förmåga att gifva arbete och föda under den derefter förflutna tiden i icke oväsentlig mån ökat genom betydan-

nyodlingar, är uppenbart, att minskningen till 226,443, som utgjorde landsbygdsbefolkningens antal den 31 december 1890, icke kan hafva berott ensamt af bristande tillfälle till utkomst. Förklaringsgrunden torde derföre till väsentlig del vara att söka i det hos landsortsbefolkningen mer och mer tilltagande begäret efter de njutningar, som lifvet i de större städerna förmenas medföra, samt förhoppningen att der hastigare och med mindre ansträngning vinna ekonomiskt välstånd och oberoende, en förhoppning som säkerligen i många fall icke uppfylles.

Utvandringen, hvilken fortfarande till ojemförligt största delen haft Amerika till mål, har under ifrågavarande tidrymd varit högst betydlig och större än under någon föregående femårsperiod. Att antalet utvandrare enligt de officiella uppgifterna vuxit, beror väl till någon del deraf, att utvandringen till följd af kungl. förordningen den 4 juni 1884 blifvit underkastad strängare och noggrannare kontroll än tillföre, men till den hufvudsakliga delen är dock utvandringens tillväxt dessvärre ingalunda skenbar. I fråga om anledningarna härtill tillåter sig Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande hänvisa till hvad i de två senaste berättelserna anförts och återopats. Riktigheten af den dervid uttalade uppfattning rörande näringsförhållandenas inverkan på utvandringen bestyrkes ytterligare deraf, att utvandrarnes antal varit störst åren 1887 och 1888, då jordbruksnäringen arbetat under synnerligen ogynnsamma konjunkturen.

Invandringen har nu såsom under nästföregående femårsperiod till ojemförligt största delen uppkommit derigenom, att personer, som utflyttat till Amerika, återvändt till sin förra hembygd. I öfrigt får Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande beträffande invandringen endast erinra, att de inflyttades antal under ifrågavarande tidrymd varit större än under hvar och en af de två nästföregående femårsperioderna.

Till *Riksdagen* sänder länet fortfarande på grund af folkmängden 8 ledamöter af första kammaren; samt af den andra 1 ledamot för städerna Mariestad, Skara och Sköfde, 1 för städerna Lidköping, Hjo och Falköping och en för hvar och en af länets sju domsagor, eller tillsammans 9 ledamöter.

Rörande befolkningens *gudsfruktan*, *laglydnad* och *sedlighet* återopar Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande, hvad som an-

förts i berättelsen för åren 1876—1880. Något af vigt är derutöver icke nu att omförmäla.

Särskild församling af *främmande trosförvandter* har icke blifvit författningsenligt bildad, och ej heller har under denna femårsperiod genom afvikande religiösa åsichter gifvits anledning till särskilda åtgärder från den borgerliga myndighetens sida.

Enligt Chefens för Justitiedepartementet senaste tillgängliga berättelse blefvo under år 1889 inom hela riket vid underdomstolar och hos polismyndigheter handlagda 42,093 *twiste-* och 61,125 *brottmål*. Å domstolarne i Skaraborgs län belöpte 1,727 af det förra och 1,552 af det senare slaget. För gröfre brott sakfaldes under samma år inom hela riket 36, men inom Skaraborgs län endast 22 personer på 100,000 invånare. Fem län hafva att uppvisa ett gynnsammare och ett län ett lika gynnsamt förhållande. Fångvårdsstyrelsens berättelse för samma år utvisar, att antalet af de under året nykomne straffarbetsfångar, hvilka varit födde i Skaraborgs län, förhöll sig till folkmängden som 1:3,128, medan samma förhållande beträffande hela riket var 1:3,304.

I sammanhang med dessa anteckningar torde här få meddelas nedanstående tabell angående *fångantalet i länshäktet*.

De vid domstol åtalade *fylleriförseelsernas* antal har utgjort:

	Städer.	Landsbygd.	Summa.
1886.....	436	71	507
1887.....	349	50	399
1888.....	412	52	464
1889.....	278	52	330
1890.....	287	80	367
Summa	1,762	305	2,067.

Sammanräknade antalet uppgår således till 2,067, eller 658 färre än under nästföregående femårsperiod. De åtalade fylleriförseelsernas antal beror visserligen i främsta rummet af dryckenskapslastens utbredning, men betingas naturligtvis äfven deraf, att sådana förseelser komma till vederbörande åklagares kännedom och af dem med tillbörligt nit åtalas. Då emellertid all anledning saknas till antagande, att i sistnämnda hänseende något tillbakagående skulle egt rum, bör den inträdda minskningen i de åtalade fylleriförseelsernas antal kunna anses såsom

Fångantalet i länshäktet i Mariestad åren 1886—1890.

År.	Häktade för				D ö m d e a t t u n d e r g ä																Summa.			
	brott.		lösdrifveri eller bettlande.		Straffarbete								Fängelse				Tvångsarbete					Barn, som åtföljt föräldrar.	Trans-portfångar.	Häktade jemlikt konkurslagen.
					i 2 år och derunder.		på bestämmd tid utöver 2 år.		för lifstid.		urboten.		i brist på tillgång till böter.		för lösdrifveri.		på grund af fattigvårdsförordningen.							
m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.			
1886.....	51	7	67	13	53	5	8	1	1	—	18	—	214	19	11	5	1	—	—	2	—	426	50	
1887.....	48	9	72	6	26	3	8	3	—	1	16	—	201	18	29	3	—	—	1	1	3	—	404	44
1888.....	53	7	56	16	24	5	5	2	2	—	14	—	239	9	19	6	1	—	1	1	1	1	416	46
1889.....	66	11	27	5	42	5	10	2	1	—	16	1	203	22	7	3	1	—	2	2	—	—	375	51
1890.....	62	6	45	4	24	4	4	—	2	—	27	4	222	7	17	2	1	—	—	—	4	—	408	27
Summa	280	40	267	44	169	22	35	8	6	1	91	5	1,079	75	83	19	4	—	4	4	10	1	2,029	218
Årligt medeltal 1886—90...	56	8	53	9	34	4	7	2	1	—	18	1	216	15	17	4	1	—	1	1	2	—	406	44
„ „ 1881—85...	80	18	197	32	44	6	10	5	1	—	27	2	62	6	4	3	5	1	4	4	40	—	474	72

bevis derom, att missbruket af starka drycker fortfarande varit i aftagande, hvilket äfven från fögderierna vitsordas. *Förbrukningen af vin och maltdrycker* torde deremot hafva snarare till-än aftagit. Men missbruket af dessa drycker kan icke sägas hafva tilltagit, och kommunerna hafva fortfarande enligt sam-verkat med polismyndigheten för att hindra försäljning af sådana drycker, så snart sig visat, att derigenom oordningar och oloflig utskänkning främjats. Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande vågar således uttala det omdöme, att nykterheten tilltagit. De flesta fall, då bruket af rusgifvande drycker icke inskränkes inom måttlighetens gränser, torde numera förekomma vid marknader, torgdagar och andra tillfällen, då folksamlingar ega rum. Befolkningens stigande upplysning samt kommunernas af embets-myndigheterna understödda bemödanden hafva väl i främsta rum-met bidragit till nykterhetens främjande, men otvifvelaktigt hafva äfven Goodtemplarlogerna och blåbandsföreningarne i detta hän-seende utöfvat ett välgörande inflytande. De förstnämnde hafva ock tillvunnit sig ett offentligt erkännande, derigenom att 1889 års landsting, på framställning af Eders Kungl. Maj:ts Befall-ningshafvande, beviljat och ställt till länets distriktsloges af Good-templarorden förfogande ett anslag af 100 kronor årligen i fem år för främjande af nyktterhetsverksamheten inom länet. Ännu har icke förekommit någon egentlig anledning till antagande, att den organiserade sammanslutning, som genom Goodtemplarorden åstadkommit, inom länet användts för vinnande af andra syften än nykterhetens främjande; och önskligt vore, att tecken härtill ej heller framdeles skola visa sig, enär Goodtemplarorden i sådan händelse otvifvelaktigt skulle förlora mycket af den sympati, som allmänheten nu egnar densamma och hvaraf den säkerligen är i behof för att kunna med kraft verka för sitt ädla mål. Hänvisande till de i senaste berättelse lemnade uppgifter, får Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande nu meddela, att år 1889 inom länet funnos 19 arbetande underloger af Goodtemplarorden med sammanräknade 714 ledamöter samt 4 underloger, hvilka »i brist på medel och nödiga lokaler tillsvidare nedlagt ordens-arbetet». Den minskning i logernas och medlemmarnes antal, som sålunda inträdt, torde ersättas genom de flerstädes bildade blåbandsföreningarne.

Lofgifven *minuthandel med och utskänkning af spritdrycker* har egt rum på följande sätt:

År.	Minuteringsställen.							Utskänkingsställen.								
	Marestad.	Skara.	Lidköping.	Skövde.	Hjo.	Falköping.	Landshygdén.	Summa.	Marestad.	Skara.	Lidköping.	Skövde.	Hjo.	Falköping.	Landshygdén.	Summa.
1886.....	—	1	—	2	1	1	3	8	6	2	10	6	3	4	1	32
1887.....	—	1	—	2	1	2	3	9	6	2	10	6	3	4	1	32
1888.....	—	1	—	2	1	2	4	10	6	2	10	6	2	4	1	31
1889.....	—	1	—	2	1	2	2	8	6	2	10	6	2	4	1	31
1890.....	—	1	—	2	1	2	2	8	6	2	10	6	2	4	1	31

Härjemte hafva några tillfälliga utskänkingsrättigheter varit beviljade, hvarom uppgift meddelas å annat ställe i denna be-rättelse.

Oloflig försäljning af dylika drycker, hvarför personer blifvit vid domstol sakfælde, har förekommit i följande antal fall:

K. M:ts Befallningshafvandes femårsberättelser 1886—1890. Skaraborgs län.

	År 1886.	År 1887.	År 1888.	År 1889.	År 1890.
I städerna	—	1	1	5	1
På landsbygden	16	16	12	11	11
Summa	16	17	13	16	12.

Under nästförlutna tio år har antalet sakfælde uppgått: 1876 till 40, 1877 till 41, 1878 till 21, 1879 till 45, 1880 till 32, 1881 till 38, 1882 till 40, 1883 till 40, 1884 till 17 och 1885 till 26. Lönkrögeriet har således numera betydligt aftagit. I städerna hafva förekommit några få fall, då innehafvare af försäljningsrätt blifvit fælde, för det de afyttrat spritdrycker å tid, då försäljning icke varit tillåten. Dessutom hafva såväl i städerna som å landsbygden personer blifvit bötfælde för oloflig försäljning af vin och maltdrycker; men dessa fall äro jemfö-relsevis så få, att de icke äro förtjenta af vidare uppmärksamhet.

Under ifrågavarande tidrymd har, såvidt känt är, endast förekommit ett fall, då *oloftig bränvinstillverkning* egt rum.

På skäl, som anfördes uti berättelsen för åren 1876—1880, anser sig Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande böra här lika-som i de två senaste berättelserna meddela följande, med ledning af tillgängliga uppgifter, sammanfattade redogörelse för *ingångna och upplösta äktenskap*:

År.	Antal ingångna äkten- skap.	Antal upplösta äktenskap.*			
		Genom mannens död.	Genom qvinns död.	Genom skil- messa.	Summa.
1886.....	1,431	611	476	7	1,094
1887.....	1,401	626	502	6	1,134
1888.....	1,307	665	532	5	1,202
1889.....	1,338	684	528	2	1,214
1890.....	1,310	671	612	5	1,288
1886—1890	6,787	3,257	2,650	25	5,932
1881—1885	7,255	3,362	2,591	33	5,986

Antalet ingångna äktenskap, som under femårsperioden 1881—1885 var icke obetydligt mindre än under den nästföre-gående perioden, har således under ifrågavarande tidrymd ytter-ligare i icke oväsentlig mån minskats. Denna minskning torde i viss mån vara beroende af förhållanden, hvilkas utredande falla inom befolkningsstatistikens område, men en väsentlig orsak är utan tvifvel att söka deri, att under större delen af femårs-perioden konjunkturerna varit särdeles ogynnsamma för jordbru-karne, hvilka utgöra den mest betydande delen af länets befolk-ning. Då dessa konjunkturer från och med år 1889 förbättrades, ökades äfven äktenskapens antal.

Af lefvande födda *barn* utgjorde de *oäkta*:

År 1886.....	6.63 procent.
1887.....	6.64
1888.....	6.68
1889.....	6.85
1890.....	7.00

Motsvarande medelprocenttal för hela riket uppgick år 1886 till 10.25, år 1887 till 10.55, år 1888 till 10.17, år 1889 till 10.06 och år 1890 till 10.22.

Dessa tal ådagalägga, med hänsyn till omdömet om folkets sedlighet, för riket i dess helhet ungefär samma, men för Skara-

borgs län ett gynsamare förhållande än under nästföregående fem år.

Sedan två *förlikningsdomstolar* blifvit upplöste, finnes numera, såvidt inkomna uppgifter utvisa, endast en sådan, hvilken emellertid under femårsperioden icke utöfvat någon nämnvärd verksamhet.

Beträffande det så kallade *lösdrifveriet* tillåter sig Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande åberopa, hvad som anförts uti de två senaste berättelserna. Här torde Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande få erinra, att antalet af dem, som för lösdrifveri och bettleri blifvit häktade och till länsfängelset insände, uppgifvits för

åren 1876—1880 till.....	968
åren 1881—1885 »	1,202
åren 1886—1890 »	311.

Antalet af dem, som af länsstyrelsen på grund af stadgan om försvarslöse, lagen om lösdrifvares behandling eller gällande fattigvårdsförordning dömts till tvångsarbete, har deremot uppgått

åren 1876—1880 till.....	119
åren 1881—1885 »	68
åren 1886—1890 »	106.

Lagen den 12 juni 1885 angående lösdrifvares behandling samt kungl. förordningen samma dag om ändringar i gällande förordning angående fattigvården hafva således enligt det antagande, Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande tillät sig uttala i senaste berättelsen, föranledt en högst betydlig nedsättning af de till länsfängelset insände lösdrifvares och bettlares antal. Deremot vågar Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande icke antaga, att omförmälda nya författningar inom detta län åstadkommit någon verklig minskning i lösdrifveriet, så mycket mindre som antalet af dem, hvilka dömts till tvångsarbete, icke under ifrågavarande tidrymd nedgått, utan till och med är högre än antalet under nästföregående femårsperiod. Minskningen i tillgång på arbetare för jordbruket har dock måhända verkat någon förbättring i omförmälda hänseende, särskildt under åren 1889 och 1890, då konjunkturerna för jordbruket varit vida bättre än förut.

Då uti uppgiften från länsfängelset förekommer, att medeltalen för år af dem, som i brist på tillgång till böter undergått fängelse, utgjort 216 män och 15 kvinnor, men att dessa medeltal under nästföregående fem år uppgått till allenast 62 män och 6 kvinnor, anser Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande sig böra till undvikande af missuppfattning rörande detta på omdömet om folkets laglydnad inverkan förhållande fasta uppmärksamhet derå, att i de sistnämnda medeltalen icke ingå alla de, som under åren 1881—1884 undergått fängelse vid vatten och bröd i stället för att gälda böter. Medräknas dessa, så uppgå medeltalen för dem, hvilka årligen under åren 1881—1885 undergått förvandlingsstraff, till 212 män och 24 kvinnor.

Folkets *lynne*, *lefnadssätt* och *bruk* hafva icke under ifrågavarande tidrymd undergått afsevärda förändringar, hvadan derom torde få åberopas, hvad i föregående berättelser finnes omförmäldt. Lefnadssättet har väl icke kunnat undgå att röna inverkan af den på alla områden alltjemt fortgående utvecklingen, men kan dock fortfarande sägas vara enkelt och lämpadt efter en hvars samhällsställning och förmögenhetsvilkor.

Redan i flere föregående berättelser är omförmäldt, att *klädedräkten* ej hos allmogen företer någon egendomlighet. Äfven de mindre bemedlade söka fortfarande att följa med de vexlande moderna. De hemmagjord, enkla och starka väfnaderna få ock fortfarande gifva vika för tyg af utländsk tillverkning. Den i senaste berättelse uttalade förhoppning, att bemödandena för slöjdskicklighetens befrämjande skulle äfven inom detta område medföra gagnande verkningar, kan likväl sägas redan vara i icke oväsentlig mån uppfylld. Förkläden tillverkas nu ganska allmänt af hemmaväfdt tyg, som äfven börjat mera än tillföre användas till klädningar. Hos befolkningen röjer sig dessutom en stigande benägenhet att till prydnad i hemmen använda hemmaväfd tyg efter inhemska mönster.

Användandet af *födoämnen* har icke undergått någon förändring. Förbrukningen af kaffe är således fortfarande ganska betydlig, och potatis utgör ännu den fattigare befolkningens hufvudsakligaste näringsämne.

Nybyggnader hafva under denna femårsperiod icke någonstädes förekommit i så stort antal, att de böra särskildt här omförmälas. Angående byggnadssättet gäller fortfarande, hvad i senaste berättelsen blifvit anfördt.

Egendomliga *folknöjen* äro icke att omförmäla. Likasom förhållandet varit under närmast föregående femårsperioder, äro deltagande i danstillställningar och marknadsbesök fortfarande allmogens hufvudsakligaste förlustelser.

Rörande befolkningens *upplysning* och *bildning* gäller fortfarande, hvad i de två senaste berättelserna blifvit omförmäldt. Om än läsningen af de billiga tidningarne numera något undanträngt anlitaandet af *sockenbiblioteken*, hvilkas antal något minskats, vitsordas dock från flere af fögderierna, att de der befintliga biblioteken fortfarande flitigt och med stigande intresse begagnas. Såvidt känt är, finnas af sådana 1 i hvar och en af städerna Mariestad, Lidköping och Hjo, 16 i Norra Vadsbo, 12 i Södra Vadsbo, 16 i Sköfde, 18 i Vartofta, 23 i Skara, 13 i Barne och 28 i Lidköpings fögderi, eller tillsammans 129.

Befolkningens alltjemt stigande intresse för tidens händelser, riksdagens förhandlingar samt kommunala och andra offentliga angelägenheter röjer sig äfven derigenom, att hägen för *läsning af tidningar* fortfarande synes vara i tilltagande. Enligt senast tillgängliga officiella uppgifter blefvo under år 1890 genom postanstalterna inom länet reqvirerade 16,218 exemplar, efter hel årgång räknadt, af inrikes och 176 exemplar af utrikes tidningar och tidskrifter. Härtill komma de exemplar, som utlemnas genom jernvägsposten och lösnummerförsäljning samt det betydande antal exemplar af tidningar, som utgifvas inom länet och utan förmedling af postverket utdelas. Icke mindre än 10 sådana tidningar finnas, af hvilka 2 utgifvas i hvar och en af städerna Mariestad, Skara, Lidköping och Sköfde samt 1 i hvar och en af städerna Hjo och Falköping. Någon af dessa tidningar läses numera i nästan hvarje hem. För att gifva en föreställning om öfriga tidningars spridning inom länet tillåter sig Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande här meddela följande såvidt möjligt tillförlitliga uppgift rörande antalet prenumeranter år 1890 å de mest lästa tidningarne:

	Ungefärligt antal prenumeranter.
Aftonbladet.....	160.
Annousblad till Tidskrift för landtmän.....	870.

	Ungefärligt antal prenumeranter.
Arbetarens vän	210.
Blixten	450.
Dagens Nyheter	660.
Evangelisten	1,370.
Fosterlandet	830.
Fäderneslandet	50.
Göteborgs Aftonblad	160.
Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning	190.
Göteborgsposten	150.
Helsevänner	100.
Heimlandsvänner	270.
Idun	640.
Missionstidning af Evang. Fosterlandstiftelsen	130.
Missionstidning för Israel	20.
Missionstidning (Svenska kyrkans)	100.
Ny Illustrerad Tidning	50.
Nya Dagligt Allehanda	460.
Post- och Inrikes Tidningar	30.
Reformatorn	50.
Sanningsvitnet	510.
Stockholms Dagblad	460.
Stockholms Nyheter	360.
Stockholmstidningen	360.
Stockholms Veckoblad	410.
Stridsropet	20.
Svea	130.
Svenska Bokmarknaden	20.
Svenska Dagbladet	140.
Svenska Posten	380.
Victoria	1,300.
Vårt Land	980.

Hvad Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande uti sin berättelse för åren 1876—1880 yttrat angående folkets *fysiska utbildning*, gäller fortfarande, och är icke något dervid att tillägga.

Under år 1890 hemsöktes länet af den då allmänt gängse influensan, men i öfrigt har länet varit förskonadt från härjande farsoter; och ehuru folksjukdomar här som annorstädes varit gängse, kan *helsotillståndet* dock sägas hafva varit ganska tillfredsställande. Till upplysning härom och angående *dödligheten* inom länet torde här få intagas följande från befolkningsstatistiken hemtade uppgifter.

Dödlighetsprocenten har varit:

	Hela riket.	Skaraborgs län.
År 1886.....	1.66 %	1.31 %
» 1887.....	1.61 »	1.45 »
» 1888.....	1.60 »	1.48 »
» 1889.....	1.60 »	1.46 »
» 1890.....	1.71 »	1.56 »

I så kallade *folksjukdomar* afledo å länets landsbygd: år 1886 tillsammans 223 personer, hvaraf 175 barn, mest i skarlakansfeber, kikhosta och nervfeber; år 1887 tillsammans 366 personer, hvaraf 296 barn, mest i elakartad halssjuka (difteri), skarlakansfeber, nervfeber och mässling; år 1888 sammanräknade 316 personer, deraf 236 barn, mest i skarlakansfeber, elakartad halssjuka och nervfeber; år 1889 sammanräknade 307 per-

soner, hvaraf 217 barn, mest i elakartad halssjuka, skarlakansfeber och nervfeber; samt år 1890 tillsammans 287 personer, hvaraf 250 barn, mest i elakartad halssjuka, skarlakansfeber och mässling;

i länets städer: år 1886 tillsammans 44 personer, hvaraf 41 barn, mest i diarré; år 1887 sammanräknade 70 personer, hvaraf 57 barn, mest i skarlakansfeber och diarré; år 1888 tillsammans 45 personer, hvaraf 38 barn, mest i diarré, skarlakansfeber och kikhosta; år 1889 tillsammans 74 personer, hvaraf 56 barn, mest i elakartad halssjuka och diarré; samt år 1890 tillsammans 37 personer, hvaraf 34 barn, mest i diarré, elakartad halssjuka och skarlakansfeber.

Följande antal personer inom länet hafva *aflidit af våldsamma orsaker*, egen handaverkan ej inberäknad, nemligen:

År 1886.....	69,	hvaraf 19 genom drunkning
» 1887.....	82,	» 42 » »
» 1888.....	58,	» 28 » »
» 1889.....	51,	» 24 » »
1890.....	72,	» 42 » »

Följande antal personer hafva under perioden beröfvat sig lifvet genom *sjelfmord*: 21 år 1886, 20 år 1887, 26 år 1888, 14 år 1889 och 23 år 1890.

Sjelfmordens antal, som under nästföregående femårsperiod inom länet uppgick till 83, har således under nu ifrågavarande tidrymd ytterligare ökats och utgjort 104.

För jordbrukarne, hvilka utgöra den ojemförligt största delen af länets befolkning, hafva under de första åren af ifrågavarande tidrymd näringsförhållandena varit synnerligen ogynnsamma, och året 1887 torde i *ekonomiskt hänseende* hafva för jordbrukarne varit det svåraste, som under flere decennier upplefvats. Hvad särskildt angår arrendatorerne af statens egendomar, hafva, såsom bekant, statsmagterna till och med funnit sig nödsakade att genom beviljande af eftergifter söka lindra deras betryck. Under de två sista åren af femårsperioden hafva dock förhållandena tätt sig gynnammare och skulle i högre grad, än som skett, hafva bidragit att återställa välmågan, derest icke potatisskörden sistlidet år utfallit vida under medelmåttan. Genom sparsamhet och träget arbete har emellertid jemvigten blifvit återställd, och befolkningen torde vid femårsperiodens slut hafva varit i allmänhet välbergad.

Länets ränte- och kapitalförsäkringsanstalt och sparbanker, för hvilkas verksamhet redogöres å annat ställe i denna berättelse, hafva fortfarande hopsamlat och förkofrat de medel, som kunnat för de närvarande behovens tillfredsställande undvaras. I samma riktning har *Postsparbanken* verkat. Huru denna verksamhet inom länet utvecklats, inhemtas af följande från styrelsens berättelse hemtade uppgifter:

År.	Insättningar, i kronor.	Utgångningar, i kronor.	Antal tillkomne delegare.	Antal afgångne delegare.
1886.....	59,354	41,414.19	1,640	817
1887.....	80,349	54,032.03	1,247	712
1888.....	178,977	88,074.94	1,836	625
1889.....	278,193	105,996.08	1,831	580
1890.....	450,997	174,981.49	2,582	688

För att gifva en föreställning om den kapitalbildning, som ästadkommes genom deposition i bankinrättningar, meddelas här följande uppgift rörande *depositionsräkningen i Skaraborgs läns enskilda bank*:

År.	På depositionsräkning vid årets slut inneägnade slottsumma, i kronor.	Det på hvarje dep.-bevis inneägnade medeltalbelopp, i kronor.	Antal depositionsbevis.					Allmogens insättningsbevis i % af hela antalet bevis.
			Tillhörande allmoge.	Tillhörande större egendomsägare.	Tillhörande ståndspersoner.	Tillhörande inrättningar.	Tillhörande allmänna kassor och inrättningar.	
1886.....	7,356,685	1,918	2,618	47	876	294	3,835	68
1887.....	7,125,741	1,871	2,662	45	845	257	3,809	70
1888.....	6,682,468	1,821	2,513	79	837	240	3,669	68
1889.....	6,695,926	1,566	3,098	60	875	243	4,276	70
1890.....	6,687,215	1,449	3,514	67	798	237	4,616	76

En jämförelse mellan denna uppgift och den, som finnes införd i senaste berättelsen, visar, att summan af de på depositionsräkning insatta medel hållit sig vid ungefär samma belopp under denna som under den nästföregående femårsperioden, samt att procentalet af allmogens insättningsbevis i förhållande till hela antalet sådana bevis under de första tre åren minskats, men, efter att år 1889 hafva börjat åter höja sig, den 31 december 1890 uppgått till 76 %, en högre siffra än någon gång tillföre iakttagits.

Till vidare upplysning rörande folkets bergningsförhållanden meddelas här följande uppgift om *lagsökningsmål*, som hos Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande blifvit afgjorda under femårsperioden 1886—1890:

Jordbruk och boskapsskötsel äro nu såsom tillförene länets hufvudnärningar. Vål hafva jordbrukarne under den tid, denna berättelse omfattar, fortfarande haft att kämpa med stora svårigheter till följd af ogynnsamma väderleksförhållanden samt den under de första tre åren alltjemt fortgående sänkningen af prisen på jordbruksalster och ladugårdsprodukter, men detta oaktadt hafva utveckling och framåtskridande icke heller under denna femårsperiod uteblifvit. Redan i senaste berättelsen kunde Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande omförmåla, att insigten om nyttan af de kostnader, som med klok beräkning nedlades på jorden, allt mer och mer trängde sig fram, att åkerjorden bereddes med mera omsorg än tillförene samt att, jemte det naturliga gödningsämnen bättre tillgodogjordes, användandet af kalk och artificiella gödningsämnen tilltagit. Detta framåtsträfvande har fortgått under ifrågavarande tidrymd, hvarunder man derjemte börjat mera än tillförene lägga sig vinn om anskaffande af verkligt godt utsäde.

Af länets hela här ofvan angifna egovidd användes enligt Hushållningssällskapets senaste tillgängliga berättelse, eller för år 1889, till träd-, humle- och kålgård 3,493 hektar, såsom åker

År.	Anhängig-gjorda lag-söknings-mål.	Antal per-soner, som ålagts be-talnings-skyldighet.	Belopp, för hvilket ålagts betalnings-skyldighet. Kronor.
1886.....	4,311	2,101	582,399 85
1887.....	4,381	2,989	1,018,209 18
1888.....	3,216	2,360	809,143 97
1889.....	2,214	1,340	319,815 49
1890.....	1,288	642	295,543 70

Frie från mantalspenningars erläggande voro vid slutet af nedanstående år:

1880.....	128,653 personer eller 49.53 % af hela befolkningen,
1885.....	124,754 „ „ 49.22 „ „ „
1890.....	122,716 „ „ 49.36 „ „ „

I senaste berättelsen omförmåla Kinnekulle *skarpskytteförening* samt Mariestads, Lidköpings och Sköfde *skyttegillen* ega fortfarande bestånd. Statsbidrag för dessa föreningar hafva beviljats och blifvit fördelade på följande sätt:

År.	Statsbidrag. Kronor.	D e r a f		
		till förenin-garne.	till mål-skjutnings-premier.	till täflings-skjutningar-nes anord-nande.
1886.....	915	630	210	75
1887.....	739	498	166	75
1888.....	522	211	211	100
1889.....	532	216	216	100
1890.....	445	185	185	75

De i gällande reglemente föreskrifna täflings-skjutningarne för länet hafva egt rum den 8 augusti 1886 i Mariestad, den 7 augusti 1887 i Mariestad, den 5 augusti 1888 i Lidköping, den 4 augusti 1889 i Mariestad och den 3 augusti 1890 i Lidköping.

3. Näringar.

och annan odlad jord 311,953 hektar, sasom naturlig äng 43,796 hektar och såsom skoghärande mark 293,720 hektar. Dessa sifferuppgifter, jemförda med de i senaste berättelsen meddelade, ådagalägga odlingens framåtskridande under den förflutna tiden.

I fråga om *jordens beskaffenhet* återoppar Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande, hvad i föregående berättelser finnes anfördt.

Beträffande *brukningsättet*, *utsädet* af olika sädesslag, antal hektar som användts åt odling af hvarje sädesslag, årliga behovet af utsäde samt skördens beskaffenhet tillåter sig Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande nu som tillförene hänvisa till Hushållningssällskapets berättelser angående jordbruk och boskapsskötsel samt Årsväxtberättelserna, hvilka offentliggöras af Statistiska Centralbyrån.

Förbrukningen i medeltal för hvarje person uppgifves från ett fögderi vara: af hvete 13.1, råg 261.7, korn 13.1, ärter och bönor 18.3, potatis 471.1 och andra rotfrukter 15.7 liter. I saknad af nödiga uppgifter kan ej med bestämdhet afgöras, huruvida denna beräkning må kunna gälla för länet i dess helhet, men skiljaktigheterna mellan länets olika delar torde i detta hänseende icke vara stora. I de nordligaste trakterna torde

dock förbrukningen af säd fortfarande vara något mindre än i öfriga fruktbarare orter.

Sädesproduktionen har för länet i dess helhet icke allenast varit tillräcklig, utan äfven lemnat öfverskott till afsalu.

De i *markegångstaxorna* under litt. A bestämda pris hafva, i kronor, utgjort:

År.	1 hektoliter hvede.	1 hektoliter råg.	1 hektoliter korn.	1 hektoliter hafre.	1 hektoliter ärtor.	1 kilogram smör.	1 kilogram ost.	1 vinterless ho om 340 kg.	1 årligt dagsvetke.
1886	9.09	6.30	6.19	3.82	8.60	1.41	0.69	20.48	1.21
1887	8.33	5.54	5.16	2.87	7.76	1.42	0.65	24.80	1.17
1888	8.98	6.50	5.85	2.87	8.64	1.34	0.64	19.84	1.24
1889	9.73	7.10	6.27	3.00	9.71	1.42	0.67	22.10	1.33
1890	9.75	7.52	6.50	3.68	9.97	1.48	0.70	18.73	1.30
Medeltal deraf utgör.	9.18	6.59	5.99	3.24	8.94	1.41	0.67	21.19	1.25

Markegångsprisen under litt. C hafva, i kronor, uppgått till:

År.	1 hektoliter råg.	1 hektoliter korn.	1 hektoliter kronotonde.		1 kilogram smör.
			1/2 råg, 1/2 korn.	1/3 råg, 2/3 korn.	
1886	9.17	7.83	8.48	8.29	1.62
1887	8.86	7.64	8.25	8.06	1.60
1888	8.48	7.34	7.91	7.72	1.58
1889	8.37	7.18	7.77	7.58	1.60
1890	8.33	7.13	7.73	7.53	1.62
Medeltal deraf utgör	8.64	7.42	8.03	7.84	1.60

Vexlingar i handelsprisen å de hufvudsakligaste sädeslagen och potatis hafva förekommit på följande sätt:

År.	Hvete.	Råg.	Korn.	Hafre.	Potatis.
	Kronor för 1 hektoliter.				
1886	7.60—10.00	5.50—7.00	4.75—7.00	2.40—5.15	1.87—2.50
1887	7.50—9.75	5.00—7.30	4.50—6.20	2.50—4.10	1.87—2.50
1888	8.00—11.00	5.45—8.30	4.80—6.80	2.30—4.10	1.87—2.75
1889	9.00—11.50	6.75—9.70	5.10—7.30	2.90—5.10	1.87—4.00
1890	9.00—12.50	7.50—9.65	6.00—8.50	3.65—5.75	2.50—5.00
Medeltalen utgöra:					
1886	8.80	6.25	5.88	3.78	2.19
1887	8.63	6.15	5.35	3.30	2.19
1888	9.50	6.88	5.80	3.20	2.31
1889	10.25	8.23	6.20	4.15	2.94
1890	10.75	8.58	7.25	4.70	3.75

Understöd af allmänna medel i anledning af missväxt eller skada å gröda har icke ifrågakommit under den tid, denna berättelse omfattar.

Icke heller äro försök med nya sädeslag att omförmåla.

Beträffande trädgårdsskötsel och fruktträdodlingen anhåller Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande få åberopa, hvad i de två senaste berättelserna finnes anfördt. Den deri omförmålda länsträdgårdsmästare har fortfarande tillhandagått med råd och

upplysningar vid trädgårdars och parkers anläggning och vård. Hans förrättningsdagar för sådant ändamål hafva uppgått år 1886 till omkring 100, år 1887 till 169, år 1888 till 112, år 1889 till 157 och år 1890 till 123. Uti de af honom till Hushållningssällskapet afgifna berättelser vitsordas, att trädgårdsodlingen inom länet mer och mer tilltager samt att hågen därför vunnit insteg äfven hos egarne af mindre jordbruk. Från trädgårdsskolan i Skara, hvilken förut åtnjutit understöd af Hushållningssällskapet, men nu eges af staden, utgå årligen 5 elever, som der erhållit undervisning.

Humleodling förekommer på många ställen inom länet och gifver i allmänhet god afkastning, men har dock ännu icke kunnat tillvinna sig någon mera betydande plats inom jordbruksnäringen.

Rörande antalet underhållna kreatur meddelas upplysning uti Hushållningssällskapets tryckta berättelser, hvilka således i denna del åberopas; dock torde här få intagas följande uppgifter angående förhållandet vid slutet af åren 1884 och 1889:

	Antal underhållna kreatur 1884.	1889.
Hästar öfver 3 år	24,084	25,298
Hästar under 3 år	6,555	5,996
Oxar	27,589	22,895
Tjurar	1,886	2,077
Kor	98,618	103,832
Ungnöt under 2 år	33,627	33,197
Pår	63,579	65,810
Getter	10	26
Svin	32,225	58,600.

Den icke obetydliga minskningen i oxarnes antal motväges till någon del deraf, att hästarnes antal vuxit, och torde i öfrigt, likasom minskningen i ungnötens antal, böra förklaras deraf, att fodertillgången särskildt år 1889 var mycket knapp. Uppgifterna ådagalägga i öfrigt, att intresset för boskapsskötseln ingalunda aftagit. Allmogen sträfvar fortfarande att förbättra kreaturstammarne genom inköp af kalvvar utaf ädel ras, dertill uppmuntrad genom den af Hushållningssällskapet anordnade premiering. Afkastningen af ladugårdarne har äfven under den ifrågavarande tidrymden varit tillräcklig för länets behof samt derjemte lemnat icke obetydligt öfverskott, som afyttrats hufvudsakligen i Stockholm, Göteborg, Norge och England.

Handelsprisen för kreatur och ladugårdsprodukter hafva på grund af tillgång och efterfrågan samt varans större eller mindre godhet vexlat och utgjort för:

1 arbetshäst	150	till 550	kronor.
1 par oxar	200	> 500	>
1 ko	50	> 200	>
1 får	6	> 16	>
1 svin	10	> 90	>
1 kilogram smör	1	> 2.33	>
1 liter mjölk	0.05	> 0.10	>
1 kilogram sötmjölkaost	0.80	> 1.90	>
1 > skumost	0.20	> 0.90	>
1 > ull	0.80	> 3.50	>

Bland åtgärder för djurrasernas förbättring torde här likasom uti senaste två berättelser böra i första rummet omförmålas de, som äro anordnade genom gällande nädiga reglementen för prisbelönande af hästar och för landtbeskalleriet, hvilka utan

tvifvel fortfarande inom länet utöfvat ett välgörande inflytande på hästafvelns förbättring. Medel till prisbelöningar hafva, i den mån desamma ej bekostats af staten, tillskjutits af länets hushållningssällskap; och äro sådana belöningar utdelade för:

	1886.	1887.	1888.	1889.	1890.
Hingstar af fullblod	2	2	1	1	2
Hingstar af andra slag ...	24	28	23	16	29
Fölston	57	90	68	79	89
Unghästar	177	166	151	163	113.

Föreningen för hästafvelns förbättrande inom Skaraborgs län har fortsatt sin verksamhet. Under år 1890 inköpte föreningen en tvåårig trakenerhingst för 4,228 kronor. Föreningens tillgångar vid nämnda års slut bestodo af nämnde hinget, upptagen till värde af 4,000 kronor, samt kassabehållning 6,000 kronor.

Dessutom hafva från Hushållningssällskapets fond för inköp af afvelsdjur utlemnats flere lån till hingstföreningar och enskilde för att derigenom sätta dem i tillfälle att inköpa fullblodiga ardennerhingstar samt hingstar af ädel ras; och har sällskapet år 1890 låtit genom sakkunnig person i Ostpreussen inköpa 12 stoföl af trakenernas, hvilka alla blifvit försälda till jordbrukare inom länet med någon vinst för sällskapet.

De inom länet tillgängliga hingstar af god ras hafva fortfarande flitigt anlitats.

Detta allt oaktadt har dock hästafveln inom länet ingalunda uppnått den ståndpunkt, som borde på grund af naturförhållandena kunna hinnas.

De i föregående berättelser omnämnda föreningar för försäkring mot förlust af hästar hafva fortsatt sin verksamhet, och derjemte hafva två nya sådana tillkommit. Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande torde få å annat ställe i denna berättelse återkomma till dessa föreningar. Här antecknas endast, att de försäkrade hästarnes antal och sammanräknade värden utgjort:

År.	Antal hästar.	Värde i kronor.
1886	9,214	3,021,325
1887	9,211	2,893,365
1888	9,014	2,659,509
1889	9,611	2,756,643
1890	8,847	2,483,407.

Nötkreatursrasernas förbättrande har fortfarande utgjort föremål för Hushållningssällskapets och enskilde jordbrukares omsorg och sträfvan. I fråga om de åtgärder, som för sådant ändamål vidtagits, åberopar Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande, hvad i föregående berättelser finnes anfördt, och tillåter sig här endast erinra, att det dervid omnämnda, af Hushållningssällskapet antagna, premieringsystem för nötboskap numera blifvit infördt i flere andra delar af riket och äfven i främmande länder tillvunnit sig uppmärksamhet, samt att sällskapet vid 1886 års allmänna landtbruksmöte i Stockholm erhöi hederspris för framgångsrikt arbete för nötkreatursafvelns förbättrande.

Framstående samlingar af såväl ayrshire- som andra erkända goda raser voro utställda vid de för länet anordnade landtbruksmöten, som höllos den 20 juni 1888 i Skara och den 19 juni 1890 i Falköping.

Ehuru, enligt hvad ofvanintagne uppgifter gifva vid handen, de inom länet underhållna fårens antal ökats, kan dock får-afveln icke sägas sträcka sig i afsevärd mån utöfver hvad som

erfordras för fyllande af länets behof. På egendomen Olsborg inom Sandhems socken af Vartofta härad har emellertid blifvit ordnad ett schäferi, som likväl ännu icke uppnått någon mera afsevärd utveckling.

Svinafveln har deremot betydligt tilltagit; och torde denna utveckling hafva framkallats deraf, att såväl i Falköping som i Herrljunga inom Elfsborgs län inrättats särskilda svinslagterier, hvilka underlättat afsättningen af denna närings produkter.

Från Falbygden försäljas gäss och höns till orter utom länet. Men i öfrigt uppfödas fjäderfän hufvudsakligen för tillgodoseende af hvarje ords behof. Ägg afsättas fortfarande utom länet, mest i Stockholm, Göteborg och Jönköping.

Biskötseln har måhända i någon mån utvecklats, men är likväl icke af den omfattning, att densamma kan tillerkännas särskild betydelse såsom näringskälla för länet.

Fall af smittosamma sjukdomar hafva visserligen förekommit, men från verkliga farsoter bland husdjuren har länet lyckligtvis varit förskonadt under den tid, denna berättelse omfattar.

Veterinärinrättningen i Skara, för hvars organisation och verksamhet lemnas redogörelse å annat ställe i denna berättelse, har fortfarande med förtroende anlitats för kreaturssjukdomars botande. Dessutom äro för sådant ändamål tillgängliga 1 läns-veterinär och 12 distriktsveterinärer, till hvilkas afönande länets landsting och hushållningssällskap anvisat årliga bidrag.

Under ifrågavarande tidrymd hafva flere vattenafledningsföretag egt rum.

Sälunda uppgifves, att vid Böhlstad å Torsö 63 tunnland madjord, som invallats från sjön, blifvit genom ångpumpning torrlagda.

De i senaste berättelsen omförmälda företag för torrläggning af jord vid Ryholms egendom i Beatebergs socken och för sänkning af sjön Östens vattenyta hafva fullbordats.

Enligt nådigt bref den 12 april 1889 har Kungl. Maj:t anvisat lån till belopp af 30,000 kronor för sänkning och reglering af Skeppsbro-, Götlunda- och Snarvadsbäckarna samt torrläggning och odling af marker, tillhörande byarne och hemmanen Levene—Skrifvaregården, Götlunda by med derinom belägna sergeantsbostället Götlunda Nolgården och Vallby i Götlunda socken, Snarvad och Odenslunda i Flistads socken samt Berglunda i Vads socken, alla i södra delen af Vadsbo härad. Detta företag, genom hvilket 255·88 hektar antagas blifva torrlagda för en kostnad af 35,920 kronor till afdikning och 5,160 kronor till odling, har enligt uppgift blifvit fullbordadt före femårsperiodens utgång.

Under samma tidrymd har äfven blifvit fullbordadt det i senaste berättelsen omförmälda företag för afdikning och odling af vattenskadade egor, tillhörande Sventorps, Versås och Kyrkefalla socknar inom Kåkinds härad.

Enligt nådigt bref den 6 april 1887 har Kungl. Maj:t beviljat lånebidrag till belopp af 31,600 kronor för afdikning och odling af vattenskadad mark, tillhörande Mårby och Bronäs hemman inom Gudhems härad. Företaget, som afsett att torrlägga 277·48 hektar för en beräknad kostnad af 31,600 kronor till afdikning och 4,440 kronor 80 öre till odling, afsynades redan 1888.

För sänkning af ån Slafsan jemte torrläggning och odling af derinvid belägna marker, tillhörande hemmanen Astorp, Backerud, Åkarp och Vrangelsholm i Valtorps socken samt Anfastorp och Pucklarp i Högstena socken af Gudhems härad, Nya Åsled,

Hofmened, Flittorp och Åsleby med Åsle kyrkoherdeboställe inom Åsle och Tiarps socknar samt Karleby, Kroken, Öland, Vasen, Lovened och Holma i Karleby socken af Vartofta härad, har Kungl. Maj:t enligt nådigt bref den 8 juni 1888 beviljat lånebidrag till belopp af 187,000 kronor. Detta företag, hvarmed åsyftats att torrlägga 876·92 hektar för en beräknad kostnad af 187,000 kronor till afdikning och 77,300 kronor till odling, är utfördt och anses inom orten vara mycket fördelaktigt.

Den i senaste berättelsen omförmälda utdikningen af de s. k. Mönarps mossar har blifvit fullbordad.

Genom nådigt bref den 6 april 1887 har Kungl. Maj:t beviljat lånebidrag till belopp af 35,570 kronor för afdikning och odling af mossar, tillhörande Långholmen och Rogestorp i Luttra socken af Vartofta härad. Detta arbete, hvarmed åsyftats att torrlägga 343·40 hektar för en kostnad af 35,570 kronor till afdikning och 11,040 kronor till odling, är år 1890 afsynadt och godkändt.

Lånebidrag till belopp af 25,500 kronor är genom nådigt bref den 14 november 1890 anvisadt för afdikning och odling af vattensjuk mark vid Sjögerås i Klefva socken af Vilske härad. Med detta företag åsyftades att torrlägga 335·6 hektar för en beräknad kostnad af 29,540 kronor till afdikning och 44,900 kronor till odling, hvarjemte genom nådigt bref samma dag beviljades 1,000 kronor anslag utan återbetalningsskyldighet för afdikning af 96·2 hektar frostförande, ej odlingsbar mark.

För afdikning och odling af egor, hörande till Sörby Storegården, Svenstorp, Halsarp, Kinneveds kyrkoherdeboställe, Klockaregården, Kyrkogården, Hassla—Östergård och Lagerstorp i Kinneveds socken af Frökinds härad har Kungl. Maj:t enligt nådigt bref den 8 juni 1888 beviljat lånebidrag till belopp af 19,800 kronor. Företaget, hvarmed åsyftas att torrlägga 186·84 hektar för en beräknad kostnad af 19,800 kronor till afdikning och 24,150 kronor till odling, var vid femårsperiodens slut ännu icke fullbordadt.

Vidare har Kungl. Maj:t enligt nådigt bref den 30 november 1888 anvisat 8,800 kronor lånebidrag för afdikning och odling af mark, tillhörande Falköpings stads kyrkoherde- och komministersboställen, genom hvilket arbete skulle torrläggas 105·16 hektar för en beräknad kostnad af 8,879 kronor till afdikning och 6,920 kronor 51 öre till odling. Detta företag var år 1890 ännu icke påbörjadt, men antages likväl komma till utförande.

År 1889 på våren påbörjades ett företag för torrläggning af sankna marker omkring ån Nossan, belägna inom Elfsborgs och Skaraborgs län. För detta företag beviljades år 1888 lånebidrag till belopp af 160,000 kronor, hvaraf hälften blifvit lyftad. Arbetena å detta företag afstannade emellertid år 1890, men torde komma att återupptagas.

Slutligen har Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 16 maj 1890 anvisat 7,000 kronor såsom lånebidrag till sänkning af Kullsjön och reglering af Rullsbäcken samt afdikning och odling af deromkring belägen mark, tillhörande åtskilliga hemman inom Ledsjö socken af Kinne härad, hvilket arbete på hösten samma år tagit sin början.

I öfrigt tillåter sig Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande att beträffande vattenaftappningar, nyodlingar, underdikning och ängsvattning hänvisa till Hushållningssällskapets samt Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsens tryckta berättelser; dock torde ur sist-

nämnda styrelses senaste tillgängliga berättelse få här antecknas, att odling och jordförbättring, vunna genom de arbetsföretag inom Skaraborgs län, som från och med 1884 till och med år 1890 erhållit understöd från odlingslånefonden, omfatta sammanräknade 6,722·07 hektar för en beräknad kostnad af tillsammans 1,262,890 kronor 89 öre samt att länen härför från nämnda fond uppgå till sammanräknadt 917,350 kronor.

Hvad angår behandlingen och tillgodogörandet af *ladugårdsspillningen och artificiella gödningsämnen* återopar Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande de upplysningar, som meddelats i föregående berättelser, samt hvad härofvän anförts.

Rörande *stängselväsendets* tillstånd och inflytande är icke något särskildt att omförmäla i denna berättelse.

Det i senaste berättelser uttalade omdöme angående länets *Hushållningssällskaps* verksamhet gäller fortfarande, och får Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande äfven nu för inhemtande af närmare kännedom om denna verksamhets beskaffenhet och omfång hänvisa till sällskapets tidning, hvilken jemväl under denna femårsperiod utgifvits med ett häfte i hvarje månad; dock torde till upplysning härom få här meddelas följande uppgift angående användningen under åren 1886—1890 af de till *sällskapets förfogande ställda medel*:

Beviljade anslag och arfvoden.	År 1886.	År 1887.	År 1888.	År 1889.	År 1890.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Kretsafdelningarne.....	1,704	1,704	1,704	1,704	1,704
Veterinärer.....	4,000	4,400	4,800	4,800	4,800
Meteorologiska anstalten i Stockholm.....	197·04	194·24	190·80	497·80	279·02
Hästpremieringen.....	5,239·30	5,239·40	4,988·40	5,260·80	5,360·30
Skogsodling.....	3,000	3,000	3,000	3,000	3,000
Fiskerinaringen.....	2,897·95	3,197·27	3,181·01	3,132·15	3,112·82
Elever i ladugårdsskötsel.....	300	500	500	400	400
Nötkreaturspremieringen.....	4,776·38	3,937·11	5,767·16	4,679·61	6,082·14
Undervisning i rationel djurslagt.....	402	259	215	299	230
Slöjdundervisningen.....	1,500	1,500	1,500	1,500	1,500
Landbrukstidskrifter.....	309·35	320·97	—	—	—
Kemiska stationen i Skara.....	1,000	2,631·92	3,662	4,500	3,500
Premier till elever vid landbruksskola.....	200	200	200	200	200
Undervisning i hofbeslagningskonsten.....	150	487·50	300	225	375
Mejeriutställningar i Göteborg.....	500	500	500	500	500
»Handarbetets vänner».....	200	100	100	—	—
Länsmejeristen.....	3,000	3,000	3,300	3,000	3,000
Undervisare i trädgårdsskötsel.....	1,250	1,250	1,250	1,250	1,250
Malkorns- och fröutställning.....	—	581·35	—	475·31	750·90
Föreläsningar om odling af foderväxter.....	—	274·34	—	—	—
Gödboskapsutställning.....	—	1,087·22	1,069·19	1,230·81	1,000·30
Karantänsbyggnad å Kastellgården.....	—	800	—	—	—
Mosskulturföreningen.....	—	200	200	200	400
Trädgårdsvänners förening.....	—	200	—	—	—
Frökontrollanstalt.....	—	500	1,000	1,500	1,000
Landtmannaskolan i Skara.....	—	—	1,000	1,000	1,000
Laktokriter.....	—	—	200	300	200
Mejeritidning.....	—	—	—	60	—
Svenska fröodlingsföreningen i Svalöf.....	—	—	—	—	1,000
Länskalenderns utgifvande.....	—	—	—	—	300
Inköp af afvelshästar.....	—	—	—	—	10,270·71
Landbruksmöte i Falköping.....	—	—	—	—	4,475·15

Derjemte meddelas följande uppgifter i afseende å sällskapets tillgångar:

	1886.	1887.	1888.	1889.	1890.
Andel i spirituosa-försäljningsmedel kr. 39,773 29	39,661 99	41,899 66	38,382 13	37,617 50	
Kapitalbehållning .	162,216 51	169,291 28	170,537 81	174,109 70	174,569 86.

Under sällskapets vård och förvaltning stående fonder uppgingo vid 1890 års slut till följande belopp:

	Kronor.
Ehrenborgska fonden	1,854 38
Nonnenska fonden.....	4,099 20
Fonden Gustaf Lövenskiölds minne.....	15,900 —
Ch. E. Lövenskiölds fond	5,289 72.

Angående syftmålet med de tre förstnämnda fonderna meddelas upplysningar i senaste berättelsen. Ch. E. Lövenskiölds fond, ursprungligen uppgående till 5,000 kronor, är, enligt gifvarens förordnande i testamente den 9 mars 1881 med tillägg den 1 juni 1885, afsedd att vara »ett stående kapital, deraf den årliga räntan användes till landtbyggnadskonstens förbättrande, på sätt sällskapet finner för godt». Det sålunda testamenterade beloppet öfverlemnades till sällskapet år 1889, men den upplupna räntan hade vid femårsperiodens slut ännu icke tagits i anspråk för äsyftade ändamålet.

Det har redan blifvit omnämndt, att sällskapet under ifrågasvarande tidrymd anordnat två landbruksmöten för länet. Äfven dessa möten hafva, likasom de två i senaste berättelsen omförmälda, på ett glädjande sätt ådagalagt, att länets jordbruk och boskapskötsel fortfarande utvecklas och förkofras. Vid de sammankomster, som hållits på föranstaltande af Kungl. Landbruksakademien, har sällskapet varit genom ombud representeradt.

Den i senaste berättelserna omförmälda kemiska stationen i Skara, hvilken numera eges ensamt af Skaraborgs läns hushållningssällskap, har fortfarande upprätthållits och utvidgats i så måtto, att i sammanhang dermed anordnats en frökontrollanstalt. Fullständiga redogörelser för verksamheten vid denna station, hvilken omfattas med stadigvarande förtroende, finnas för hvarje år införda i Hushållningssällskapets tidning. Här torde endast få meddelas följande sammanställning af undersökningsföremål, insända till Kemiska och Frökontrollstationen i Skara och der analyserade under femårsperioden 1886—1890:

Undersökningsår.	Jordprof.	Gödningsämnen.	Podermedel.	Vatten.	Mejeriartiklar.	Näringsmedel.	Giftundersökningar.	Tekniska saker.	Utsädesfrö.	Diverse.	Samma undersökningar.
1886	34	145	43	35	31	46	124	51	75	2	586
1887	30	98	28	15	54	53	142	19	48	1	488
1888	26	76	25	34	537	25	154	10	72	—	959
1889	18	172	83	11	4,324	35	89	14	170	5	4,921
1890	27	124	100	19	399	11	78	24	221	6	1,009
Summa	135	615	270	114	5,345	170	587	118	586	14	7,963

Den stora tillökningen i provvens antal år 1889 var beroende hufvudsakligen derpå, att en del mejerier lät undersöka den till dem levererade mjölken från de skilda gårdarne. Meningen var att söka införa betalning, beräknad efter mjölkens fetthalt. Detta har ännu ej blifvit fullständigt genomfördt, men nyttan af kontrollen har dock visat sig derutinnan, att fetthalten ej obetydligt

ökats i mjölkleveranserna till de mejerier, som börjat införa mjölkkontrollen.

I föregående berättelser är omförmäldt, att inom länet finnas förlagda två lägre landbrukskolor, den ena å egendomen Klagstorp i Kåkind och den andra å egendomen Sätenäs i Åse härad. Dessa skolor hafva fortsatt sin verksamhet, och beträffande deras organisation samt de för dem anvisade anslag har icke inträffat annan förändring, än att länets landsting från och med 1885 bestridt det årliga anslag å 2,000 kronor till skolan å Sätenäs, som förut utgått af Hushållningssällskapets medel.

Lärlingarnes antal har utgjort:

	1886.	1887.	1888.	1889.	1890.
Vid Klagstorp.....	17	17	16	15	17
Vid Sätenäs.....	18	18	18	18	20.

Dessa lärlingar, af hvilka ingen varit betalande, hafva, då de lemnat skolan, alla erhållit för en hvar af dem passande anställning som rättare, med undantag af dem hvilka återgått till föräldrahemmet för att der biträda vid jordbruket. Tillloppet af sökande till lärlingsplatserna har varit så stort, att knappt flere än hälften kunnat antagas, och till erhållande af rättare från skolorna hafva årligen anmält sig så många jordbrukare, att allas önsknningar icke kunnat uppfyllas. Genom årliga examina är fortfarande ådagalagd, hvad ock vid verkställda inspektioner vitsordats, att skolorna söka värdigt fylla de anspråk, som skärligen kunna på dem ställas.

Den i senaste berättelsen omnämnda landtmannaskolan i Skara, som fortsätter sin verksamhet, har från och med år 1888 åtnjutit bidrag af staten och hushållningssällskapet, mot fullgörande af derför föreskrifna vilkor. Stadgar för skolan äro af Kungl. Maj:ts fastställda den 29 juni 1888, och har skolan år 1889 blifvit förflyttad till den veterinärrättningen tillhöriga, inom stadens område belägna fastigheten Brogården, der två lärosalar blifvit för skolan upplåtta.

För de af staten aflönade landbruksingenjörers verksamhet inom länet redogöres i tabellen å nästa sida.

I fråga om mejerihandteringen återopar Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande de i föregående berättelser meddelade upplysningar; och får Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande från de uppgifter, som Hushållningssällskapets förvaltningsutskott för år 1890 insändt till Kungl. Landbruksstyrelsen, här meddela följande sammandrag öfver antalet af de inom kretsafdelningarne i Skaraborgs län befintliga mejerier samt beskaffenheten af den vid dem bedrifna tillverkning:

Kretsafdelning.	Antal mejerier.	Tillverkning.			
		Smör. Kg.	Helfet ost. Kg.	Halffet ost. Kg.	Skumost. Kg.
Norra Vadsbo härads.....	22	110,309	56,325	3,010	33,056
Södra Vadsbo härads.....	11	26,131	65,473	—	14,200
Kåkind och Gudhems härads	10	177,298	63,613	—	37,605
Vartofta härads.....	7	41,119	18,330	86	4,947
Hjo.....	3	22,259	62,721	—	14,333
Frökinds och Vilske härads	4	20,073	—	—	8,950
Kinne härads.....	13	82,558	110,520	—	91,619
Kinneferdings härads.....	7	91,039	19,152	600	103,139
Skänings, Valle och Laske härads.....	11	92,430	36,634	512	60,215
Källands härads.....	9	69,537	8,985	—	52,443
Åse och Viste härads.....	14	227,595	12,125	—	65,622
Barne härads.....	5	183,874	—	—	78,809
Summa	116	1,144,222	453,878	4,207	564,938

Statens landbruksingenjörers verksamhet inom Skaraborgs län åren 1886—1890.

År.	U p p g j o r d p l a n f ö r									Summa. Hektar.
	Indelning till vaxel- bruk. Hektar.	Odling af högländ- mark. Hektar.	Omläggning af åkerjord		Myr- och kärrutdikning		Sjösänk- ning. Hektar.	Invallning. Hektar.	Andra arbeten. Hektar.	
			genom täckdik- ning. Hektar.	genom öppen afdikning. Hektar.	för bered- ning till odling. Hektar.	för fre- dande mot frost. Hektar.				
1886	—	—	22	—	2,626	345	404	3,100	—	0,497
1887	—	—	38	150	577	440	—	20	29	1,254
1888	51	—	46	26	133	389	—	50	451	1,146
1889	64	—	35	—	589	109	166	32	590	1,585
1890	—	—	42	7	461	75	—	—	—	585
Summa	115	—	183	183	4,386	1,358	570	3,202	1,070	11,067

Till bevis derom, att mejerirörelsen inom länet omfattas med ständigt växande intresse, kan anföras, att den af Hus-hållningssällskapet afsatta fond för lån till anordnande af by-mejerier och andelsmejerier flere gånger varit till hela dess nu-varande belopp, 20,000 kronor, utlånad. Inom länet finnas fem mejeristationer, förlagda å Kilagården, Priushaga, Frugården, Knistad och Torestorp. *Länsmejeristen* har fortsatt sin gagnande verksamhet. De af honom för meddelande af råd och upplysningar besökta ställen antal uppgick år 1886 till 109, år 1887 till 110, år 1888 till 92, år 1889 till 83 och år 1890 till 86.

Kringresande undervisaren i boskapsskötsel och mejerihushållning har likaledes fortfarande tillhandagått länets jordbrukare, men Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande är icke heller nu i tillfälle att meddela närmare upplysning om denna verksamhet.

Rörande *bränneriernas* inflytande på jordbruket och närin-garne i allmänhet är ej något särskildt att omförmåla, utöfver hvad i föregående berättelser finnes anfördt.

Tillgången på arbetare för jordbruket kan enligt de in-komna uppgifterna sägas för länet i dess helhet hafva varit knapp och inom de mera fruktbara orterna under skördetiden icke ens tillräcklig, en naturlig följd af den på annat ställe i denna berättelse omförmålda starka utflyttningen från länet. Jordbruksarbetena verkställas nu såsom tillföre af jordtorpare, tjänstehjon i husbondens bröd och legdt arbetsfolk. mera sällan, och då å de större egendomarne, af statorpare.

På landsbygden hafva *dagsverksprisen* utgjort under sommar-tid för mansdagsverke lägst 1 krona, högst 2 kronor, vanligast 1 krona 50 öre, och för qvindsdagsverke lägst 50 öre, högst 1 krona 25 öre, vanligast 85 öre; samt vintertid för mansdagsverke lägst 50 öre, högst 1 krona 25 öre, vanligast 75 öre, och för qvins-dagsverke lägst 40 öre, högst 85 öre, vanligast 60 öre, allt på egen kost. Dessa pris äro i allmänhet något högre än de, som uppgåvos vara gällande under nästföregående femårsperiod.

Näst efter jordbruk och boskapsskötsel intager nu såsom förut **skogshushållningen** främsta rummet. Den torde till och med ännu i den nordligaste delen af länet kunna anses såsom hufvudnäring. Det är redan här ofvan uppgifvet, att den skog-bärande marken vid 1889 års slut beräknades till 293,720 hektar, utgörande omkring 36.5 % af länets hela egovidd. Procenttalet, som uti senaste berättelsen uppgafs till 35, har således vuxit med

1.5, hvilket förhållande torde hafva sin grund uti de under den förflutna tiden verkställda skogsplanteringar.

Vid 1885 års slut funnos inom länet 17 eller, om Östra och Vestra Hillet räknas såsom två, 18 *kronoparker*. Dessa krono-parker innehöllo enligt Domänstyrelsens berättelse för nämnda år sammanräknade 7,002 hektar 37 ar skogsmark och 1,025 hektar 6 ar impediment, eller tillsammans 8,027 hektar 43 ar. Under femårsperioden hafva 2 sådana egendomar tillkommit. Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande har nemligen för skogsväsen-dets räkning inköpt dels enligt bemyndigande i nådigt bref den 27 augusti 1886 1 mtl fräse Bromö n:r 1 och 2 jemte Kalfö eller Kalföarne, innehållande, åkerjorden oberäknad, 1,503 hektar 16 ar skogsmark och 94 hektar 62 ar impediment, dels enligt bemyndigande i nådigt bref den 30 maj 1890 egendomen Gran-vik med underlydande, hvilken, åkerjord, tomter, ängs- och hag-mark oberäknade, innehåller 5,060 hektar skogsmark och 822 hektar impediment. Länets kronoparker äro således numera till antalet 20, nemligen Tiveden, Sundsmarken, Folkeberg, Marie-holmsskogen, Bromö och Granviksskogen inom Vadsbo revir, Kungslena åsar och Haboskogen inom Vartofta revir, Stenåsen, Vestra Kinneskogen, Klyftamon, Ledsjömon, Varaskogen och Östra Kinneskogen inom Kinne revir samt Mösseberg, Furubacka, Eds-mären, Rådaås, Östra Hillet och Vestra Hillet inom Slättbygds revir, innehållande 13,565 hektar 53 ar skogsmark och 1,941 hektar 68 ar impediment, eller tillsammans 15,507 hektar 21 ar. Dessutom är, sedan Kungl. Maj:t genom nådig dom den 15 de-cember 1887 fränkät Vilske och Gudhems härad all rätt till allmanningen Mösseberg, denna allmanning, som innehåller 404 hektar 79 ar skogsmark och 17 hektar 42 ar impediment, nu-mera att räkna såsom kronoallmanning.

Beträffande arealen af de *kungsgårdar* och *boställskogar*, som blifvit till ordnad hushållning indelade, får Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande hänvisa till Domänstyrelsens årliga berättelser om skogsväsendet.

Häradsallmänningar finnas inom länet 5 till antalet, nem-ligen Vadsbo härads allmanning Östra Stöpen, som innehåller 469 hektar 37 ar skogsmark och 313 hektar 79 ar impediment, tillsammans 783 hektar 16 ar; Vartofta härads allmanning Hü-kensås eller Sveamo, som innehåller 3,875 hektar 38 ar skogs-mark och 870 hektar 37 ar impediment, tillsammans 4,745 hektar 75 ar; Kåkindes härads allmanning Vestra Stöpen, som inne-

håller 99 hektar 64 ar skogsmark och 205 hektar 80 ar impediment, tillsammans 305 hektar 44 ar; Vilske härads allmanning Gryten, som innehåller 667 hektar skogsmark och 95 hektar 7 ar impediment, tillsammans 762 hektar 7 ar; samt Viste härads allmanning Rolken, som innehåller 978 hektar 89 ar skogsmark.

Sockenallmänningar äro deremot icke heller nu att omförmäla.

Upplysning angående förutnämnde skogars afkastning inhemtas af Domänstyrelsens berättelser.

Angående ytvidden af *enskilda skogar* saknar Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande tillförlitliga uppgifter. Hvad i föregående berättelser anförts rörande hushållningen med och värden af de enskilda skogarne, eger i hufvudsak fortfarande tillämplighet. Från flere fögderier uppgifves, att de enskilda skogarne blifvit för afverkning anlitade hårdare, än som kunnat anses med klok hushållning öfverensstämmande. Deremot hafva kraftiga åtgärder vidtagits för främjande af skogssådd och återplantering. Redan i senaste berättelsen är omförmäldt, att 1885 års landsting för sådant ändamål beviljat ett anslag till belopp af 3,000 kronor årligen under nu ifrågasvarande fem år. Detta anslag har ställts till hushållningssällekaptets förvaltningsutskotts förfogande för att genom dess försorg användas i enlighet med vissa angifna grunder. I öfverensstämmelse härmed hafva till hvarje kretsafdelning årligen aflemnats 250 kronor att användas dels till anläggning af plantskolor, hvarifrån tvååriga oomskolade plantor skulle tillhandahållas allmänheten till pris af 20 öre för 1,000 st., dels till inköp af frö, som rekvirent egde att intill 6 skålpund erhålla för halfva inköpspriset, hvarjemte högst en femtedel af anslaget finge användas till premier för väl vårdad skogsplantering. För skogsodlings främjande hafva af statsmedel beviljats anslag för år 1889 till belopp af 1,850 kronor och för år 1890 till belopp af 1,807 kronor. Det förstnämnda anslaget har under år 1890 användts för skogsodlingsarbete inom Öster-Bitterna socken medelst sådd af blandadt tall-, gran- och lärkträdsfrö. 1890 års anslag hade vid femårsperiodens slut ännu icke hunnit användas.

Länet, som tillhör Vestra öfverjägmästaredistriktet, har förut varit indeladt i 5, men är nu i enlighet med nådiga skrifvelsen den 29 november 1889 indeladt uti endast 4 *revir*, nemligen Vadsbo revir, omfattande hela Vadsbo härad; Vartofta revir, omfattande Kåkind, Vartofta och Frökinds härad; Kinne revir, hvartill räknas Gudhems, Valle, Kinnefjerdings och Kinne härad jemte Skara, Skånings-Åsaka, Härlunda, Händene, Synnerby, Skallmeja och Vestra Gerums socknar af Skånings härad; samt Slättbygds revir, hvilket utgöres af samtliga öfriga socknar inom Skånings härad jemte Vilske, Laske, Barne, Viste, Åse och Kållands härad.

I afseende å afverkningssättet å skogarne och häradsallmanningarnes förvaltningsätt är ej något särskildt att omförmäla, utöfver hvad i föregående berättelser blifvit anfördt.

Allmänningsskassornas ställning var vid 1890 års slut följande:

	Kronor.
Allmänningen Östra Stöpen, behållning.....	12,881 66.
Allmänningen Vestra Stöpen, behållning (i ränteriet).....	1 02.
Allmänningen Hökensås, behållning.....	2,749 08.
Allmänningen Gryten, skuld till styrelsens ordförande.....	5 52.
Allmänningen Rolken, behållning.....	272 81.

Inom länet finnes icke någon *undervisningsanstalt för skogs-skötsel*. Ej heller förekomma *ek- eller mullbärsplanteringar*. *Flygsandsfält* äro ej att omförmäla.

Enligt hvad uti senaste berättelsen omförmäldes, finnas inom länet förutom ett icke obetydligt antal mindre *sågar* åtskilliga mera betydande såg- och träförädlingsverk, hvilkas antal fortfarande torde uppgå till omkring 30. Det har icke varit möjligt att åstadkomma en i någon mån fullständig och tillförlitlig utredning rörande omfånget och beskaffenheten af tillverkningen vid alla dessa sågar.

Hufvudsakligaste *afsättningsorten för länets skogsprodukter* är fortfarande Göteborg. Om och i hvad mån någon utförsel till främmande land af skogsprodukter egt rum under ifrågasvarande tidrymd, är Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande icke i tillfälle att upplysa.

Svedjande förekommer numera icke inom länet, åtminstone icke i nämnvärd mån.

Vid hemmanet Löfbråten inom Södra Vadsbo fögderi har under femårsperioden förekommit en *skogseld*, hvilken föranleddes af s. k. flåhacksbränning. Elden hämmades dock snart, så att endast omkring 1 hektar mossmark afbrändes. Likaledes uppkom den 5 juli 1886 skogseld å häradsallmanningen Hökensås, hvarvid ungskog å 300 till 350 hektar afbrändes. I öfrigt äro inga skogseldar att omförmäla.

I afseende å fabrikers och särskilda tillverkningars samt stängselsättets inverkan på skogshushållningen finnes ej anledning till annan erinran, än att skogsafverkningen uppenbarligen måste uppmuntras och ökas i samma mån, som de inom länet befintliga träförädlingsverk taga i anspråk råmaterial för sin tillverkning.

Getter finnas, enligt hvad ofvan är upplyst, fortfarande till så obetydligt antal, att de ingalunda kunna förföva någon nämnvärd skada å skogarne.

Prisen å skogsprodukter hafva under ifrågasvarande tidrymd vexlat mycket, men kunna å följande varor angifvas sålunda: för ett byggnadstimmer, 9 m. långt och 17 cm. i topp, från 1 50 till 4 kr.; för en sågstock, 6 m. lång och 20 till 26 cm. i topp, 2 50 till 5 kr.; för en tolt plank (7×22 cm.) 20 till 40 kr.; för en tolt bräder (2 5 cm.) från 3 till 10 kr.; för en famn (2 38×1 78×0 89 m.) björkved från 11 till 16 kr., för en sådan famn alved från 10 till 14 kr., för en sådan famn barrved från 6 till 10 kr.; för 1 6 hl. kol från 80 öre till 1 kr. 25 öre; för 100 st. gärdlestänger från 2 50 till 4 50 kr.; samt för 100 st. stör från 2 till 5 kr. Här af framgår, att, om än vexlingen varit något större än under nästföregående femårsperiod, prisen i medeltal hållit sig lika låga.

Beträffande *förbrukningen af torf* återoppar Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande, hvad uti de två senaste berättelserna finnes upplyst och anfördt. Den dervid omförmälda, till egendomen Skagersholm hörande »Hallemosse» har fortfarande blifvit bearbetad, och uppgifves tillverkningen hafva uppgått till 180,000 hektoliter, hvilka, värda 50,400 kronor, användts vid det aktiebolaget Bofors—Gullspång tillhöriga Bofors bruk inom Örebro län. En större torfmosse å Torsö, som under femårsperioden legat oanvänd, har under innevarande år börjat bearbetas af Årnäs bruks egare. Af de inom Bredviks socken befintliga mossar har en betydlig del inköpts af Motala mekaniska verkstads aktiebolag, som der låtit för tillfredsställande af sitt bränslebehof

tillverka stora kvantiteter brännorf. Priset för 1,000 st. torf har vexlat från 2 till 4 kronor.

Af anslag, som Landstinget för ändamålet anvisat, hafva årligen utdelats premier för räfvares och kråkors dödande. Men i öfrigt äro icke att omförmåla några särskilda *åtgärder för rofdjurs utödande*, och erfarenheten har icke heller gifvit vid handen, att sådana varit af behof påkallade.

Beträffande **bergs- och brukshandtering** samt **fabriker, manufaktur** och **handverk** anser sig Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande böra nu såsom vid afgifvande af föregående berättelser hänvisa till Kommerskollegii årligen offentliggjorda berättelser angående bergshandteringen och i fråga om fabriker och manufaktur. Utöfver hvad dessa berättelser innehålla, är icke heller nu mycket att omförmåla. Visserligen finnas inom länet verk och inrättningar, afsedda för industriela ändamål, i stort antal, men, om man undantager den storartade tändsticksfabriken Vulcan å Tidaholm, är tillverkningen vid desamma i allmänhet icke af mera framstående betydelse. Jordbruk, boskapsskötsel och skogshushållning utgöra, såsom förut blifvit antydt, fortfarande hufvudkällorna för länets näringslif, och dessa näringsgrenar taga, såsom Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande yttrat uti sin den 31 december 1881 afgifna berättelse, på landsbygden så i anspråk handlingslusten och den tillgängliga arbetskraften, att all annan verksamhet måste intaga en mera underordnad ställning. Länets sex, jämförelsevis små städer hafva icke heller under ifrågavarande tidrymd kunnat tillkämpa sig någon framstående plats bland de industriidkande samhällena. Spanmålshandel och vanlig minuthandel för tillgodoseende af kringliggande nejd's behof taga i dessa städer företrädesvis näringsverksamheten i anspråk. Under större delen af denna femårsperiod hafva dessutom förhållandena inom länet ingalunda varit egnade att framkalla industriel verksamhet. Enligt Kommerskollegii berättelse uppgick sammanräknade värdet af tillverkningarna år 1884 vid länets dåvarande 130 fabriker till 3,435,624 kronor.

Motsvarande siffror för de följande fem åren äro:

År 1885	vid 127 fabriker	tillverkningsvärde	kr. 2,913,895
› 1886	› 134	›	› 4,455,128
› 1887	› 139	›	› 3,190,884
› 1888	› 142	›	› 3,296,206
› 1889	› 143	›	› 3,630,922.

År 1884 var länet i berörda hänseende det elfte i ordningen bland rikets län, Stockholms stad inberäknad, men blef år 1885 det trettonde, såsom det varit flere föregående år. 1886 intog länet åter det elfte, år 1887 det tolfte, år 1888 det trettonde och år 1889 det fjortonde rummet.

Enligt uppgift har vid *tändsticksfabriken* Vulcan, som sysselsätter en arbetspersonal af 900 till 1,000 personer och hvars tillverkningar afsättas i nästan alla världens delar, under femårsperioden tillverkats 3,258,224 kilogram säkerhetständstickor, 4,752,153 kilogram fosforstickor, 973,530 kilogram svafveltändstickor samt 56,121 kilogram cigarrtändare, till ett sammanräknadt värde af 4,727,722 kronor. Värdet af årliga medeltillverkningen vid denna enda fabrik uppgår således till omkring en fjerdedel af tillverkningsvärdet vid samtliga fabriker inom länet.

Under vissa tider af femårsperioden har jernbruket vid Gullspång icke drifvits. Den i senaste berättelsen omförmålda ylle-

fabriken vid Lagersfors har blifvit *nedlagd*, och vid Kristinedal har klädesfabrikationen upphört, så att derstädes numera endast idkas ullspinneri. Deremot hafva tillkommit följande *nya fabriker*: ett svinslagteri med korffabrik, en fabrik för tillverkning af rullgardiner och mekaniska rullgardinskäppar jemte en snickeri- eller träförädlingsfabrik, alla i Falköping; en trämassefabrik vid Sättra i Södra Vadsbo härad; samt inom Vartofta härad en trämassefabrik vid Qvarnkulla i Habo socken, en trämassefabrik vid Tidafors i Sandhems socken, linnespinneriet Holma och två ullspinnerier i Baltaks socken, en fabrik för tillverkning hufvudsakligen af trätofflor och en fabrik för tillverkning af torfströ, de båda sistnämnda i närheten af Frideneds jernvägsstation.

Under femårsperioden har å hemmanen Sägaratorp, Torkilsryd och Häldeholm i Brandstorps socken af Vartofta härad ingenjören H. Gerlach från Varberg anlagt och drifvit ett *stenhuggeri* för bearbetande af svart granit, som till största delen användts till graf- och minnesvårdar. Tillverkningarna hafva utskleppats till Amerika, England, Holland, Tyskland, Österrike och Ryssland för att vidare slipas och finpoleras. Värdet af den sålunda utskleppade graniten har uppgått till 149,500 kronor. På hösten 1890 nedlades emellertid detta stenhuggeri, till följd deraf att vidare tillgång å råmaterial saknades. Ett stenhuggeri för bearbetande af samma slags granit är under sistlidet år anlagt å Baskarp i Gustaf Adolfs socken; dock hade vid årets utgång tillverkning ännu icke börjat, utan arbetet inskränkt sig till undersökningar af berget.

Qvarnstenstillverkning har fortfarande egt rum vid flere qvarnstensbrott å Lugnäsberget. Enligt uppgift har de under alla fem åren tillverkade stenarnes antal uppgått till sammanräknade 1,260 med ett saluvärde af 75,500 kronor. De i förra berättelsen omförmålda qvarnstensbrotten inom Bergs, Lästads och Timmersdala socknar hafva deremot under ifrågavarande tidrymd icke bearbetats.

Vid *slipstensgrytet* å Katorp inom Böja socken hafva årligen endast 4 arbetare varit sysselsatte; och har tillverkningen under alla fem åren uppgått till omkring 2,500 slipstenar, som betingat ett pris af 1 krona 50 öre till 2 kronor hvardera efter storlek. Slipstensbrottet inom Brandstorps socken har deremot icke i afsevärd mån bearbetats.

Länets betydande sandstens- och kalkstenslager hafva fortfarande gifvit anledning till omfattande verksamhet.

Så har *sandstensbrottet* å Billingen äfven under denna femårsperiod bearbetats af 2 personer, hvilka genom tillverkning af trappstenar och spishällar m. m. beredt sig en sammanräknad årsinkomst af 400 till 500 kronor. Sandstensbrotten inom Dimbo socken hafva deremot icke bearbetats.

På fem särskilda ställen inom Slöta, Karleby, Falköpings, Åsle och Hvarfs socknar samt inom Bolums och Öglunda socknar brytes fortfarande *kalksten*, som bearbetas till trappor, planstenar, sockel, gångbanor och skorstenar. Värdet af årliga tillverkningen har uppgifvits för stembrottet i Falköpings socken till 200 kronor, för det i Hvarfs socken till 3,100 kronor och för stembrottet i Karleby socken till 1,300 kronor. Angående tillverkningen vid öfriga här omförmålda stembrott hafva uppgifter icke kunnat erhållas.

De i senaste berättelser omförmålda *stenförädlingsverken* vid Hellekis och Gössäter å Kinnekulle samt inom Våmbs socken å Billingen hafva fortfarande upprätthållits, hvarjemte ett

nytt sådant blifvit i slutet af år 1888 anlagdt vid Råbäck å Kinnekulle. Tillverkningsvärdena hafva utgjort:

År.	Hellekis.	Gössäter.	Våmb.	Råbäck.	Summa.
1886	Kr. 48,375	20,000	20,000	—	88,375
1887	53,325	20,000	20,000	—	93,325
1888	55,688	20,000	20,000	—	95,688
1889	40,281	18,000	20,000	25,000	103,281
1890	29,943	21,000	20,000	15,000	85,943.

Den för tillgodogörande af de ifrågavarande bergens skatter framkallade näringsverksamhet har dock nu som förut i främsta rummet varit riktad på kalktillverkningen. Genom densamma hafva i medeltal åstadkommits inom Bergs, Säters och Timmersdala socknar omkring 40,800 hl., vid kalkbrotten inom Kåkind och Gudhems härad omkring 38,000 hl., inom Slöta, Karleby, Åsle, Hvarfs, Kungslena och Hvalstads socknar omkring 205,000 hl., inom Vilske härad omkring 23,600 hl., inom Valle härad 21,000 hl., vid foten af Hunneberg inom Åse härad omkring 18,500 hl. samt inom Medelplana, Vesterplana, Österplana, Kinne-Klefva, Fullösa, Husaby och Källby socknar å Kinnekulle omkring 1,644,000 hl., allt årligen. Priset har vexlat från 20 till 65 öre för hl.

Tegeltillverkning har fortfarande bedrivits å åtskilliga ställen inom länet. Enligt derom inkomna uppgifter har vid Lerdala Bossgården årligen tillverkats omkring 12,000 murtegel, 20,000 taktegel samt 350 ärilsten och åspannor. Vid Björkhult, hvilket likasom Lerdala är beläget inom Södra Vadsbo fögderi, har årligen tillverkats omkring 30,000 murtegel, som betingat ett pris af 30 kronor för hvarje tusen. Å egendomarne Skagersholm, Säby och Hindsberg i Norra Vadsbo fögderi har tillverkningen fortgått i stor omfattning. Vid åtta tegelbruk inom Vartofta fögderi hafva år 1890 tillverkats 900,000 murtegel och 410,000 taktegel till ett sammanräknadt värde af 31,000 kronor. Inom Åse härad hafva tillverkats årligen vid egendomen Frugård omkring 1,000,000, vid Margreteberg omkring 1,500,000 och vid Sätenäs omkring 900,000 mur- och taktegel, och har priset varit för murtegel 16—17 kronor och för taktegel 30—40 kronor för hvarje tusen. Slutligen hafva inom Lidköpings fögderi årligen tillverkats vid Ågården 65,500 murtegel, 32,000 taktegel och 30,500 dikesrör, vid Bostorp 150,000 murtegel och 50,000 taktegel, vid Mariedal 26,000 murtegel och 26,000 taktegel, vid Qvarntorp 34,000 murtegel och 49,000 taktegel samt vid Myrbacken 31,000 murtegel och 24,400 taktegel; och har priset varit 20—25 kronor för tusen murtegel, 35—50 kronor för tusen taktegel samt 15—20 kronor för tusen dikesrör.

Vid Årnäs glasbruk hafva i medeltal tillverkats årligen omkring 920,000 hel- och 2,930,000 halfbuteljer till ett sammanräknadt värde af 166,000 kronor årligen.

Färgstoffabriken vid Sved i Gustaf Adolfs socken, hvars fabrikat benämnes »umbra» och »åkra», har under femårsperioden drifvits, och har tillverkningsvärdet uppgått till omkring 2,000 kronor årligen.

Till åtgärderna för slöjdskicklighetens befrämjande torde Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande få återkomma på annat ställe i denna berättelse. Här torde endast böra omförmälas, att dessa åtgärder utan tvifvel utöfvat ett välgörande inflytande på husslöjden äfven i afseende å densammas anlåtande som binärings. I sådant afseende intaga fortfarande linne- och ylleväfnad samt

förfärdigande af laggkärl, träskor och roddbåtar främsta rummen. Inom Kyrkefalla och Mofalla hafva äfven under denna femårsperiod tillverkats åkdon och möbler, som försäljas icke allenast i de närmaste städerna utan äfven inom andra orter inom riket. Flere af möbeltillverkarne inom Kyrkefalla socken drifva emellertid numera denna sin näring såsom sjelfständigt snickeriyrke och i sådan omfattning, att de kunna täfla med många af de i städerna bosatte snickare.

I fråga om afsättningsorter och transportmedel samt beträffande anstalter för arbetare är ej något särskildt att omförmäla, utöfver hvad i föregående berättelser blifvit upplyst och på andra ställen i denna berättelse meddelas.

Å den Göta kanalbolag tillhöriga reparationsdockan vid Sjötorp, som fortfarande varit upplåten åt arrendator och hvarvid 60 till 70 arbetare dagligen haft anställning, hafva verkstälts följande arbeten:

År.	Nybygda.	Antal fartyg. Reparerade.
1886.....	3	21
1887.....	7	33
1888.....	8	28
1889.....	5	22
1890.....	13	30.

I fråga om anordningar för vård om fisket åberopar Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande de upplysningar, som finnas meddelade i föregående berättelser, och får här tillägga följande:

Efter föregående gemensamt sammanträde hafva länsstyrelserna i Elfsborgs, Skaraborgs och Vermlands län genom utslag den 31 juli 1886 fastställt stadga för laxfisket i sjön Venern.

Genom beslut den 3 november 1888 har Landshöfdingembetet i Skaraborgs län fastställt en af delegarne i Botten-sjöns, Kyrksjöns, Kopparsjöns, Mossjöns och Mölltorpssjöarnes fiskevatten träffad öfverenskommelse angående fiskets bedrivande.

Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande har, efter vederbörandes hörande genom resolution den 27 februari 1886 fastställt bestämmelser angående fiskets bedrivande i sjön Ymsen.

Genom särskilda resolutioner den 22 oktober 1887 har länsstyrelsen fastställt stadgar dels för fiskets bedrivande i Hornborgasjön, dels ock för fiskets bedrivande i öfriga sjöar inom Valle härad.

De i senaste berättelsen omförmälda två anstalterna i Gullspång och Hjo för kläckning af fiskyngel hafva under femårsperioden upprätthållits, hvarjemte ytterligare en sådan anstalt blifvit ordnad vid Klingekärr i Habo socken nära Suttraåns mynning. Från dessa anstalter hafva årligen i medeltal utsläppts omkring 100,000 laxyngel, öfver 100,000 sikyngel samt omkring 30,000 rödingsyngel. Båda fiskeritillsyningsmännen vitsorda, att enligt deras och erfarna fiskares åsigt verkningarne af dessa anstalter redan börjat visa sig genom fiskets förbättring.

I afseende å tillsyningsmännens verksamhet och fiskerinäringens tillstånd i öfrigt torde för undvikande af allt för stor vidlyftighet få hänvisas till tillsyningsmännens årsberättelser, hvilka finnas införda i Hushållningssällskapets tidning. På grund af tillsyningsmannens i första distriktet uppgifter torde dock här böra meddelas, att totalvärdet af det årliga fisket i Venern jemte deri utfallande vattendrag inom länet anses kunna uppskattas till 400,000 kronor, att omkring 350 personer uti nu nämnda vatten drifva fiske såsom yrke och att antalet af dem

bland strandbefolkningen, som genom fiske derstädes förskaffa sig ett godt bidrag till sitt uppehälle, utgör 1,000 eller derutöver. Till följd af den under de senare åren anordnade export af lax, ål, gös, gädda och aborre, anses prisen å dessa fisksorter hafva stigit 25 till 30 procent. Sikarfisken har emellertid år 1887 varit föremål för export. Sikarfisken har emellertid år 1887 varit rikligt och de öfriga åren godt; och gäller detsamma om lakfisken.

Rörande *jagten* inom länet, hvilken icke idkas såsom egentlig näringsgren, har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande icke något särskildt att omförmåla.

För *bränvinstillverkningen* och kostnaden derfor redogöres på följande sätt:

År.	Antal brännereier.	Tillverkningsbelopp i liter.	Afgifternas belopp i kr. (Ober. nederlagsafgifter.)	Kontrollkostnader i kronor.
1886.....	29	5,283,739·7	2,113,495·88	67,157·05
1887.....	28	5,244,305·6	2,097,722·24	68,466·19
1888.....	28	4,022,419·2	1,782,555·57	55,917·76
1889.....	27	3,570,115·3	1,785,057·65	46,360·64
1890.....	26	3,412,818·8	1,706,431·66	54,748·69

4. Kommunikationsanstalter och varubyten.

Landkommunikationer. Uti senaste två berättelser har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande angående de inom länet befintliga för allmän trafik upplätne *jernvägar* meddelat uppgifter, hvilka här torde få återopas. De samfärdsmedel, som genom dessa jernvägar stått länet till buds, hafva under den ifrågasvarande femårsperioden vunnit en särdeles betydelsefull tillökning genom åstadkommandet af Skara—Kinnekulle—Veners och Mariestad—Kinnekulle jernvägar. Tillstånd till anläggning af den förstnämnda, 30·1 kilometer långa jernvägen beviljades genom nådig resolution den 11 juni 1886, med föreskrift att arbetet skulle vara fullbordadt senast den 1 oktober 1888; och sedan Eders Kungl. Maj:t den 22 oktober 1886 beviljat det för ändamålet bildade aktiebolag lån för företagets utförande till belopp af 324,000 kronor, bedrefvos arbetena så, att jernvägen redan den 14 december 1887 med vederbörligt tillstånd öppnades för allmän trafik. Den 8 juni 1888 beviljades nådigt tillstånd till anläggning af Mariestad—Kinnekulle jernväg, hvilken är 27 kilometer lång och vid Gössäters station ansluter sig till Skara—Kinnekulle—Veners jernväg. Sedan aktiebolag bildats för företagets utförande och detta bolag den 26 oktober 1888 fått sig tillförsäkradt lån af statsmedel till belopp af 305,000 kronor, utfördes arbetet med sådan kraft, att jernvägen, hvilken bort vara färdig senast den 1 juli 1891, öppnades för allmän trafik den 14 december 1889 i enlighet med dertill meddeladt vederbörligt tillstånd. Båda jernvägarne äro af 0·89 meters spårvidd, eller samma spårvidd som för Mariestad—Moholms, Hjo—Stenstorps, Lidköping—Skara—Stenstorps samt Lidköping—Håkantorps jernvägar. Dessa båda nytillkomna jernvägar sammanbinda länets residensstad och stiftsstad med hvarandra. Genom dem hafva det natursköna Kinnekulle med sina industriella anläggningar och rikliga tillgångar på råämnen för ytterligare industriell verksamhet samt den bördiga trakten deromkring satts i förbindelse med landets jernvägsnät. De förena Mariestad—Moholms jernväg med Lidköping—Skara—Stenstorps jernväg, hvarigenom åstadkommits ett likspårigt jernvägsnät, sträckande sig från Moholm, öfver Mariestad och Skara, å ena sidan till Hjo och dess hamn vid Vettern och å andra sidan till Lidköping samt, efter det den länge eftersträfvade anläggningen af jernvägsbro öfver Lidan antagligen inom kort bringats till utförande, derifrån vidare till Håkantorps station å Uddevalla—Venersborg—Herrljunga banan. Ehuru dessa jernvägar nu varit trafikerade den ena endast fyra och den andra endast två år, har likväl

deras välgörande inflytande redan i flere hänseenden gifvit sig till känna. Den vidare utveckling och förkofran, som i följd deraf torde vara att förvänta, skall säkerligen i sin tid framkalla de krafter, som äro nödiga för anläggningarnes fortsättande såväl söderut till Herrljunga eller annan station å vestra stambanan som norrut till Otterbäcken eller Gullspång.

De enskilda jernvägarnes längd utgör numera tillsammans omkring 270 kilometer, deri inberäknad den sträcka af Uddevalla—Venersborg—Herrljunga banan, som faller inom länets gränser.

Enligt dertill uti nådigt bref den 22 januari 1887 lemnadt medgifvande har efter verkställd besigtning den 22 mars samma år beviljats tillstånd att å den i senaste berättelsen omförmålda 5·2 kilometer långa jernvägen Uddagården—Falköping för gods- trafikens bedrivande använda ångkraft. Beträffande förhållandena i öfrigt å statens och de enskilda jernvägarne inom länet torde Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande få hänvisa till Jernvägsstyrelsens och Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsens årliga berättelser.

Å de enskilda för såväl person- som godstrafik upplätta jernvägarne har trafiken i allmänhet bedrivits med 3 fram- och 3 återgående tåg dagligen, med undantag för bandelen Svensbro—Tidaholm, der tågans antal varit 2 i hvardera riktningen.

De enskilda jernvägsaktiebolagens ställning vid 1890 års slut var som följer:

Mariestad—Moholms jernvägsaktiebolag.

Tillgångar.			
Banbyggnaden m. m.....	Kr.	403,841·08.	
Rullande materielen	›	58,024·44.	
Inventarier	›	9,566·65.	
Materialier	›	627·25.	
Aktier	›	15,000—	
Fordringar.....	›	136·11.	487,195·53.
Skulder.			
Aktiekapital	Kr.	221,400—	
Preferensaktier	›	40,000—	
Lån af Mariestad m. fl.	›	136,553·67.	
D:o af Handels- och Sjöfartsfonden	›	15,628·09.	
Skuld till Mariestad—Kinnekulle jernvägsbolag ...	›	423·21.	414,004·97.
Tillgång utöfver skulderna			73,190·56.
		Kronor	487,195·53.

Hjo—Stenstorps jernvägsaktiebolag.

Tillgångar.	
Jernvägsbyggnaden.....	Kr. 1,042,814 15.
Rullande materielen.....	» 257,687 90.
Inventarier.....	» 18,507 26.
Diverse fordringar.....	» 965 48.
Bostadshus i Hjo.....	» 12,364 76.
Do i Stenstorp.....	» 4,377 07.
Förrådseffekter.....	» 22,476 27.
	<u>1,359,192 89.</u>

Skulder.	
Handels- och Sjöfartsfonden.....	Kr. 228,736 40.
Innehafvarne af obligationslånet nr 1.....	» 362,700 —
Do do do nr 2.....	» 150,000 —
Aktieegarne.....	» 567,225 —
Diverse personer och kassor.....	» 50,531 49.
	<u>1,359,192 89.</u>

Lidköping—Skara—Stenstorps jernvägsaktiebolag (hvilket bolag å auktion den 14 oktober 1890 inköpt Lidköping—Håkanstorps jernväg för högstbudna 278,000 kronor samt den 31 i samma månad öfvertagit förvaltningen af denna jernväg).

Tillgångar.	
Jernvägsanläggningen.....	Kr. 1,084,960 12.
Rörliga materielen.....	» 159,890 —
Byggnader.....	» 95,000 —
Snöplogar och dressiner.....	» 425 —
Inventarier.....	» 22,582 90.
Materialier kr. 32,683 72, deraf från Lidbäckska fonden till ny räls m. m. kr. 10,020 62.....	» 22,663 10.
Fordran af kommunerna mot amorteringsförbindelser.....	» 236,057 88.
» af stationerna.....	» 4,956 82.
» af Hjo—Stenstorps jernväg.....	» 343 41.
» af Lidköping—Håkanstorps jernväg.....	» 235,500 —
» af Lidbäckska fonden.....	» 10,020 62.
» för främmande arbeten.....	» 5 25.
Innestående på upp- och afskrifning.....	» 13,549 29.
Kassabehållning.....	» 10,511 27.
	<u>1,385,521 12.</u>
	Kronor 1,896,465 66.

Skulder.	
1872 års 5½ % obligationer å urspr. belopp kr. 700,000, hvaraf amorterats kr. 140,000.....	Kr. 560,000 —
1872 års 5 % obligationer å urspr. belopp kr. 358,000, hvaraf amorterats kr. 132,400.....	» 225,600 —
1880 års amorteringslån i försäkringsbolaget »Svea», mot säkerhet af landtkommunernas förbindelser, å ursprungligt belopp kr. 37,700, hvaraf amorterats kr. 7,137 20.....	» 30,562 80.
Till tillskottsavgifvare, enligt skuldsedlar af 1880 på amortering å urspr. belopp kr. 227,725, hvaraf amorterats kr. 32,204 65.....	» 195,520 35.
Göteborgs enskilda bank, mot säkerhet af Lidköping—Håkanstorps jernvägsobligationer.....	» 180,427 66.
Brand- och Lifförsäkringsaktiebolaget »Svea», mot säkerhet af Lidköping—Håkanstorps jernvägsobligationer.....	» 52,266 50.
Obetalda räntor.....	» 11,724 53.
Diverse skulder.....	» 332 34.
	<u>1,256,434 18.</u>

Tillgångar utöfver skulderna:

Aktiekapitalet: Stamaktier.....	Kr. 555,700 —	
» Preferensaktier kr. 85,036 80, hvarifrån afgå uppdebiterade obetalda utdelningar och räntor kr. 43,836 80.....	41,200 —	596,900 —
Reservfonden.....	26,101 43.	623,001 43.
Årets behållning.....		17,030 05.
		<u>Kronor 1,896,465 66.</u>

Skara—Kinnekulle—Venerns jernvägsaktiebolag.

Tillgångar.	
Jernvägen från Skara till Hösäters hamn: Banan med jordområde, skenor, syllar, vaxlar, vändskifvor m. m.	Kr. 531,259 20.
Husbyggnader: 3 stationer, hvardera med stationshus, magasin, uthus och vedbod; 2 lokomotivstall, hvaraf det ena försedt med verkstad; 7 banvaktsstugor med uthus; 3 bostadshus för (trafik-)personalen med ekonomihus och källare.....	» 49,798 66.
Rörlig materiel: 2 lokomotiv, 6 personvagnar, 2 bagage- do, 4 täckta gods- do, 18 öppna do, 6 kalkvagnar, 2 öppna personvagnar, 1 snöplog jemte under arbete varande godsvagnar.....	» 82,457 59.
Inventarier: 4 telegrafapparater, pressningar, verkstadsinventarier, vågar, möbler, m. m.	» 9,669 28.
Materialier och förbrukningsartiklar.....	» 3,804 93.
Fordringar: Stationskassor.....	» 3,024 48.
» Diverse gäldenärer.....	» 3,850 41.
» Ogulden aktieteckning.....	» 9,573 25.
Balanserad brist, motsvarande anståndsrentan, 26,924 02 kr., med afdrag enligt föregående bolagsstämmors beslut af årsvinster i 1888 och 1889 års bokslut (tillsammans 9,115 06 kr.).....	» 17,808 96.
Saldo förlust för år 1890.....	» 287 47.
	<u>Summa kr. 711,534 23.</u>

Skulder.	
Riksgäldskontoret: Kapital kr. 324,000; anståndsrenta intill den 31 oktober 1889, hvilken ränta enligt Kungl. Maj:ts nådiga resolution af den 22 oktober 1886 först skall betalas vid amorteringstidens slut, kr. 26,924 02; den 31 december 1890 upplupen ränta f. o. m. den 1 november samma år kr. 2,430.....	Kr. 353,354 02.
Diverse fordringsägare.....	» 14,506 95.
Jernvägspersonalens understödskassa.....	» 373 26.
Aktieegarne: Aktiekapitalet, 3,433 aktier å 100 kr.	» 343,300 —
	<u>Summa kr. 711,534 23.</u>

Mariestad—Kinnekulle jernvägsaktiebolag.

Tillgångar.	
Banbyggnader m. m.	Kr. 541,984 11.
Rullande materiel.....	» 77,995 40.
Inventarier och materialier.....	» 7,810 91.
Fordringar.....	» 17,365 98.
Kassabehållning.....	» 870 39.
	<u>Summa kr. 646,026 79.</u>
Skulder.	
Aktieegarne.....	Kr. 322,600 —
Riksgäldskontoret (å statslånet lyftade).....	» 175,000 —
Diverse andra skulder tillsammans.....	» 148,426 79.
	<u>Summa kr. 646,026 79.</u>

Uti senaste berättelsen är omförmäldt, att *Lidköping—Håkantorps jernvägsaktiebolag* blifvit den 1 juli 1885 försatt i konkursstillstånd, men att borgenärerna beslutit, att jernvägen icke skulle genast säljas, utan för konkursmassans räkning tillsvidare under fem år förvaltas och trafikeras. Sedan den bestämda tiden gått till ända, blef, såsom förut är omnämndt, jernvägen försald å auktion den 14 oktober 1890 samt förvaltningen af köparen öfvertagen den 31 i samma månad, då konkursmassans räkenskaper afslutades. Auktionen blef emellertid öfverklagad hos Eders Kungl. Maj:ts och Rikets Göta Hofrätt, som vid femårsperiodens slut ännu icke meddelat beslut i anledning af besvären. Den 31 oktober 1890 var konkursmassans ställning följande:

Tillgångar.	
Jernvägsanläggningen	Kr. 339,968 81.
Rullande materiel	» 131,662 08.
Byggnader	» 79,607 06.
Inventarier	» 14,261 54.
Materialförråd	» 3,869 46.
Ritningar till bro öfver Lidan	» 516 50.
Fordringar å löpande räkningar	» 290 33.
Innestående på upp- och afskrifning	» 2,470 —
Kontant i kassan	» 714 11.
	Summa kr. 573,359 89.
Skulder.	
Lån från Handels- och Sjöfartsfonden	Kr. 18,212 94.
Obligationsbeloppet	» 450,000 —
Förfallna, i konkursen bevakade, ännu oinlösta räntekuponger	» 98,999 56.
För jord	» 3 80.
Vinst under tiden 1 januari 1890—31 oktober 1890	» 6,143 59.
	Summa kr. 573,359 89.

Härvid har aktiekapitalet 300,000 kronor icke blifvit bland skulderna upptaget, hvaremot värdet å jernvägsanläggningen blifvit ytterligare nedsatt till 339,968 kronor 81 öre, i stället för ursprungliga beloppet 552,110 kronor 50 öre.

Bilagde **tabell 2** redogör för de allmänna *landsvägarnes samt härads- och socknevägarnes* inom länet sammanräknade längd vid 1890 års slut. Härvid meddelade uppgifter öfverensstämman med dem, som återfinnas uti motsvarande tabell vid senaste berättelsen, utom deri att vägarnes längd nu angifves i nymil.

Vägarnes tillstånd, som under femårsperioden ytterligare förbättrats, kan i allmänhet sägas vara tillfredsställande. På de orter, der tjenligt grus saknas, lemnar dock underhållet flerstädes åtskilligt öfrigt att önska. Kronobetjeningen har emellertid fortfarande sökt förmå vederbörande att i stället för otjenliga väglagningsämnen använda sönderslagen sten, och från två fögderier vitsordas, att sedan sistnämnda väglagningsämne nu mer och mer kommit i bruk, vägarne blifvit ganska väsentligt förbättrade. I fråga om tiden för väglagningen åberopas de i senaste berättelse meddelade uppgifter.

Följande *väganläggnings- och vägförbättringsföretag* hafva under femårsperioden förekommit:

1) Omläggning af vägen emellan Löfön i Finnerödja socken och allmänna landsvägen i närheten af Finnerödja gästgivarergård. Detta arbete, som påbörjades år 1885, har år 1886 blifvit afsynadt och godkänt. Till bestridande af den till 18,700 kronor

beräknade kostnaden hafva bidrag lemnats såväl af statsmedel, 12,400 kronor, som af landstinget, 3,100 kronor.

2) Å allmänna vägen från Mölltorps jernvägsstation till Forsviks bruk har på sträckan mellan Gällsebo och Danzig omläggning skett för undvikande af två svåra backar. Till arbetet, som beräknats kosta 2,700 kronor, har bidrag erhållits af statsmedel och af landstinget; och blef arbetet år 1888 afsynadt.

3) Till omläggning och förbättring af allmänna landsvägen från Skara till Falköping, å sträckan mellan Härlunda och Gudhem har beviljats anslag af statsmedel å 10,600 kronor samt af landstinget 2,650 kronor, hvarjemte tre enskilda personer tillskjutit 3,375 kronor. Arbetet fullbordades år 1890.

4) Den i senaste berättelsen omförmälda förbättringen af allmänna landsvägen från Falköping, förbi Leaby gästgivarergård, till Rännefalan har under år 1886 fullbordats samt blifvit afsynadt och godkänd.

5) För omläggning och förbättring af allmänna vägen från Ryfors bruk till Mullsjö beviljades år 1886 anslag af statsmedel, 4,750 kronor. Återstående kostnaden, 2,500 kronor, har blifvit bestridd af enskilda personer; och har arbetet, som påbörjades år 1886, blifvit under år 1887 afsynadt samt godkänt.

6) På grund af nådig resolution den 3 januari 1885 hafva Hvalstads pastorats väghållningsskyldige iståndsatt väg inom Suntaks socken från allmänna landsvägen emellan Leaby och Hadängs gästgivarergård till Baltaks sockens gräns, der indelad väg möter. Detta arbete beräknas hafva kostat omkring 600 kronor.

7) Till anläggning af väg från Gökhem, förbi Odensbergs hållplats vid Vestra stambanan, till Slutarp i Kinneveds socken, hvilket arbete beräknats kosta 30,500 kronor, har Eders Kungl. Maj:ts enligt nådigt bref den 21 februari 1890 beviljat statsbidrag, högst 20,300 kronor; hvarjemte landstinget redan år 1888 för samma ändamål beviljat högst 5,083 kronor 33 öre. Detta arbete var vid femårsperiodens slut i så måtto påbörjadt, att väglinien blifvit uppstakad och afvägd samt arbetsprofil upprättats.

8) Under åren 1886—1888 hafva backarne å vägarne vid Husaby kyrka och vid Öredals egendom blifvit sänkte. Kostnaden för detta företag har uppgått till 8,670 kronor 35 öre, som bestridits af statsmedel med 5,660 kronor, af landstinget med 1,416 kronor 66 öre samt genom bidrag af kommuner och enskilda personer med 1,593 kronor 69 öre.

9) Vägen emellan Medelplana och Kestads kyrkor, genom Österplana och Kinne-Klefva socknar, har under åren 1887—1889 blifvit omlagd för en kostnad af 19,210 kronor 14 öre, hvartill staten bidragit med 12,200 kronor, landstinget med 3,050 kronor samt kommuner och enskilda personer med 3,960 kronor 14 öre.

10) En ny gata eller väg med gångbana har under femårsperioden anlagts från Falköping till stadsdelen Ranten, hvilken väg löper utmed Södra stambanan förbi svinslagteriet. Denna anläggning har kostat stadskommunen 12,900 kronor.

Rörande åtskilliga andra vägförbättringsföretag hafva under ifrågavarande tidrymd enligt förordnande af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande undersökningar blifvit verkstälde samt plan- och kostnadsförslag upprättade, men vidare åtgärder för företagens bringande till utförande hafva icke kunnat vidtagas, förrän sökta statsbidrag blifvit beviljade.

De för vägundersökningar anvisade statsmedel förvaltas och redovisas numera uteslutande af Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen, som därför i sina årliga berättelser lemna redogörelse.

Under femårsperioden hafva följande broar blifvit ombygde:

Skalkarike stora bro för en kostnad af 2,800 kronor, hvilken ombyggnad blifvit nödig till följd af sprängningar i och utvidgning af Tidanelven för sjön Östens sänkning;

bron vid Rödesund, hvilken ombyggnad verkstälts genom Kungl. Fortifikationens försorg;

Görgebro inom Sventorps socken för en kostnad af 3,000 kronor, fördelad på 26½ brobyggnadsskyldiga mantal;

Hornborga bro, som år 1887 nybyggdes af jern och år 1890 iståndsattes för en kostnad af 700 kronor;

Gårestorps bro inom Frökinds härad för en kostnad af 618 kronor;

Götenedsbro inom Götene socken för en kostnad af 400 kronor, fördelad på 10 underhållsskyldiga mantal;

Svanebron inom Forshems socken för en kostnad af 260 kronor;

Norra Kedumsbro för en kostnad af 86 kronor 50 öre;

Södra Kyrkobron inom Norra Kedums socken för en kostnad af 285 kronor;

Dymadsbron inom Gillstads socken för 48 kronor;

Brogårdens bro inom Tranums socken för 2,280 kronor;

Dränggårdens och Essbjörngårdens bro inom Ufvereds socken för 340 kronor;

Hällebäckens bro inom Väla socken för 80 kronor;

Kyrkobron inom Strö socken för 47 kronor 28 öre;

Storegårdens bro inom Rackeby socken för 447 kronor 70 öre. Kostnaderna för de åtta sistnämnda brobyggnaderna hafva bestridts gemensamt af de väghållningsskyldige inom Kållands härad.

Väg- och bropenningar uppbäras icke någonstädes inom länet. Färjpenningar uppbäras åter dels vid Brosundet i Undenäs socken, der en färja är af enskild person inrättad för att bereda invånarne i de till nämnda socken hörande, på andra sidan om sjön Viken belägna s. k. Vikaskogarne bättre och lättare förbindelse med kyrka och presterskap, dels ock vid Lofvened, der en färja blifvit af enskild person inrättad för transport öfver Lidan. Båtfart emellan Torsö och fasta landet uppehålls af vederbörande skjutsentreprenörer och uppbäres härför afgift enligt särskild taxa, som i öfverensstämmelse med nådigt bref den 26 augusti 1887 blifvit af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande utfärdad. Från Ekens skjutsstation skjutsas fortfarande med båt till Lurön emot en till 3 kronor bestämd afgift.

Antalet grindar å allmänna med skjutsanstalter försedda vägar uppgafs i senaste berättelsen på grund af felaktig uppgift från ett af fögderierna till 551, men utgjorde rätteligen 651. Vid 1890 års slut uppgick antalet till 626, och hade således minskats med 25. Af dessa grindar funnos 2 i Norra Vadsbo, 35 i Södra Vadsbo, 154 i Sköfde, 405 i Vartofta, 13 i Skara och 17 i Lidköpings fögderi.

Skjutsanstalternas antal uppgick vid denna femårsperiods slut till 80. Af dessa skjutsanstalter voro tre, nemligen vid Elgarås, Vara och Tidaholm, inrättade i enlighet med 26 § 1 mom. af nådiga stadgan angående skjutsväsendet den 31 maj 1878. Samtliga öfrige skjutsanstalter voro väl försedda med

skjutslag, men skjutsningen vid desamma var vid nämnda tidpunkt och har under hela ifrågavarande tidrymd varit uppläten på entreprenad i enlighet med nämnda nådiga stadga. Rörande skjutsentreprenadbidragen meddelas här följande siffror:

År	Antal skjutsanstalter, för hvilka entreprenadbidrag utgått.	Entreprenadbidragens sammanräknade belopp i kronor.	Afgift i öre för 1 krona bevilning.	
			Af jordbruksfastighet.	Af andra beskattningsföremål.
1886	70	11,833	8	4
1887	70	11,833	6	3
1888	70	11,833	8	4
1889	70	11,833	8	4
1890	67	11,219	6	3

Som den för hvart och ett af dessa år för länet fastställda bevilnings halfva belopp vida öfverstigit entreprenadbidragens summor, har icke kunnat ifrågakomma, att staten skolat deltaga i gäldandet af bidragen med mera än halfva beloppet.

Utan entreprenadbidrag uppehölls skjutsningen år 1890 vid 13 skjutsanstalter.

Entreprenadbidragen vid de öfriga utgjorde:

35—100 kronor vid 23 skjutsanstalter	
101—200 „ „	30 „
201—300 „ „	11 „
301—400 „ „	2 „
401—500 „ „	1 „

För antalet af hästar, som under ifrågavarande fem år utgått till skjutsning, redogöres i förutnämnda tabell 2. De i detta afseende meddelade uppgifter gifva icke anledning till någon särskild erinran.

Postkontor finnas fortfarande inom alla länets sex städer samt i Karlsborg, Moholm, Vara och Stenstorp. Derjemte äro inrättade, utom postanstalterna vid samtliga öfriga jernvägsstationer inom länet, följande poststationer, nemligen lydande under Mariestads postkontor: Eggby, Ek, Frösved, Hasslerör, Hofva, Lyrestad, Nya Lerdala, Sjötorp, Tidavad, Timmersdala och Torsö; lydande under Skara postkontor: Gerum, Jungskola, Resville, Saleby, Synnerby, Vinköl, Vångaby, Öttum; lydande under Lidköpings postkontor: Blomberg, Bronäs, Källängen, Medelplana, Norra Kedum, Otterstad, Tun, Tådened, Örslösa; lydande under Sköfde postkontor: Versås; lydande under Hjo postkontor: Brandstorp, Gustaf Adolfs kapell, Södra Fogelås; lydande under Falköpings postkontor: Hångsdala, Slättäng, Stora Bjurum, Torbjörntorp, Vättak; lydande under Moholms postkontor: Forsvik, Fåged, Halna, Carlslund, Tived; lydande under Vara postkontor: Halfås och Skarstad; samt lydande under Vestra jernvägspostdistriktet: Bjurbäck, Börstig, Edsvära, Essunga, Foglum, Fredsberg, Främme- stad, Grolanda, Hellekis, Häggum, Höckgården, Kinneved, Vilske- Kleva, Larf, Lekåsa, Lofvened, Lundby-Stommen och Oreberg. Postanstalternas antal uppgick således vid 1890 års slut till 120, eller 1 postanstalt på 2,059 af länets invånare. Enligt Generalpoststyrelsens berättelser uppgick de inom länet till postbefordran aflemnade försändelsernas antal år 1886 till 2,719,314, år 1887 till 2,924,856, år 1888 till 2,917,364, år 1889 till 3,082,750 och år 1890 till 3,401,410.

Vid 1890 års slut verkställdes postbefordring å följande *landsvägspostlinier*, nemligen:

- Mariestad—Ek—Timmersdala—Nya Lerdala—Egghy—Axvall.
- Axvall—Broddetorp.
 Mariestad—Torsö.
 Mariestad—Hasslerör—Sjötorp—Lyrestad—Hofva.
 Finnerödja—Tived.
 Hofva—Elgarås.
 Gullspång—Råda i Vermland.
 Töreboda—Fredsborg.
 Moholm—Beateberg.
 Moholm—Fägre—Halna—Karlslund.
 Forsvik—Karlsborg.
 Karlslund—Tived.
 Jula—Tidavad—Frösve—Sköfde.
 Lugnås—Siggebo.
 Lugnås—Sjöberg.
 Österäng—Årnäs.
 Götene—Halfaran.
 Götene—Fullösa—Gössäter.
 Gössäter—Medelplana—Vesterplana—Blomberg—Källängen
- Lidköping.
 Gössäter—Hellekis.
 Hellekis—Källängen—Lidköping.
 Sköfde—Versås.
 Skultorp—Häggum.
 Stenstorp—Mularp.
 Stenstorp—Rössberga.
 Hjo—Mölltorp.
 Hjo—Södra Fogelås—Brandstorp—Gustaf Adolfs kapell—Habo.
- Tidaholm—Daretorp—Hafsjöberg.
 Falköping—Hångsdala—Ekedalen.
 Hångsdala—Vättak—Slättäng—Sandhem.
 Slättäng—Kjelfvened.
 Mullsjö—Bjurbäck.
 Kettilstorp—Vistorp.
 Vartofta—Åsaka.
 Vartofta—Kinneved.
 Börstig—Brissmene.
 Börstig—Trädet i Elfsborgs län.
 Blidsberg—Humla.
 Sörby—Mjelldrunga—Ljung i Elfsborgs län.
 Sörby—Od—Ljung i Elfsborgs län.
 Sörby—Klefva—Stora Bjurum.
 Skara—Stora Bjurum—Torbjörntorp—Falköping.
 Skara—Östorp—Vångaby—Edsvära—Larf—Lundby Stomen—Vedum.
 Östorp—Vinköl.
 Skara—Synnerby—Saleby—Resville—Bronäs—Lidköping.
 Saleby—Härjevad—Trässberg—Saleby.
 Lidköping—Rackeby.
 Lidköping—Sunnarsberg—Otterstad.
 Vedum—Tålanda—Vedum.
 Vedum—Lekåsa—Essunga—Sollebrunn i Elfsborgs län.
 Essunga—Foglum—Härened i Elfsborgs län—Vårgårda i Elfsborgs län.

- Essunga—Vara.
 Vara—Skarstad—Vångaby.
 Vara—Halfås.
 Håkantorps—Jungskola—Gerum—Skara.
 Ulfstorp—Malma—Höckgården.
 Gerum—Öttun.
 Grästorp—Främmestad—Malma—Höckgården.
 Främmestad—Idebacken.
 Grästorp—Täng.
 Grästorp—Täng—Grästorp.
 Grästorp—Tun—Tådene—Norra Kedum—Örslösa—Lidköping.
 Tådene—Lafva.
 Örslösa—Hjerpås.
 Örslösa—Sunnarsberg.
 Oreberg—Lilleskog i Elfsborgs län.

Telegrafstationer finnas fortfarande i Mariestad, Skara, Lidköping, Sköfde och Hjo, hvaremot den i senaste berättelsen omnämnda telegrafstationen i Sjötorp blifvit under femårsperioden indragen. Telegrafanstalterna vid samtliga jernvägsstationerna inom länet hafva, såsom tillföre, varit upplätne till allmänt begagnande för enskilda meddelanden, då de ej behöft i jernvägsärenden användas.

Användningen af *telefonen* har under ifrågavarande tidrymd betydligt utvecklats. Å statens ledning genom länet finnas två stationer, i Sköfde och Mariestad, med 8 abonnenter. I öfrigt finnas inom länet följande *telefonföreningar*, nemligen:

Axvalls telefonförening med.....	11 abonnenter
Karlsborgs » »	40 »
Dalaholms » »	6 »
Falköpings » »	49 »
Götene » »	6 »
Hellekis » »	19 »
Hjo » »	30 »
Lidköpings » »	96 »
Mariestads » »	60 »
Russelbacka » »	11 »
Skara » »	49 »
Sköfde » »	93 »
Stenstorps » »	10 »
Tidaholms » »	48 »
Vadsbo » »	35 »
Vara » »	80 »
Vartofta » »	7 »
Österängs » »	8 »

Summa 658 abonnenter.

Tryckta förteckningar öfver dessa abonnenter utgifvas tid efter annan och finnas tillgängliga å centralstationerna samt hos abonnenterne.

Sedan länsstyrelsen med vederbörande jernvägsförvaltningar träffat för ändamålet nödiga aftal, har länsstyrelsen genom kungörelse den 31 januari 1887 förstärkt kronobetjente och polismyndigheter i länet att för *fångtransporter* af hvad slag som helst till länsfängelset begagna jernväg i alla de fall, då kostnaden för landsvägstransport skulle blifva dyrare.

Då det sistnämnda fortskaffningssättet måste användas, ombesörjes transporten fortfarande af länsmännen genom antagne

fångförare; och utgår skjutslegan, på sätt för hvarje skjutsstation är bestämdt.

Enligt hvad redan uti föregående berättelser blifvit omnämndt, kan *varuforsling* numera icke anses ingå bland länets invånarens näringsgrenar.

Sjökommunikationer. Beträffande länets sjökommunikationer är ej att erinra annat, än som finnes omnämndt uti föregående berättelser. Ehuru länet är omgivet af två stora sjöar, kan kustfarten icke sägas hafva ernått någon mera betydande utveckling. Bland ångfartyg, som gjort regelbundna turer inom länet, hafva de, hvilka på resor från aflägsnare orter befära Göta kanal, fortfarande utgjort flertalet. Dessa hafva under femårsperioden varit passagerareångfartygen *Astræa*, *Balzar von Platen*, *Ceres*, *Juno*, *Motala Ström*, *Pallas* och *Venus*. Vidare hafva passagerareångfartygen *Per Brahe*, *Primus*, *Trafik*, *Visingsö* och *Örn* gjort regelbundna turer till länet tillhörande hamnar vid *Vettern*. Å *Venern* har regelbunden passageraretrafik underhållits af ångfartygen *Eos* och *Lidköping*, hvilka anlupit *Mariestads*, *Hellekis* och *Lidköpings* hamnar, samt åren 1886—1888 af *Råbäck* och derefter af *Kinneulle*, hvilka anlupit *Mariestads*, *Råbäcks* och *Lidköpings* hamnar. Öfriga ångfartyg, som idkat sjöfart å vatten inom länet, äro *Alfa*, *Annette*, *August*, *Axel*, *Amalia*, *Aranäs*, *Askersund*, *Bjälbo*, *Bohus*, *Bylgia*, *Björn*, *Carlsborg*, *Capella*, *Dalsland*, *Delfin*, *Dansäter*, *Elfängen*, *Esaias Tegnér*, *Express*, *Falken*, *Frigg*, *Gustaf*, *Göta*, *Göta kanal I, II, III, IV, V* och *VI*, *Gustafsfors I, II* och *IV*, *Hellekis*, *Hermod*, *Hugo*, *Håfverud*, *Helge*, *Harge*, *Idun*, *Ingrid*, *Jupiter*, *Jönköping*, *John Ericson*, *Motala*, *Motala Verkstad*, *Merkurius*, *Neptun*, *Oden*, *Otterbäcken*, *Ran*, *Signe*, *Sirius*, *Skoghall*, *Småland*, *Sten Sture*, *Svenborg*, *Signhild*, *Triton*, *Thor*, *Ulfåsa*, *Verner*, *Vestergötland*, *Vikingen*, *Vestern*, *Vettern*, *Vista*, *Vieille Montagne I* och *II*, *Ärlan* och *Östergötland*. Under år 1890 har *Göta kanal* inom länet passerats 1,024 gånger af ångbåt, 205 gånger af galeaser, 184 gånger af slupar, 23 gånger af prämar och 13 gånger af skonorter.

Uppå derom af *Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande* gjord framställning har *Eders Kungl. Maj:t* enligt nådigt bref den 31 oktober 1890 funnit godt medgifva, att, för underlättande af ej mindre turisttrafiken till *Leckö slott* än äfven godstrafiken till och från *Leckö kungsgård* och kringliggande trakter, en hamn- och landningsbrygga finge för kronans räkning anläggas å *Räfskär* vid *Leckö slott*. Arbetet å denna anläggning är under innevarande år påbörjadt. Hjo hamn har år 1890 ytterligare uppmuddrats, hvarjemte dess lastbrygga betydligt tillökats och uppfartsvägen från hamnen förbättrats. I öfrigt tillåter sig *Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande* att beträffande kusthamnarna i länet och de särskilda hamnanläggningarna i *Mariestad*, *Lidköping* och *Hjo* åberopa de i föregående berättelser meddelade upplysningar samt *Väg- och Vattenbyggnadstyrelsens* berättelser.

Vid fråga om sjökommunikationer och anstalter till deras främjande anser sig *Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande* böra särskildt erinra, att förutnämnda passagerareångfartyg *Trafik* från och med december månad 1888 hvarje dag, med undantag af mars månad 1889, då ishinder inträffade, gjort en tur fram och åter mellan *Hästholmen* och *Hjo*, hvarigenom öppnats en ny samfärdsled mellan *Östergötland* å ena samt *Vestergötland* och *hamnarna* vid *vestkusten* å andra sidan.

Direktionen för segelfartens förbättrande å sjön Venern utöfvar fortfarande öfverinseendet öfver fyr- och båkväsendet å nämnda sjö. Under femårsperioden har denna direktion låtit dels å yttre redden vid *Otterbäcken* utlägga två jernbojar för ledning och belysning af inseglingen till dervarande hamn, dels vid *Sjötorp* uppföra nytt boställshus för fyrvaktaren, dels för underlättande af inseglingen till *Sjötorp* å fyrplatsen *Harnäsudde* uppföra en 14-85 meter hög ledningsfyr, dels ock ombygga *Nafvens* fyr och uppföra två mindre ledfyror för inseglingen till *Vestra Eken*. Vidare har samma direktion låtit genom sprängning i *Strömsundet* och muddring vid *Mathalla* upptaga en segelränna med 8 meters bottenbredd och 3 meters djup vid lägsta vattenstånd, för hvilket arbete kostnaden uppgått till 26,500 kronor. Rörande frukterna af denna direktions verksamhet åberopas i öfrigt de uti föregående berättelser meddelade uppgifter. Sistlidet är inköpte direktionen i stället för sin förutvarande lotsångare en ny sådan, hvilken likasom den förra benämnes *Polstjernan*.

De i föregående berättelser omnämnda anstalter till vägledning för sjöfarande å *Vettern* och *Göta kanal* upprätthållas fortfarande af *Göta kanalbolag*.

Kanalen har varit öppen för trafik:

År 1886	från och med den 19 april	till och med den 19 december.
» 1887	» » » » 15 april	» » » » 6 december.
» 1888	» » » » 16 maj	» » » » 11 december.
» 1889	» » » » 21 april	» » » » 6 december.
» 1890	» » » » 12 april	» » » » 6 december.

Flottning förekommer endast i sjöarne *Uden*, *Viken*, *Botten* och *Stråken*. Å sistnämnda sjö har fortfarande användts en mindre ångslup för bogsering af kolprämar och timmer från *Mo härad* i *Jönköpings län*.

Beträffande **sjöfart och handel** får *Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande* nu som förut hänvisa till *Kommerskollegiets* årliga berättelser. Någon mera anmärkningsvärd utveckling af handeln och den deraf beroende sjöfarten är icke att för ifrågasvarande tidrymd omnämna.

I september 1889 stötte här förut omnämnda passagerareångfartyget *Råbäck* på grund i *Venern* norr om *Årnäs*, hvarvid fartyget med last gick förloradt. Den härigenom förorsakade förlust torde kunna uppskattas till omkring 30,000 kronor. Hos magistraten i *Hjo* hafva anmälts, att *sjöskador* timat, tre under hvar och ett af åren 1887 och 1888, fyra under år 1889 och två under år 1890. De belopp, hvartill dessa skador uppskattats, äro dock icke uppgifna. Vid intet af nu omnämnda tillfällen har något menniskolif blifvit spildt.

I fråga om *varubytena* såväl inom länet som med andra orter är ej något särskildt att omnämna. Beträffande afsättningsorterna för länets produkter åberopas, hvad förut i denna berättelse och uti föregående femårsberättelser finnes anfördt.

Inom länet höllos år 1890 tillsammans 39 *marknader*. De ställen, der dessa marknader försiggingo, voro länets sex städer samt *Töreboda*, *Hofva* och *Torsö* inom *Norra Vadsbo* fögderi, *Kampavall*, *Mölltorp* och *Öfverby* inom *Södra Vadsbo* fögderi, *Kungslena*, *Mullsjö* och *Slättäng* inom *Vartofta* härad, *Grästorp* i *Viste* härad samt *Slädene* och *Enebacken* inom *Lidköpings* fögderi. Bland dessa marknader har hästmarknaden i *Sköfde*, som hålles i september månad, fortfarande varit den mest be-

tydande. *Torgdagar* hafva hållits två gånger i veckan i hvar och en af städerna samt å Karlsborg, en gång i hvarje vecka i Hofva, Töreboda, Moholm och Fagersanna, hvarannan vecka vid Ekedalen och vid Tidaholm, två gånger i månaden vid Finne-rödja, Gullspång och Forsvik, en gång i månaden vid Sörby och Vara samt en gång hvarannan månad i Elgarås.

Å landsbygden har fortfarande varit brukligt att hålla s. k. kreatursmöten, för hvilka tiden genom tidningarna kungöres.

Till upplysning om *gårdfarihandeln* inom länet meddelas, att länsstyrelsen utfärdat följande antal tillståndsbref att idka sådan handel:

Gårdfarihandel med:	År 1888.	År 1889.	År 1890.
Manufaktur och korta varor	72	93	95
Lädervaror	20	17	15
Jern- och smidesvaror	9	12	10.

Vid meddelande af dessa tillståndsbref har länsstyrelsen måst taga hänsyn dertill, att personer, hvilka redan innan nädiga för-

ordningen den 23 september 1887 blef gällande, försörjt sig genom varors kringförande, icke skäligen bort förvägras att dermed fortsätta, såvida de kunnat fullgöra stadgade vilkor och i öfrigt gjort sig väl kända.

Beträffande afgifterna för *bränvinsförsäljningen* samt städernas, landstingets och hushållningssällskapets andelar deruti inhämtas upplysningar af nedanstående tabell.

Hushållningssällskapets andel i dessa afgifter har fortfarande utgjort detsamma hufvudsakligaste inkomst. Huru sällskapet använt denna inkomst till fromma för jordbruket och dess bönärningar, är redan i det föregående omförmäldt. Landstingets andel har såsom förut ingått i dess kassa och jemte andra tillgångar utan åtskilnad anvisats till bestridande af de utgifter, som landstinget beslutat. Landskommunerna hafva allmänt använt sina af dessa afgifter härflytande inkomster för fattigvårdsbehof. De städerna tillkommande andelar i berörda afgifter hafva ingått i hvarje stads kassa och blifvit använda till bestridande af förekommande utgifter.

Uppgift rörande afgifterna för bränvinsförsäljningen samt städernas, landstingets och hushållningssällskapets andelar deruti.

	1885—1886.			1886—1887.			1887—1888.			1888—1889.			1889—1890.			
	Antal.		Afgift.	Antal.		Afgift.	Antal.		Afgift.	Antal.		Afgift.	Antal.		Afgift.	
	Minutthandelsställen.	Ut-skänk-nings-ställen.		Minutthandelsställen.	Ut-skänk-nings-ställen.		Minutthandelsställen.	Ut-skänk-nings-ställen.		Minutthandelsställen.	Ut-skänk-nings-ställen.		Minutthandelsställen.	Ut-skänk-nings-ställen.		
			Ständiga.			Tillfälliga.			Ständiga.			Tillfälliga.			Ständiga.	Tillfälliga.
Mariestad	—	6	—	47,460 ⁰⁶	—	6	—	47,054 ⁷⁴	—	6	—	39,617 ⁴⁸	—	6	—	41,964 ⁸⁴
Lidköping	—	10	2	64,412 ⁵⁰	—	10	2	64,412 ⁵⁰	—	10	2	47,375 [—]	—	10	2	49,375 [—]
Skara	1	2	1	26,112 ⁵⁰	1	2	—	28,489 ³⁴	1	1	—	14,459 ¹⁴	1	2	—	27,413 ⁴⁴
Sköfde	2	6	—	44,383 ⁹⁷	2	6	—	48,807 ²⁰	2	6	—	52,003 ¹¹	2	6	—	48,841 ⁰⁹
Falköping	1	4	—	26,650 [—]	2	4	—	30,826 ¹⁹	1	4	—	25,036 ³⁸	1	4	—	25,036 ⁴⁰
Hjo	1	3	1	11,357 ⁵⁰	1	2	1	11,730 [—]	1	2	1	10,192 ⁵⁰	1	2	1	10,192 ⁵⁰
Summa för städerna	5	31	4	220,376 ⁵³	6	30	3	231,319 ⁹⁷	5	29	3	199,764 ⁹⁸	5	30	3	189,674 ⁷⁶
Landsbygden	4	1	3	1,904 ²²	4	1	4	2,497 [—]	3	1	3	4,272 ⁹⁰	3	1	3	2,691 [—]
Summa för hela länet	9	32	7	222,280 ⁷⁵	10	31	7	233,816 ⁹⁷	8	30	6	204,037 ⁸⁸	8	31	6	192,365 ⁷⁶
<i>Disposition:</i>																
Uppbördsprovision	—	—	—	3,485 ¹³	—	—	—	4,975 ⁸⁴	—	—	—	977 ¹¹	—	—	—	793 ⁴⁷
Till insättning i Statskontoret ...	—	—	—	44,511 ⁷⁶	—	—	—	46,439 ⁹⁴	—	—	—	40,776 ⁴⁵	—	—	—	38,794 ²⁹
> Landstinget	—	—	—	43,759 ¹²	—	—	—	45,768 ²²	—	—	—	40,612 ¹⁵	—	—	—	38,314 ⁴⁶
> Hushållningssällskapet	—	—	—	21,879 ⁵⁶	—	—	—	22,884 ¹⁰	—	—	—	20,306 ⁰⁷	—	—	—	19,157 ²³
> Länets socknar	—	—	—	1,332 ⁹⁶	—	—	—	1,746 ³³	—	—	—	2,985 ²²	—	—	—	1,880 ⁸⁶
> Länets städer	—	—	—	107,312 ²²	—	—	—	112,002 ⁵⁴	—	—	—	98,380 ⁸⁸	—	—	—	93,425 ⁴⁵
Summa	—	—	—	222,280 ⁷⁵	—	—	—	233,816 ⁹⁷	—	—	—	204,037 ⁸⁸	—	—	—	192,365 ⁷⁶

5. Kameralförhållanden.

För de i jordeboken upptagna *hemmans och lägenheters antal och mantal, bruksningsdelar, andra lägenheter, verk och inrättningar, landerier, tomter och byggnader i städerna samt*

fastigheternas taxeringsvärden redogöres i bifogade **tabell 3**. Olikheten mellan de i denna tabell upptagna slutsummor för landsbygden och de slutsummor, som uti motsvarande tabell an-

gäfvos för den 31 december 1885, beror i främsta rummet af de uti första afdelningen af denna berättelse omförmälda regleringar af den administrativa indelningen, hvarigenom länets område blifvit ökad. I öfrigt härleda sig skiljaktigheterna mellan de båda tabellerna från kronoegendomars försäljning till skatte eller frälse samt skattläggningar.

Under femårsperioden hafva 4 lägenheter blifvit *skattlagda*. Af mindre utarrenderade kronoegendomar hafva blifvit *till frälse försålde*: 1 lägenhet och 28 hemmansdelar om tillsammans 11 mtl. Sammanräknade beloppen af dessa kronoegendomars taxeringsvärden utgöra 224,400 kronor, hvaremot sammanräknade köpeskillingsbeloppen uppgå till 254,400 kronor. 13 kronohemman eller delar af sådana, utgörande tillsammans $1\frac{7}{64}$ mtl, och 48 kronolägenheter eller lägenhetsdelar hafva blifvit *till skatte löste*.

Afgäld har under samma tidrymd blifvit af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i författningens ordning bestämd för 132 *jordafsöndringar*; dock måste af skäl, som finnes anfördt i föregående berättelse, antagas, att ett icke obetydligt större antal jordafsöndringar förekommit.

Sammanräknade *fastighetstaxeringsvärdet* för länet utgjorde enligt bevilningsmandraget:

År 1886	kronor	196,497,390,	hvaraf bevilningsfria kronor	18,493,990
» 1887	»	189,128,940,	»	18,290,140
» 1888	»	190,396,740,	»	19,091,940
» 1889	»	190,771,400,	»	19,108,300
» 1890	»	190,273,400,	»	19,221,900.

Taxeringsvärdena uppgingo sammanräknade till följande belopp, i kronor:

År.	För jordbruksfastighet.	För annan fastighet.
1886	165,845,700	29,892,800
1890	157,007,800	33,265,600.

Jordbruksfastigheternas värde har således under femårsperioden minskats med 8,837,900 kronor, hvaremot värdet å annan fastighet stigit med 3,372,800 kronor.

I sammanhang härmed lemnas här följande uppgifter å taxeringsvärdena af de *fastigheter*, som under femårsperioden blifvit *exekutivt försålde*, samt därför erhållna köpeskillingar:

År.	Fögderi eller stad.	Antal fastigheter.	Hela taxeringsvärdet. Kronor.	Erhållen köpeskillning. Kronor.
1886	Norra Vadsbo fögderi.....	1	500	1,200
1887	» » »	7	116,400	92,405
1888	» » »	6	15,960	11,090
1889	» » »	11	257,000	116,050
1890	» » »	3	3,000	3,425
1886	Södra Vadsbo fögderi.....	6	125,900	101,815
1887	» » »	6	158,800	76,760
1888	» » »	4	74,500	51,060
1889	» » »	15	67,150	63,270
1890	» » »	3	54,500	23,424
1886	Sköfde fögderi.....	6	54,100	58,200
1887	» » »	6	115,750	81,760
1888	» » »	13	167,800	89,070
1889	» » »	22	521,700	601,705
1890	» » »	6	173,800	138,000

År.	Fögderi eller stad.	Antal fastigheter.	Hela taxeringsvärdet. Kronor.	Erhållen köpeskillning. Kronor.
1886	Vartofta fögderi	20	152,500	111,510
1887	» »	62	611,700	317,668
1888	» »	55	404,100	256,476
1889	» »	12	123,000	80,390
1890	» »	4	39,300	25,390
1886	Skara fögderi	19	160,620	157,786
1887	» »	17	99,000	81,105
1888	» »	38	485,200	387,683
1889	» »	16	157,800	113,035
1890	» »	13	66,500	62,900
1886	Lidköpings fögderi.....	7	61,300	59,750
1887	» »	20	161,300	141,625
1888	» »	30	373,400	279,231
1889	» »	32	288,200	219,376
1890	» »	19	290,000	188,230
1886	Barne fögderi.....	20	182,700	205,970
1887	» »	43	410,500	351,346
1888	» »	93	698,650	501,626
1889	» »	59	288,400	241,376
1890	» »	41	272,600	257,835
1890	Mariestad.....	1	53,000	12,000
1886	Skara	3	29,500	27,000
1887	»	2	14,300	8,600
1888	»	2	18,000	1,500
1889	»	1	5,800	6,050
1890	»	2	55,500	37,500
1886	Lidköping	1	3,300	1,805
1887	»	1	10,400	7,400
1888	»	2	30,400	23,040
1889	»	1	1,875	1,520
1886	Sköfde	3	40,900	29,300
1888	»	3	66,200	34,210
1889	»	3	49,200	37,140
1886	Hjo.....	9	16,000	16,325
1888	»	13	53,700	33,515
1890	»	1	16,400	10,000
1886	Falköping	2	15,400	9,600
1887	»	4	39,850	20,340
1888	»	9	164,500	82,680
1889	»	5	55,300	27,725
1890	»	6	57,200	35,900

De uti förutnämnda tabell 3 meddelade uppgifter angående länets *städer* gifva icke anledning till någon särskild erinran.

Rörande egendomar af *fideikommissnatur* samt egendomar tillhörande *inhemska aktiebolag* och *främmande magters undersåtar* lemnas upplysningar i **tabellerna 4, 5 och 6**. Dessa tabeller föranleda ingen annan erinran, än att egendomen $2\frac{1}{2}$ mtl Ölanda i Istrums socken, hvilken vid nästföregående femårsperiods slut tillhörde främmande magts undersåte, numera åter kommit i svensk mans hand.

I fråga om främmande magters undersåtars sätt att sköta sina egendomar och deras förhållande till underhafvande finnes

ingen anledning att frångå det fördelaktiga omdöme, som uttalats i föregående berättelser.

Beträffande laga skiften och hemmansklyfningar samt *landtmäteriväsendet* i öfrigt inom länet torde Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande få hänvisa till Landtmäteristyrelsens årliga berättelser.

Redogörelse för *kronouppbörden* utgör icke längre föremål för Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. I fråga härom torde således endast böra omförmälas, att under de tre första åren af femårsperioden flere kronoarrendatorer saknat förmåga att fullgöra sina arrendeskyldigheter, men att i öfrigt utskylder och arrenden ingått med jmförelsevis få rester. Den 9 november 1890 nödgades Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande att för uppbördsbrist i häkte inmana en af länets kronofogdar, hvilken sedan genom Högsta Domstolens utslag den 28 sistlidne augusti blifvit från tjensten afsatt samt dömd till straffarbete och ersättningsskyldighet. Men i öfrigt hafva uppbördsmännen noggrant och punktligt fullgjort sin redovisning.

Vid 1890 års slut voro inom länet för statsverkets räkning utarrenderade 323 hemman eller hemmansdelar och 6 lägenheter tillsammans 329 särskilda kronoegendomar eller s. k. *domäner*.

För *landstingets* och *kommunernas* tillgångar, skulder, inkomster och utgifter lemnas numera fullständig redogörelse uti de af Statistiska Centralbyrån utarbetade, under litt. U i Bidrag till Sveriges officiella statistik offentliggjorda årliga berättelser äfvensom uti »Tidskrift för Sveriges landsting och större kommuner».

I fråga härom torde således endast böra omförmälas, att på länets invånare uttaxerats *landstingsskatt* år 1886 till belopp af 14,309 kronor 40 öre med 12 öre på hvarje bevillningskrona, år 1888 till belopp af 11,626 kronor 74 öre med 10 öre, år 1889 till belopp af 17,477 kronor med 15 öre och år 1890 till belopp af 35,282 kronor med 30 öre på hvarje bevillningskrona, hvaremot sådan beskattning icke behöft under år 1887 förekomma. Uti den för landstinget angifna tillgång vid 1890 års slut ingå 161,000 kronor, motsvarande nominela beloppet af landstingets inbetalda aktier uti Uddevalla—Venersborg—Herrljunga, Mariestad—Moholms, Hjo—Stenstorps, Lidköping—Skara—Stenstorps, Lidköping—Håkantorps, Skara—Kinnekulle—Veners och Mariestad—Kinnekulle jernvägsaktiebolag, samt 65,000 kronor upptaget värde å stadslägenheten Johannesberg, hvarå Emanuela Carlbecks idiotanstalt är förlagd.

6. Politi.

Sedan senaste berättelse afgafs, har den deri omförmälda *Vestergötlands fornminnesförening* kunnat fira tjugufemte årsdagen af sin stiftelse. De mest framträdande resultaten af föreningens verksamhet under denna jmförelsevis långa tid äro de, som inrymmas i föreningens samlingar. Dessa hafva år efter år tillväxt dels genom inköp, dels genom gåfvor, och kunna tack vare sin rikhaltighet gifva besökaren en god bild af kulturens utveckling inom landskapet allt ifrån äldsta tider. De föremål, som inom de senaste fem åren införlifvats med samlingarne, gruppera sig på följande sätt inom de olika tidsskedena: stenåldern 121, bronsåldern 8, jernåldern 50, medeltiden och nyare tid (allmogeföremål) 178 samt mynt 108. Föreningen har dessutom inköpt en samling fotografier af kyrkliga föremål inom landskapet. Denna samling innehåller 147 nummer.

Bland de föremål, som inrymmas i föreningens samlingar, finnas dock flere, som dit öfverlemnats endast som deposita af vederbörande kyrkoråd. För att bereda större lätthet till erhållande af sådana deposita har föreningens bestyrelse hos Vitterhets-, Historie- och Antiquitetsakademien utverkat sig tillstånd att emottaga dem, utan skyldighet för kyrkoråden att i hvarje särskildt fall ingå till Akademien med ansökan derom. Och sedan bestyrelsen medelst cirkulär låtit detta komma till pastorernes kännedom, hafva äfven flere föremål insändts att på nämnda vilkor förvaras i samlingarne.

Större delen af dessa kyrkliga föremål förvaras fortfarande i Edåsa gamla kyrka. Återstoden jemte föreningens öfriga samlingar förvaras i en del af biblioteksvåningen i Skara stifts biblioteksbyggnad.

Både för att på ett ställe sammanföra samlingarne till ett öfverskådligt helt och för att bereda utvidgning i det redan nu knappa utrymmet, har inom bestyrelsen den tanken uppstått att

med tiden kunna förskaffa föreningen en särskild museibygnad i Skara. En grundfond för detta ändamål har sålunda bildats genom gåfvor och uppgick vid 1890 års slut till 411 kronor. Till denna fond skola enligt föreningens beslut tillsvidare läggas afgifterna af ständiga ledamöter, hvilka för en gång erlægga 25 kronor.

Utom dessa nu nämnda resultat af föreningens verksamhet må omnämnas, att föreningen år 1888, samtidigt med firandet af sitt 25-års-jubileum, utgaf ett nytt dubbelhäfte af sin tidskrift. Detta, som bland annat innehåller fortsättning af afhandlingarna om Vestergötlands runstenar och medeltidsgrafstenar och är rikt illustrerad, har blifvit med stor välvilja emottaget ej blott af föreningens ledamöter och allmänheten, utan äfven af fackmän.

De dryga utgifter, som varit förbundna med utgifvandet af detta häfte, har föreningen kunnat bestrida endast derigenom, att hon erhållit understöd af de båda landstingen inom landskapet. Skaraborgs och Elfsborgs läns landsting hafva sålunda för en tid af fem år välvilligt anslagit åt föreningen, det förra 500 kronor, det senare 300 kronor årligen. Sådana understöd äro så mycket behöfligare för föreningen, som hon icke vågat pålägga sina ledamöter skyldighet att erlægga den stadgade årsafgiften, 5 kronor, under längre tid än fem år, hvilket förhållande medför, att föreningens inkomster af årsafgifterna icke äro synnerligen stora och ingalunda få beräknas efter ledamotsantalet.

Ännu en sida af föreningens verksamhet torde förtjena att omnämnas nemligen de föredrag, som årligen hållas vid dess årsammansträden. Äfven under de gångna fem åren hafva sådana hållits af ledamöter inom föreningen och i sin mån verkat väckande och lifvande. Vanligen hafva de åhörts af ett stort antal personer, äfven utom föreningen stående.

För bedömandet af lifaktigheten inom föreningen torde slutligen äfven en upplysning om ledamotsantalet kunna anses gifva någon vägledning. Detta har under de gångna 5 åren något ökats och utgöres f. n. af en förste hedersledamot, H. K. H. Hertigen af Västergötland Oscar Carl Vilhelm, nio hedersledamöter och omkring trehundra ledamöter.

Det i senaste berättelsen omförmälda arbetet för *restaurering af domkyrkan i Skara* har under hela ifrågavarande tidrymd fortgått, så att vid femårsperiodens slut tornen och vestra delen af kyrkan till tvärskeppet blifvit i det närmaste färdigmurade, hvarjemte åtskilliga stenhuggeriarbeten till pelare och fönster i tvärskeppet och kyrkans östra del m. m. undangjorts. Arbetet har bedrifvits med synnerlig omsorg och sparsamhet, och synas de förhoppningar, hvilka varit och äro fästade vid detta restaurationsarbete, blifva i allo uppfyllda, om icke öfverträffade. Den i föregående berättelser omnämnda förening för restaurationens åstadkommande eger fortfarande bestånd och söker hopsamla medel för de återstående kostnadernas bestridande.

Intresset för att tillvarataga alstren af forntida byggnadskonst och på samma gång åstadkomma för gudstjensten värddiga *tempel* har äfven annorstädes inom länet gjort sig gällande. Sålunda har den för Sköfde stads- och landsförsamlingar samt Ryds och Våmbs socknar gemensamma gamla kyrkan i Sköfde blifvit under åren 1888 och 1889, enligt ritning af arkitekten Möller, restaurerad samt till korskyrka förändrad.

Hvalstads i ren romansk stil bygda kyrka, hvars ålder går tillbaka till kristendomens första skeden i vårt land, har under sommaren 1890 blifvit stilenligt restaurerad och utvidgad.

De gamla kyrkorna i Fägre och Gredbäck hafva likaledes under femårsperioden blifvit reparerade samt till sitt inre med urskilning och smak dekorerade, och äro dessa arbeten uteslutande eller åtminstone till hufvudsakligaste delen åstadkomna genom två enskilde mäns frikostighet.

I fråga om den *civila förvaltningens* organisation har under femårsperioden icke inträffat någon annan förändring, än att Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 30 november 1888 fastställt stadsfullmäktiges i Mariestad beslut angående omorganisation af rådstufvurätten och magistraten i staden, hvarigenom bland annat stadgats, att från och med år 1889 rådstufvurätten och magistraten skola utgöras af en borgmästare och tre borgerlige rådmän samt att magistratens rätt att verkställa bouppteckningar skall upphöra och sterbhusdelegare ega att dertill sjelfve kalla godemän.

Länets främsta *undervisningsanstalt* är fortfarande det på begge linierna fullständiga högre *allmänna läroverket* i Skara, hvarvid årligen undervisats omkring 350 lärjungar. Af dessa hafva omkring 30 årligen aflagt mogenhetsexamen. Lägre allmänna läroverk finnas i länets öfriga städer: femklassiga uti Mariestad, Lidköping och Sköfde, treklassigt i Falköping och tvåklassig pedagogi i Hjo, hvilken sistnämnda läroanstalt likväl på grund af redan fattadt beslut torde snart komma att indragas. Vid allmänna läroverket i Falköping har undervisning meddelats jemväl i en fjerde och femte klass, hvarför kostnaden blifvit bestridd genom sammanskott af kommunen och enskilde medlemmar af densamma. *Elementarläroverk för flickor* äro inrättade i städerna Mariestad, Skara, Lidköping, Sköfde och Falköping.

Beträffande *folkundervisningen* är fortfarande först att märka det till Skara förlagda *folkskollärarynnesseminarium*. Vid denna anstalt undervisas årligen omkring 120 lärjungar, af hvilka 25 till 30 hvarje år utexamineras. Inträde vid denna anstalt sökes alltjemt af långt flere, än som kunna mottagas. För utbildande af småskollärarinnor finnes ett enskildt läroverk, likaledes förlagdt i Skara. Vid länets *folkskolor* och småskolor voro år 1890 anstälde 277 ordinarie och 11 extra-ordinarie examinerade lärare och lärarinnor, 16 lärare och lärarinnor vid mindre folkskolor eller biträdande lärare och lärarinnor vid folkskolor samt 301 småskolelärare eller lärarinnor, tjänstgörande inom sammanräknade 217 skoldistrikt. Redogörelse för samtliga dessa undervisningsanstalters verksamhet utgör emellertid icke föremål för denna berättelse.

Länets *folkhögskola* å Krackgården invid Stenstorps jernvägsstation, om hvars tillkomst och organisation meddelats upplysning i föregående berättelser, har under femårsperioden oafbrutet fortsatt sin verksamhet, hvarvid meddelats undervisning i de vanliga vid folkhögskola förekommande ämnen äfvensom i träslöjd. Från och med höstterminen 1888 har skolan varit utvidgad med en andra årskurs för meddelande af fortsatt undervisning uti förutvarande ämnen och derjemte uti jordbrukslära och husdjurskötsel åt elever, som under ett föregående år begagnat sig af undervisningen vid skolan. Lärjungarnes antal uppgick vårterminen 1886 till 34, läsåret 1886—1887 till 28, läsåret 1887—1888 till 27, läsåret 1888—1889 till 28, läsåret 1889—1890 till 23 och höstterminen 1890 till 31. Lärarnes antal har varit under de två första åren 2 och under de tre följande åren 3, med biträde af en eller annan tillfällig undervisare. Utom elevavgifter har skolan åtnjutit årligen statsbidrag till belopp af lägst 2,000 kronor och högst 2,800 kronor samt anslag af landstinget 1,500 kronor. Till understöd åt mindre bemedlade lärjungar har dessutom af statsmedel utgått årliga anslag till belopp af lägst 400 kronor och högst 600 kronor. Sommaren 1890 öppnades en af föreståndaren anordnad undervisningskurs för unga qvinnor, som började den 1 juni och slutade den 31 augusti. Dervid har åt 23 elever meddelats undervisning i modersmålet, fäderneslandets historia, geografi, naturkunnighet, matlagning, mjölkhushållning, räkning, bokföring, välskrifning, sång, gymnastik och slöjd; och har denna undervisning bestridits af andre läraren vid folkhögskolan samt tre lärarinnor. Till bestridande af kostnaderna för denna *folkhögskola för qvinnor* har utgått bidrag af statsmedel till belopp af 600 kronor, hvarjemte till understöd åt mindre bemedlade lärjungar utgått likaledes af statsmedel 350 kronor.

De inom länet befintliga tillämpningsskolor för bildande af rättarelärlingar, förlagda å egendomarne Klagstorp och Sätenäs, äfvensom landtmannaskolan i Skara äro redan i det föregående omnämnda. Till detta slag af undervisningsanstalter är äfven att hänföra den likaledes här förut omförmälda *veterinärinrättningen i Skara*. Den af Kungl. Maj:t och Riksdagen år 1887 beslutade omorganisationen af denna inrättning har försiggått år 1889. Inrättningen har sålunda med nämnda års afgangsexamen upphört att vara, hvad den ursprungligen varit ämnad till, en skola för utbildning af veterinärer. Enligt nådiga stadgan för inrättningen den 1 februari 1888 meddelas dock undervisning i behandling af enklare åkommor hos husdjuren åt dem, som vilja af en sådan undervisning sig begagna. I öfrigt har inrättningen

till uppgift att vara en fullständig hofbeslagsskola för utbildning af civila och militära hofslagare samt sjukvårdsanstalt för husdjur. Upplysning rörande denna inrättnings verksamhet och förvaltning under densamma olika organisationsformer inhentas af följande tabell:

	År 1886.	År 1887.	År 1888.	År 1889.	År 1890.
<i>Antal lärare</i>	6	6	5	5 första halvåret 2 sista do.	2
<i>Antal lärjungar:</i>					
Veterinärelever	32	21	13	7	—
Hofslagareelever	2	14	8	6	24
Elever i behandling af enk- lare äkommor hos husdjuren	—	—	—	—	10
<i>Vårdade eller besigtigade djur:</i>					
Hästar	2,286	1,721	1,789	1,082	1,214
Nötkreatur	734	709	773	332	332
Andra djur	119	234	89	119	102
<i>På inrättningen skodde:</i>					
Hästar	1,486	1,628	1,630	1,648	1,091
Nötkreatur	—	—	—	2	2
<i>Inkomster:</i>					
Statsanslag	kr. 17,000	13,400	11,525	6,350	1,400
Andra tillgångar	> 27,632.41	28,904.39	28,157.69	29,676.23	30,068.75
Summa kr.	44,632.41	42,304.39	39,682.69	36,026.23	31,468.75
<i>Utgifter:</i>					
Afföningar och arfvoden... kr.	15,771.63	15,300	14,300	8,600	4,325
Andra utgifter	> 5,289.80	3,867.81	3,371.51	3,014.66	4,087.96
Behållning till följande år ..	23,570.98	23,136.58	22,011.18	24,411.57	23,055.79
Summa kr.	44,632.41	42,304.39	39,682.69	36,026.23	31,468.75

Sedan under ifrågavarande tidrymd inrättats ytterligare en *slöjdskola*, finnas numera inom länet åtta sådana läroanstalter, hvilka år 1890 åtnjöto understöd af länets slöjdkomité till följande belopp, nemligen: Lidköpings slöjdskola 1,800 kronor, Skara slöjdskola för gossar 800 kronor, Falköpings slöjdskola 500 kronor, Mariestads slöjdskola 480 kronor, Tådeneds slöjdskola 400 kronor, Stenstorps kommuns slöjdskola 300 kronor, Medelplana slöjdskola 300 kronor, slöjdskolan vid privatskolan å Mannheim 400 kronor. Dessutom hafva under femårsperioden blifvit inrättade två halmflätningsskolor, den ena i Sköfde och den andra i Vartofta, hvilka hvar för sig åtnjuta årligt bidrag af slöjdkomité till belopp af 200 kronor. Till upplysning om dessa undervisningsanstalters verksamhet meddelas här följande uppgifter för år 1890:

Slöjdskola.	Elevantal för hela året.	Arbets-timmar för hvarje elev.	Arbets-dagar under året.
Lidköpings slöjdskola:			
Elever från landsbygden	42	460	190
» » Lidköping	5	460	
» » folkskolan	68	34	
» » elementarskolan	46	48	

Slöjdskola.	Elevantal för hela året.	Arbets-timmar för hvarje elev.	Arbets-dagar under året.
Skara slöjdskola:			
Elever från folkskolan	65	184	186
» » elementarskolan	61	46	
» » döfstummeskolan	22	190	
» » olika klasser	28	46	
Falköpings slöjdskola:			
Elever från landsbygden	13	250	172
» » Falköping	15	250	
» » folkskolan	51	60	
» » elementarskolan	40	60	
Mariestads slöjdskola:			
Elever från folkskolan	53	94	204
» » elementarskolan	24	69	
» » olika klasser	9	76	
Tådeneds slöjdskola:			
Elever från folkskolan	53	168	170
Äldre elever	15	480	60
Stenstorps slöjdskola:			
Elever från folkhögskolan	31	83	94
» » folkskolan	13	90	24
» » flickskolan	23	364	84
Medelplana slöjdskola	44	172	157
Mannhems privatskola	58	104	Hela året
Sköfde halmflätningsskola	35	?	100
Vartofta halmflätningsskola	50	?	Hela året

Vid städernas slöjdskolor har dessutom lemnats enskild undervisning i slöjd åt de personer, som mot erläggande af särskild betalning velat deraf sig begagna. Samtliga skolornas verksamhet har fortfarande varit öfvervakad af den inspektör, som komité för ändamålet antagit.

Undervisning i qvinlig husslöjd har meddelats vid Tådeneds slöjdskola och slöjdskolan å Mannheim samt vid särskilda så kallade sy- och arbetsskolor, af hvilka följande år 1890 åtnjutit bidrag från slöjdkomité, nemligen: Skara slöjdskola för flickor 200 kronor, Richertska skolan i Sköfde, Falköpings sy- och arbetsskola, en skola i Hjo, en i Karlsborg, en i Forshems socken, en i Kinne-Vedum, en i Finnerödja, fyra inom Undenäs socken, en inom Hvarfs pastorat vid Öfvertorp och en i Stenstorp 100 kronor hvardera, samt tre inom Medelplana pastorat, tre inom Hjärpås och en i Rackeby hvardera 50 kronor.

För tillgodonjutande af de bidrag, som slöjdkomité beviljat, har gällt som vilkor, att inom vederbörande kommun eller kommuner tillskjutits ett bidraget motsvarande belopp.

För slöjdskicklighetens främjande hafva af statsmedel beviljats och ställts till slöjdkomiténs förfogande 750 kronor för år 1887, 1,250 kronor för år 1888, 1,000 kronor för år 1889 och 1,000 kronor för år 1890. Hushållningssällskapet har, enligt hvad förut är omförmäldt, nu som tillförene för ändamålet anvisat 1,500 kronor årligen, hvarjemte landstingets anslag från och med år 1887 utgått med förhöjdt belopp, 5,000 kronor årligen. Härigenom har slöjdkomité satts i tillfälle att icke allenast bevilja bidrag för ett ökad antal fasta slöjdundervisningsanstalter, utan äfven att tid efter annan anordna så kallade *ambulatoriska*

slöjdkurser. Den sistnämnda anordningen har ansetts särskildt önskvärd och gagnelig, enär mången yngling under en sådan kortare, till hans hemort förlagd undervisningskurs finge tillfälle att pröfva sin häg och fallenhet för slöjd samt lämpligen förbereda sig för genomgående af en långvarigare och grundligare kurs i den fasta skolan. De lärjungar, som till äfventyrs funnes sakna tillräckliga anlag och lust, kunde under den förberedande kursen göra denna erfarenhet, utan att behöfva underkasta sig de drygare kostnader, som alltid måste vara förenade med resa till och ifrån samt vistande under längre tid vid den fasta skolan. Dessutom skulle fullständig undervisning i enklare husslöjd kunna göras tillgänglig inom alla delar af länet samt undervisaren blifva i tillfälle att der förevisa tidsenliga modeller för husslöjdsalster. Ambulatorisk slöjdkurs, omfattande en tid af sex veckor, har varit anordnad år 1887 inom Lyrestads socken, år 1888 inom Tengene socken samt år 1890 en inom Fredsbergs och en inom Jungs socken.

I sammanhang härmed torde redan i denna berättelse böra omförmälas, att slöjdkomitéen låtit i samband med innevarande års industriexposition i Göteborg anordna en särskild utställning, omfattande slöjdsalster från flertalet af de undervisningsanstalter, som åtnjuta understöd af komitéen, samt att komitéen fått sig tillerkänd silfvermedalj för elevarbeten, hvarjemte komiténs slöjdscoleinspektör, föreståndaren för Lidköpings slöjdskola, erhållit särskild medalj jemte penningebelöning.

Slöjdundervisning meddelas dessutom vid åtskilliga af länets folkskolor.

Bland *uppfostringsanstalter*, som icke tillhöra folkskolornas klass, äro i öfrigt att omförmäla:

Fru Agda Theorells praktiska hushållsskola i Mariestad för danande af dugliga tjenarinnor. I fråga om denna anstalt, vid hvilken år 1890 voro intagna 11 frielever, återopas de i senaste berättelsen meddelade uppgifter.

Lägre allmänna yrkesskolan i Lidköping. Denna skola, hvars verksamhet började år 1890, åtnjuter dels statsanslag 400 kronor och dels anslag af kommunen till lika belopp årligen.

Den i senaste berättelsen omförmälda arbetsskolan i Lidköping för fattiga flickor.

De i föregående berättelser omnämnda småbarnsskolorna i Mariestad och Hjo.

Ett vid Rödesund af Karlsborgs syförening inrättadt barnhem, vid hvilket år 1890 lemnats vård åt tio föräldra- eller eljest värnlösa barn.

Den i senaste berättelsen omförmälda aftonskolan för undervisning af minderåriga arbetare vid aktiebolaget Vulcans å Tidaholm fabriker.

Privatskolan Mannheim vid Tidaholm i afseende hvarå likaledes återopas de i senaste berättelsen meddelade uppgifter.

Årnäs bruksskola, hvari bruksarbetarnes barn erhålla fri undervisning.

Torpelunds flickskola i Lugnås socken, uti hvilken skola lemnats fri undervisning åt 34 flickor årligen i medeltal.

Den i senaste berättelsen omförmälda landbruks- och bokhålleriskolan å Svartbäcken i Odensåkers socken har under femårsperioden upphört med sin verksamhet.

Till uppfostringsanstalt är äfven att hänföra det på grund af Anna Elisabeth Lidbecks testamente anordnade *räddningshemmet i Lidköping* för barn, som blifvit för brott sakfälda

eller eljest visat sig vanartiga och ej inom eget hem kunna erhålla ändamålsenlig vård. Sedan styrelsen år 1886 inköpt länderiet Margretelund inom Lidköpings stads område, öppnades anstalten för sitt ändamål den 12 november 1887, då två elever intogos. År 1890 uppgick elevernas antal till 10, hvaraf en från Mariestad och de öfriga från Lidköping. Dessa elever undervisas i vanliga skolämnen af föreståndaren, som tillika sköter anstaltens jordbruk, samt en lärare, hvilken tillika undervisar i slöjd. Eleverna få i mån af sin utveckling biträda vid jordbruksarbetet. Angående stiftelsens tillkomst, förvaltning och tillgångar återopas de upplysningar, som meddelats i senaste berättelsen och i bifogade tabell 8.

Enligt lagen den 31 maj 1889 angående *döfstumundervisningen* bildar Skaraborgs län tillsammans med Hallands län, Göteborgs stad, Göteborgs och Bohus län samt Elfsborgs län det fjerde distriktet för ordnande af döfstummas undervisning. Den för distriktet gemensamma styrelsen har sitt säte i Venersborg, der distriktets skola är förlagd. I denna skola, för hvilken reglemente blifvit den 28 juli innevarande år af styrelsen antaget, meddelas för närvarande undervisning åt 5 gossar och 2 flickor eller tillsammans 7 elever från Skaraborgs län. Föräldrar eller målsmän till döfstumma barn, som i distriktets döfstummskola eller på dess bekostnad åtnjuta underhåll, skola, enligt landstingets den 17 september 1890 fattade beslut, för en del af detta underhåll erlägga afgift till landstinget med 100 kronor årligen.

Sedan år 1888 har i Mariestad varit inrättad en privatskola, hvari omkring 6 döfstumma barn från länet årligen undervisats efter talmetoden.

Den på grund af nådigt bref den 18 maj 1878 inrättade och den 1 februari 1879 öppnade *läroanstalten i Skara för öfveråriga döfstumma* från Göteborgs och Bohus, Elfsborgs, Skaraborgs, Vermlands och Örebro län har äfven under denna femårsperiod fortsatt sin verksamhet, hvarom anstaltens styrelse årligen till Ecklesiastikdepartementet afgifvit berättelse.

År 1886 grundades af fru Elisabeth Nordin, född Anrep, ett *skolhem i Skara för blinda döfstumma*, och har denna anstalt derefter under femårsperioden fortsatt sin synnerligen behjertansvärda verksamhet. Vid anstalten, som är afsedd att emottaga elever från hela riket, hafva årligen 5 till 7 blinda döfstumma åtnjutit vård och undervisning, som för en eller annan elev gifvit öfverraskande godt resultat. Då anstalten numera åtnjuter statsanslag, afgifvas för densamma årliga berättelser, till hvilka torde få hänvisas.

Länets landsting har nu som under föregående femårsperiod årligen anvisat anslag, hvaraf beviljats bidrag för underlättande af föräldrars och kommuners utgifter för blinda barns underhåll vid derför afsedd anstalt.

Den i föregående berättelser omförmälda, af Emanuela Carlback å Johannesberg vid Mariestad inrättade *uppfostringsanstalt för sinnesslöa* har under ifrågavarande tidrymd fortsatt sin menniskovänliga verksamhet, för hvilken fortfarande åtnjutits bidrag af statsmedel enligt gällande bestämmelser samt årligt understöd af landstinget till belopp af 1,000 kronor. I sammanhang med underdånig ansökning om statsbidrag afgifves årligen berättelse om denna anstalt, hvari år 1890 funnos 24 elever från Skaraborgs län.

Redan i senaste berättelsen är omförmäldt, att den *asyl för sinnesslöa*, som åsyftats med länets stiftelse till minne af

Konung Oscar II:s och Drottning Sofias silfverbröllophögtid, öppnades den 1 maj 1886 å lägenheten Seckestads qvarn inom Ullervads socken. Vid denna anstalt, som år 1890 flyttades till Hindsberg inom Leksbergs socken, hafva årligen vårdats fem sinnesslöa från länet, hvilka ansetts icke bildbara. Årsafgiften för hvarje patient utgör 300 kronor, hvaraf 200 kronor betalas af stiftelsens medel och återstoden tillskjutes af vederbörande kommun eller annan. Föreståndarinnan har derjemte tillåtits att emot enahanda afgift till vård emottaga sinnesslöa från andra län.

Organisationen af de ordinarie befattningar, hvilkas innehafvare skola öfvervaka och upprätthålla ordning och säkerhet, har under ifrågavarande fem år varit oförändrad. För *polisuppsigten å landsbygden* har anslag af statsmedel fortfarande årligen utgått; och meddelas till upplysning angående de ställen, der extra polistjenstemän år 1890 varit förordnade att biträda med upprätthållande af ordning och säkerhet, samt de till desse polistjenstemän utgående aflöningar följande tabell:

Tjenstgöringsområde.	Polistjenstemän.	Aflöning.			Summa. Kronor.
		Af statsmedel. Kronor.	Af kommuner. Kronor.	Af bolag, enskilde eller annan. Kronor.	
Den till landsbygden hörande trakten invid Mariestad med den inom samma trakt belägna promenadplats.....	1	300	—	—	300
Vartofta jernvägsstation.....	1	400	—	318	718
Kinnekulle.....	1	150	150	—	300
Mösseberg med der anlagda vattenkuranstalt.....	1	150	—	150	300
Lundsbrunn.....	1	100	—	100	200
Axevalle hed och jernvägsstation.....	1	300	—	—	300
Töreboda jernvägsstation.....	1	300	100	360	760
Gullspångs jernvägsstation.....	1	300	50	50	400
Tidaholm med dertill hörande industriella anläggningar.....	1	400	200	100	700
Summa	9	2,400	500	1,078	3,978

Enligt hvad i senaste berättelse finnes omförmäldt, äro länets samtliga städer samt stationssamhällena Töreboda och Vara försedda med byggnads- och brandordningar.

För Vara stationssamhälle har stadsplan blifvit af Eders Kungl. Maj:ts fastställd den 23 juli 1886. Samhället hemsöktes den 19 april 1887 af eldsvåda, hvarvid apoteksbyggnaden och 8 andra hus lades i aska.

Bland *bank- och låneinrättningar*, som under femårsperioden utöfvat verksamhet inom länet, böra nu såsom förut särskildt nämnas Skaraborgs läns enskilda bank med hufvudkontor i Sköfde, afdelningskontor i Mariestad, Skara, Lidköping och Falköping samt expeditjonskontor i Hjo, Karlsborg, Töreboda och Vara, Borås enskilda banks afdelningskontor i Grästorp, Riksbankens afdelningskontor i Jönköping, Hypoteksföreningen mellan delegare i Göteborgs och Bohus samt Elfsborgs län med Dalsland samt Smålands med flere provinsers hypoteksförening, hvilka två föreningar efter fastställda grunder bedrifvit lånerörelse inom länet, och slutligen Skaraborgs läns städers hypoteksförening.

Rörande *Skaraborgs läns enskilda bank* lemnas upplysning i efterföljande tabell (se nästa sida).

K. M:ts Befallningshafvandes femårsberättelser 1886-1890. Skaraborgs län.

Förutnämnda två *hypoteksföreningar* hafva under ifrågavarande fem år till jordegare inom länet utlemnat *amorteringslån* till följande belopp:

År.	Göteborgs och Bohus m. fl. läns förening. Kronor	Smålands m. fl. provinsers förening.
1886.....	892,620	1,099,000
1887.....	752,160	1,155,700
1888.....	640,370	897,600
1889.....	300,870	380,400
1890.....	295,870	591,500
Summa kronor	2,881,890	4,124,200.

Skaraborgs läns städers hypoteksförenings ställning var vid 1890 års slut följande:

Tillgångar.

Utlemnade 299 amorteringslån, efter minskning med den verkställda amorteringen.....	Kr. 1,595,031.88.
Utlemnade förskottslån.....	2,100.—
Utlemnade extra lån.....	5,100.—
Inneliggande grundfundsobligationer.....	4,000.—
Inventarier.....	450.—
Innestående på löpande räkning i Skaraborgs läns enskilda bank.....	18,335.80
Fastigheter.....	14,000.—
Obetalda räntor m. m.....	4,644.26
Summa kr.	1,643,661.94.

Skulder.

Till Allmänna hypotekskassan:

a) å amorteringslåneräkningen.....	Kr 1,980,350.—
med minskning af amorteringen.....	385,318.12.
b) å förskottslåneräkningar.....	15,800.—
Upptagna lån (hypotekslån å de inköpta fastigheterna).....	14,309.89
Obetalda räntor m. m.....	364.58
Reservfonden.....	18,155.89
Summa kr.	1,643,661.94.

Inom länet finnas fortfarande följande *sparbanker*: 1:o) Mariestads sparbank, 2:o) Lidköpings sparbank, 3:o) Skaraborgs läns allmänna sparbank, som har sitt säte i Skara, 4:o) Falköpings sparbank, 5:o) Sköfde sparbank, 6:o) Hjo sparbank, 7:o) Åse och Viste härads sparbank, som har sitt säte i Grästorp, och 8:o) Töreboda allmänna sparbank. Rörande dessa sparbankers uppkomst, verksamhetsområden, reglementen m. m. finnas upplysningar meddelade i föregående femårsberättelser, hvadan här endast bör tilläggas, att Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande den 27 december 1888 fastställt reglemente för Mariestads sparbank. Samtliga länets sparbanker äro således numera försedda med reglemente, å hvilket Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande meddelat fastställelse. För antalet delegare, deras innestående behållningar, räntan derå, sparbankernas egna fonder och sättet, hvarpå de af dem förvaltade medel göras fruktbarande, lemnas årligen redogörelse uti den af Statistiska Centralbyrån utgifna »Statistisk tidskrift», hvilken redogörelse grundas på de genom Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande insamlade uppgifter. I enlighet med gällande föreskrift har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande låtit genom ombud granska samtliga dessa sparbankers räkenskaper, protokoll och lånehandlingar. Derved har icke förekommit skäl till väsentliga anmärkningar och ombudet har vitsordat, att sparbankerna förvaltades på ett sätt, som borde anses innebära full trygghet för insättarne.

Uppgift å Skaraborgs läns enskilda banks ställning vid utgången af hvardera af åren 1886—1890.

År.	T i l l g å n g a r i k r o n o r.												
	Grundföndshypotek.	Räntebärande obligationer.	Kassa-behållning.	Saldo af löpande räkning med banker.	Saldo af obetalda räntor.	Fordringar & kreditiv-räkningar.	Diskontorade växlar.	Fordringar mot hypotek eller borgen.	Beroende på lag-sökning.	Beroende på konkurs.	Fastighet.	Inventarier.	Summa.
1886...	1,458,731 ⁶⁷	57,660	580,810 ⁷¹	711,080 ⁶⁷	54,833 ¹²	1,814,114 ⁶⁶	4,485,543 ²⁷	3,408,584 ⁴⁵	45,895 ⁹⁶	5,230 ⁰⁰	255,056 ³⁴	12,000	12,889,540 ⁸⁵
1887...	1,528,416 ⁶⁶	39,870	572,600 ⁸⁹	783,367 ⁴⁴	67,694 ³³	1,691,170 ¹⁶	4,333,844 ⁹⁹	3,213,398 ²¹	39,856 ⁹⁶	16,169 ¹⁶	230,000 ⁰⁰	12,000	12,528,388 ⁸⁰
1888...	1,514,675 ⁰⁰	40,570	642,316 ⁶⁹	1,059,343 ⁴⁹	64,711 ⁴⁷	1,681,765 ²³	3,956,011 ¹⁹	2,646,588 ⁵⁶	116,931 ⁴⁹	162,230 ⁰³	237,935 ⁰⁷	12,000	12,135,078 ²²
1889...	1,564,775 ⁰⁰	45,290	635,929 ⁹⁵	1,627,367 ⁸⁸	87,500 ⁰⁵	1,739,522 ¹¹	3,687,189 ¹⁸	2,604,634 ⁴⁹	10,018 ³⁶	48,652 ⁵⁹	295,241 ⁰⁴	12,000	12,358,120 ⁶⁵
1890...	1,483,925 ⁰⁰	59,030	411,703 ⁷⁴	1,518,939 ³⁷	59,371 ⁵⁵	1,657,545 ²⁷	3,976,760 ⁶⁴	2,640,691 ⁶¹	42,330 ⁰⁰	27,835 ⁵⁷	321,800 ⁰⁰	12,000	12,211,932 ⁷⁵

År.	S k u l d e r i k r o n o r.													
	Utelöpande sedlar.	Utelöpande postremissväxlar.	Innestående å upp- och afskrifnings-räkning.	Saldo af obetalda räntor.	Upptagna lån.	Saldo af löpande räkning med banker.	Utländska kreditiv.	Lott-egarnes kapital.	Reserv-fonden.	Ontdelade vinster.	Innestående å depositions-räkning.	Netto-behållning.	Summa.	Totalbelopp som strömmat ut och in i bankens samtliga kassor.
1886...	1,481,975	286,120 ⁰⁰	784,596 ⁵¹	6,955 ³²	275,966 ⁹⁷	17,359 ⁶⁸	176,400	1,734,000	510,000	121,220 ⁹⁸	7,356,685	138,261 ³⁹	12,889,540 ⁸⁵	211,786,012 ¹³
1887...	1,323,350	198,185 ⁰⁶	1,044,275 ⁸²	3,898 ⁵⁰	259,853 ⁸⁶	3,090 ⁶¹	88,450	1,734,000	520,000	109,262 ³⁷	7,125,741	118,281 ⁵⁸	12,528,388 ⁸⁰	211,806,035 ²⁸
1888...	1,568,285	295,967 ⁴⁴	1,137,526 ⁸⁷	769 ⁷⁵	50,568 ⁸⁶	5,383 ⁶¹	—	1,734,000	530,000	89,503 ⁹⁵	6,682,468	40,604 ⁷⁴	12,135,078 ²²	206,685,665 ¹⁴
1889...	1,815,015	230,427 ⁰⁸	1,250,470 ³⁰	668 ⁶²	53,821 ⁹⁷	7,870 ⁴⁵	—	1,700,000	400,000	49,779 ¹⁵	6,695,926	154,142 ⁰⁸	12,358,120 ⁶⁵	226,471,615 ⁰⁰
1890...	1,797,550	284,535 ⁴⁷	1,010,053 ¹²	669 ⁹¹	53,508 ⁴⁷	8,553 ⁹¹	—	1,700,000	475,000	19,921 ²³	6,687,215	174,925 ⁶⁴	12,211,932 ⁷⁵	221,891,314 ²³

Vid 1890 års slut funnos inom länet följande antal sockenmagasin med nedannämnda tillgångar:

	Antal.	Tillgångar.	
		Penningar. Kronor.	Spanmål. Hektoliter.
Norra Vadsbo fögderi.....	3	5,470 ⁴⁷	—
Södra Vadsbo »	—	—	—
Sköfde »	12	12,622 ⁰⁰	1,516 ⁶⁶
Vartofta »	8	3,034 ⁴⁸	320
Skara »	—	—	—
Barne »	13	361 ⁶¹	1,344 ⁰⁰
Lidköpings »	12	4,205 ⁷⁷	9,218 ⁶⁰
Summa vid 1890 års slut	48	23,694 ³³	12,399 ²⁶
Motsvarande summor vid 1885 års slut....	54	25,420 ⁵⁶	9,790 ³⁰

Länets ränte- och kapitalförsäkringsanstalt, om hvars uppkomst och reglemente upplysningar meddelats i föregående berättelser, har fortsatt sin gagnande verksamhet och omfattats med stadigvarande förtroende.

Sammanräknade beloppet af de uti anstalten hvarje år gjorda insatser har varit:

År 1886 kr. 39,578, influtet i.....	1,024 poster.
» 1887 » 48,686, »	1,031 »
» 1888 » 57,939, »	1,089 »
» 1889 » 41,719, »	998 »
» 1890 » 56,966, »	1,053 »

Lifräntetagarne antal har varit:

År 1886	4 män, 16 kvinnor.
» 1887	4 » 22 »
» 1888	4 » 25 »
» 1889	8 » 27 »
» 1890	9 » 32 »

Besparingsfondens tillväxt, såväl i afseende å delegarnes antal som sammanlagda behållningen, äfvensom delegarnes fördelning med hänsyn till större eller mindre behållning visas af följande sifferuppgifter:

År.	Antal delegare med behållning af					Summa delegare.	Hela behållningen i kronor.
	under 10 kr.	10 till 100 kr.	100 till 1,000 kr.	1,000 till 10,000 kr.	10,000 kr. och deröfver.		
1886.....	1,829	2,672	1,076	270	2	5,849	957,487 ³⁷
1887.....	1,796	2,826	1,155	294	2	6,073	1,031,603 ⁷¹
1888.....	1,755	2,947	1,235	307	2	6,246	1,089,879 ⁶⁶
1889.....	1,788	2,989	1,285	320	2	6,384	1,148,095 ⁰⁸
1890.....	1,736	3,130	1,333	334	2	6,535	1,228,016 ²⁸

Från länets landsting hafva fortfarande utgått 300 kronor om året, som tillvidare blifvit anslagna för att bereda befrielse från förvaltningsafgift för smärre, af mindre bemedlade personer i anstalten insatta belopp.

Räntevinsten till besparingsfondens samtliga medlemmar har utgjort 5.8 % åren 1886 och 1887, 5.3 % år 1888, 5 % år 1889 samt 4.9 % år 1890.

Sammanlagda ränte- och arfsvinsten å de till delaktighet i arfsvinsten berättigade belopp utgjorde i %:

År.	Högst.	Lägst.
1886.....	7.304	6.047
1887.....	7.33	6.051
1888.....	7.12	5.6
1889.....	5.221	5.036
1890.....	5.817	5.051.

Reservfondens behållning utgjorde vid slutet af periodens särskilda år: 11,161⁴¹ kr. år 1886, 11,831⁰⁹ kr. år 1887, 12,458¹⁴ kr. år 1888, 13,209⁶² kr. år 1889 och 13,870⁷⁹ kr. år 1890.

Vid nedannämnda års slut voro anstaltens medel sålunda *placerade*:

År.	På räknin- gar med banker, kr.	U t l e m n a d e l å n, k r.						Upplupna, ej till be- tälning förfallna räntor, kronor.	Kontant behållning, kronor.
		Till stads- kommuner.	Till lands- kommuner.	Mot säkerhet af teck- ning i fast egendom		Mot säkerhet af aktier.	Mot namn- säkerhet.		
				i stad.	på landet.				
1886.....	91,200	27,875	124,183 ¹²	114,066 ⁷⁶	246,316 ⁶⁷	42,000	325,470	27,138 ⁹⁸	3,777 ⁵⁸
1887.....	176,400	8,000	105,348 ³⁶	127,720	274,983 ³⁴	36,000	314,500	30,175 ³³	6,871 ²⁴
1888.....	211,200	7,625	214,835 ⁵⁶	138,223 ³⁴	242,700	30,000	268,292 ⁵⁰	23,871 ⁰⁹	6,669 ⁰²
1889.....	13,050	115,750	301,857 ¹²	142,810	340,076 ⁶⁷	24,000	235,435	28,161 ⁶¹	5,323 ⁸²
1890.....	24,850	129,041 ⁶⁷	296,276 ⁶⁵	215,454 ⁷⁴	380,153 ⁷⁵	18,000	185,752 ⁵⁰	32,017 ⁸⁹	11,520 ⁵⁷

Lokalkomitéeer för insatsers mottagande finnas i Lidköping, Skara, Sköfde, Falköping, Hjo, Karlsborg, Forsvik, Hellekis och Vara.

För de *brandförsäkringsinrättningar*, som hafva sitt säte inom länet, lemnas redogörelse i bifogade **tabell 7**. Vid jemförelse med motsvarande tabell i senaste berättelse inhenitas, att alla de vid 1885 års slut befintliga på ömsesidighet grundade brandstodsbolag fortsätta sin verksamhet; att Skaraborgs läns brandstodsbolags sammanräknade försäkringsbelopp, som vid 1880 års slut uppgick till 118,585,590 kronor och vid 1885 års slut stigit till 133,399,450 kronor, under femårsperioden minskats till 92,091,110 kronor; men att deremot fem nya brandstodsbolag tillkommit med ett sammanräknadt försäkringsbelopp af 29,549,710 kronor. För sistnämnda fem brandstodsbolag har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande fastställt reglemente de år, som finnas i tabellen angifna. Deras sammanräknade försäkringsbelopp uppgick vid femårsperiodens slut icke till samma summa som den, hvarmed länets allmänna brandstodsbolags försäkringsbelopp blifvit minskadt. Den öfverskjutande minskningen torde förklaras deraf, att för detta bolag antagits nytt, af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande den 16 juli 1888 fastställt reglemente, enligt hvilket försäkringsvilkoren blifvit i icke oväsentlig mån skärpta, samt dessutom åtskillige förutvarande försäkringshafvare blifvit från försäkringsrätt uteslutne.

De försäkringsanstalter, hvilka jemte förutnämnda bolag och föreningar inom länet meddela försäkring mot eldskada, äro hufvudsakligen Allmänna brandförsäkringsverket för byggnader å landet, Städernas allmänna brandstodsbolag, Städernas bolag till försäkring af lösegendom samt aktiebolagen Skandia, Svea, Skåne, Norrland och Fenix. Rörande omfånget af dessa och andra brandförsäkringsanstalters verksamhet inom länet är Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande icke i tillfälle att lemna närmare upplysning.

Inom länet finnes icke någon anstalt för meddelande af *försäkring mot sjöskador*. De anstalter, som hufvudsakligen för sådant ändamål anlitas, äro sjöförsäkringsaktiebolaget Gauthiod och Sveriges allmänna sjöförsäkringsaktiebolag, dock saknar Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande upplysning angående omfånget och beskaffenheten af de sjöförsäkringsaftal, som afslutits inom länet.

Sedan under femårsperioden tillkommit två på ömsesidighet grundade *hästförsäkringsbolag*, finnas numera inom länet fem sådana försäkringsanstalter, nemligen i senaste berättelsen omnämnda Skaraborgs läns hästförsäkringsbolag, Barne härads hästförsäkringsbolag samt Åse och Viste härads hästförsäkringsbolag, jemte de under perioden 1886—1890 stiftade Kinne och Kinnefjerdings härads hästförsäkringsbolag samt Kållands härads hästförsäkringsbolag. För dessa anstalters verksamhet redogöres i följande tabell:

1. Inrättningens namn och verksamhetsområde.	2. År, då verksamheten började.	3.					4.		5.		6.		7.		8. Befutliga fonder eller tillgångar vid slutet af år 1890.	9.		10.					11. Utdebiteringsgrund (för ömsesidighetsbolag). Utdebiterade öre för hvarje 100 kronor ansvarighetsbelopp.	12. Antal hästar, för hvilka ersättning utbetalas.
		Influtna försäkringsafgifter (eller utdebiterade belopp).		Öfriga inkomster.		Utbetalda ersättningar.		Afsättningar till fonder.		Öfriga utgifter.		Försäkringsbelopp		Utdebiterade öre för hvarje 100 kronor ansvarighetsbelopp.										
		1886—1890.	1886—1890.	1886—1890.	1886—1890.	1886—1890.	1886—1890.	1886—1890.	1886—1890.	tecknad under loppet af år 1890.	qvarstående vid slutet af år 1890.	1886.	1887.	1888.		1889.	1890.							
Skaraborgs och Jönköpings läns hästförsäkringsbolag	1877	Kronor. 253,757 ⁷⁶	Kronor. 437,209 ¹³	Kronor. 251,193 ⁶⁷	Kronor. 1,528 ⁷⁵	Kronor. 438,244 ⁴⁷	Kronor. 1,600 ²⁵	Kronor. 1,358,823	Kronor. 996,521	Kronor. 180	256	280	275	230	676									
Barne härads d:o	1883	16,246	21 ⁵¹	13,869 ⁸⁴	—	2,157 ⁰⁵	—	317,609	70	90	110	110	100	77										
Åse och Viste härads d:o	1882	15,534 ⁹⁷	—	13,074 ¹⁰	—	1,912 ¹¹	3,821 ³⁷	26,537	133	103	102	55	52 ⁵	71										
Kinne o. Kinnefjerdings d:o	1886	16,924	847	14,342	—	4,119	69	372,673	70	110	110	80	110	70										
Kållands d:o	1889	—	552	1,710	—	726 ¹⁶	—	220,010	—	—	—	—	100	9										
Summa	—	302,462 ⁷³	438,629 ⁶⁴	294,189 ⁶¹	1,528 ⁷⁵	447,158 ⁷⁹	5,490 ⁶²	1,758,033	2,116,997	—	—	—	—	903										

Andra än nu omnämnda anstalter med uppgift att meddela försäkring mot skada å egendom hafva icke sitt säte inom detta län. I hvad mån befolkningen begagnat sig af utvägen att hos anstalter utom länet taga försäkring mot sådan skada, kan Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande icke uppgifva.

För afslutande af andra *liförsäkringsaftal* än sådana, som utgöra föremål för länets ränte- och kapitalförsäkringsanstalts verksamhet, anlitas hufvudsakligen aktiebolagen Skandia, Nordstjernan, Thule, Victoria, Svea och Skåne samt Allmänna liförsäkringsbolaget och Skandinaviska allmänna liförsäkringsför-

eningen; hvarjemte olycksfallsförsäkringsaktiebolagen Fylgia och Skandinavien äfvensom Svenska olycksfallsförsäkringsaktiebolaget hafva agenturer inom länet. Åtskilliga utländska lifförsäkrings- och olycksfallsförsäkringsanstalter hafva äfvenledes agenturer inom länet, men Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande saknar anledning antaga, att desammas verksamhet varit af mera afsevärd omfattning.

Tre allmänna sjukvårdsanstalter finnas fortfarande inom länet, nemligen i Mariestad, Lidköping och Falköping, alla omfattande lasarets- och kurhusafdelningar. Med sjukhusen i Mariestad och Falköping äro fortfarande förenade afdelningar för vård af sinnessjuka. Rörande antalet vårdade personer samt sjukvårdsanstalternas inkomster och utgifter meddelas här följande uppgifter:

År.	Antal vårdade personer.			Inkomster. Kronor.	Utgifter. Kronor.
	Å lasaretsafdelningen.	Å kurhusafdelningen.	Summa.		
<i>Mariestad.</i>					
1886.....	378	18	396	20,348 05	19,879 89
1887.....	386	14	400	19,397 22	24,474 21
1888.....	378	10	388	23,104 29	25,218 86
1889.....	395	7	402	21,957 63	21,484 63
1890.....	460	7	467	25,201 68	22,203 12
<i>Lidköping.</i>					
1886.....	378	8	386	22,730 64	21,812 73
1887.....	374	8	382	22,932 87	23,549 05
1888.....	452	1	453	25,905 18	24,785 12
1889.....	510	1	511	25,481 67	25,706 72
1890.....	578	4	582	24,705 33	26,121 93
<i>Falköping.</i>					
1886.....	574	32	606	34,595 60	31,852 32
1887.....	587	45	632	29,701 43	28,417 38
1888.....	623	38	661	27,965 69	28,971 08
1889.....	564	22	586	28,202 40	31,609 40
1890.....	635	20	655	29,501 93	29,224 37

Vid jämförelse mellan dessa uppgifter och motsvarande uppgifter för nästföregående femårsperiod visar sig, att kurhuspatienternas antal betydligt minskats, men att deremot antalet af dem, som vårdats å lasaretsafdelningarna med tillhörande afdelningar för sinnessjuka varit i ständigt fortgående tillväxt. Denna sistnämnda omständighet torde i främsta rummet förklaras deraf, att lasaretten af befolkningen omfattas med alltjemt växande, välförtjent förtroende. Förutnämnda under femårsperioden tillkomna jernvägsförbindelse mellan Mariestad och Skara torde ock hafva i sin mån härtill medverkat, enär derigenom lasaretten i Mariestad och Lidköping blifvit lättare tillgängliga.

I fråga om sjukvårdsanstalternas utgifter bör erinras, att af sjukvårdsinrättningens i Mariestad medel bestridas alla utgifter för provinsialläkarnes resor i och för hämmande af venersk smitta, samt att uti utgiftsbeloppen icke ingå kostnaderna för nybyggnader.

Sängarnes antal har utgjort: vid sjukvårdsinrättningen i Mariestad 67, inberäknade 3 platser för sinnessjuka, i Lidköping 46 och i Falköping 69, inberäknade 16 platser för sinnessjuka.

För alla åren hafva legosängsavgifterna varit bestämda sålunda: för lasarets- och kurhuspatienter, som begagna enskildt rum 2 kronor, om de tillhört länet, men i annat fall 2 kronor 50 öre; för sådana sjuke, som tillhört annat lasaretsdistrikt och icke varit berättigade till fri vård, 1 krona, då de begagnat allmänna sjuksalarna; för darhuspatienter 75 öre; samt för alla öfrige sjuke, med undantag af kurhuspatienter, de der njutit fri vård, 50 öre, allt för hvarje dag. Derjemte har enligt beslut vid 1889 års landsting blifvit från och med år 1890 införd en ny betalningsklass för sjuke, som begagna rum afsedda för två patienter, eller så kallade halfenskilda rum med utspisning enligt lägsta betalningsklass. Afgiften i detta fall är för sjuk, som tillhör länet, 1 krona samt för sjuk från annat län 1 krona 50 öre för hvarje dag.

De årligen influtna legosängsavgifternas sammanräknade belopp har utgjort:

År.	Mariestad. Kronor.	Lidköping. Kronor.	Falköping. Kronor.
1886.....	5,323—	6,454 95	11,886—
1887.....	6,288	6,411 54	11,083 25
1888.....	6,126 92	7,562 12	11,186 25
1889.....	5,643 08	7,785 34	9,624 50
1890.....	6,898 10	8,325 30	10,308 50.

Hvad utöfver influtna legosängsavgifter erfordrats för bestriktande af sjukvårdsinrättningarnes årliga utgifter har utgått dels af sjukvårdsavgiften, som för alla åren varit bestämd till 50 öre för hvarje man och 25 öre för hvarje kvinna, hvilken erlagt mantalspenningar, dels ock af särskilda för ändamålet af landstinget beviljade anslag, hvilkas sammanräknade belopp under alla åren uppgått till 26,100 kronor.

Åberopande de i senaste berättelsen meddelade uppgifter angående vidtagna åtgärder för ordnande af länets sjukvårdsinrättningar, får Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande nu tillkännagifva, att de dervid omförmälda arbetena för fullständigt ordnande af sjukvårdsinrättningen vid Mariestad blifvo afslutade på hösten år 1887, då den nya anstalten uppläts för sitt ändamål. Sjukvårdsinrättningen, som omfattar sjukhus med plats för minst 64 sängar, läkare och syslomansbostad med portvaktslägenhet, ekonomihus med tillbyggnad för 3 därefter, obduktions- och likhus jemte nödiga uthus, har kostat i rundt tal 200,000 kronor och torde i allo motsvara nutidens fordringar å en väl ordnad sjukvårdsanstalt. Med anledning af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes särskilda skrivelser den 13 och 20 augusti 1887 beslöt samma års landsting att tillsätta en komité af fem personer förutom landshöfdingen i länet såsom ordförande, hvilken komité hade att taga i öfvervägande behofvet af nya byggnader vid lasaretten i Lidköping och Falköping, äfvensom huruvida ytterligare sjukvårdsinrättningar inom länet kunde anses erforderliga. Efter det denna komité afgifvit betänkande, bestämdes vid 1888 års landsting genom beslut, som blifvit af Kungl. Maj:ts fastställt, bland annat, att för utvidgning af Lidköpings lasarettstomt finge inköpas två tunnland derinvid belägen jord, att direktionen öfver samma lasarett egde å föreslagna platser låta uppföra uthus, ishus samt obduktions- och likhus äfvensom en ekonomibyggnad, samt att för utvidgning af Falköpings lasarettstomt finge inköpas för ändamålet erforderliga söder om densamma belägna tomtdelar; och har detta beslut blifvit före femårsperiodens slut genomfördt. Redan vid 1889

års landsting väcktés emellertid förslag om vidtagande af ytterligare åtgärder för lasarettsväsendets fullständiga ordnande; och sedan förutnämnda komité afgifvit nytt betänkande, beslöt 1890 års landsting, att lasaretten i Lidköping och Falköping skulle fullständigt ordnas genom nybyggnader i enlighet med komiténs alternativt framställda förslag, samt att landstinget skulle för bestridande af de här af föranledda kostnader upptaga ett amorteringslån å 380,000 kronor, att återbetalas inom högst 24 år med en annuitet af 25,000 kronor. Genom nådigt bref den 12 december 1890 är medgifvet, att detta beslut må gå i verkställighet.

I Sköfde har under år 1886 blifvit norr om det planlagda området uppfördt ett fullt tidsenligt epidemisjukhus med plats för omkring 20 sjuke. Kostnaden för detta sjukhus med inredning, desinfektionsugn m. m. har uppgått till omkring 21,000 kronor.

Den i föregående berättelser omförmälda *sjukstugan* i Skara, hvarest finnes plats för 20 patienter, har fortfarande varit för sitt ändamål upplåten, hvarjemte garnisonssjukhuset å Karlsborg varit tillgängligt för de patienter, som skola der vårdas.

Angående *Jaquette Du Rietz's lasarett- och fattigförsörjningsinrättning*, hvars lasarettbyggnad är förlagd vid helsebrunnen Lundsbrunn, åberopar Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande de upplysningar, som finnas meddelade i föregående berättelser. I afseende å denna anstalts inkomstkällor samt omfanget och beskaffenheten af dess verksamhet, har icke under ifrågavarande tidrymd inträffat någon förändring. Å anstaltens lasarett vårdas årligen under en tid af fyra veckor 32 sjuke, hvilka erhålla sjukvård och underhåll utan afgift.

I fråga om *helsebrunnar* och *badorter* inom länet äro upplysningar meddelade i föregående berättelser. Den äldsta af dem är Lundsbrunn, hvilken såsom kuranstalt räknar sin tillvaro från början af förra århundradet. Vid denna anstalt finnes utom förutnämnda lasarett det så kallade allmänna brunnslasarettet, som tillkommit hufvudsakligen genom sammanskott af brunns-gäster. Lasarettbyggnaden, som uppfördes på 1860-talet, innehåller 6 salar jemte kök och är utrustad med erforderliga inventarier. Å detta lasarett intagas årligen 120 medellöse sjuklingar från länet, fördelade på två terminer, hvardera om fem veckor. Dessa patienter, hvilka erlægga en inskrifningsafgift till belopp af 2 kronor, måste sjelfva hålla sig kost, men åtnjuta i öfrigt fri brunnsdrickning, läkarevård och bostad, hvarjemte fria bad kunnat dem beredas, derigenom att landstinget under denna femårsperiod såsom förut anvisat 1,000 kronor årligen för berörda ändamål.

Vid Djursätra brunns- och badinrättning hafva omkring 50 fattige kurgäster årligen erhållit bad och annan behandling afgiftsfritt, derigenom att landstinget för ändamålet anvisat 500 kronor årligen. Anslag till sistnämnda belopp har jemväl årligen utgått af landstingets medel för beredande af fri badkur at fattige sjuke vid Mössebergs vattenkuranstalt. I öfrigt äro nu som tillföre att märka brunns- och badanstalten vid Himmelskällan samt vattenkuranstalterna i Sköfde och Hjo.

Enligt tillgängliga upplysningar har antalet kurgäster årligen i medeltal uppgått: vid Lundsbrunn till 666, vid Djursätra till 319, vid Himmelskällan till 100, vid Mösseberg till 906, i Sköfde till 200 och i Hjo till 205.

Under femårsperioden hafva blifvit inom länet anstälde tre distriktsläkare eller, såsom de numera benämnas, extra provin-

sialläkare. Genom nådigt bref den 11 juni 1886 är nemligen tjänsteårsberäkning medgifven för en sådan läkare, hvars verksamhetsområde utgöres af Åse och Viste härad. Samma förmån är beviljad genom nådigt bref den 18 november 1887 för en läkare med tjänstgöring inom Björkängs, Fredsbergs, Bäcks, Fågre och Halna socknar inom Vadsbo härad samt genom nådigt bref den 8 februari 1889 för en läkare med tjänstgöring inom Acklinga, Agnetorps, Baltaks, Daretorps, Hömb's, Vellinge och Vättaks socknar inom Vartofta härad.

För *sjukvården* inom länet finnas således numera en provinsialläkare, hvilken, bosatt i Mariestad, tillika är förste provinsialläkare, fem provinsialläkare, bosatte en i hvar och en af städerna Lidköping, Hjo och Falköping, en i Vara, enligt medgifvande i nådigt bref den 23 januari 1891, och en i Hofva, en biträdande provinsialläkare, tre extra provinsialläkare, bosatte en i Grästorp inom Tengene socken, en i Töreboda inom Björkängs socken och en i Tidaholm inom Agnetorps socken, tre lasarettsläkare, två militärläkare å Karlsborg, en stadsläkare i Mariestad, tillika militärläkare, en förste och en andre stadsläkare i Skara, den sistnämnde tillika militärläkare, samt en stadsläkare i hvar och en af städerna Lidköping, Sköfde, Hjo och Falköping, af hvilka de i Lidköping och Falköping tillika äro militärläkare. Derjemte finnas enskilde praktiserande läkare: en i Mariestad, en i Lidköping, två i Sköfde, en i Vara och en bosatt å hemmanet Underbacken inom Mölltorps socken, hvilken sistnämnde tillika är militärläkare. De sålunda tillgängliga läkarne synas i allmänhet vara tillräckliga för behovet.

Tandläkareyrket utöfvas numera inom länet af tre examinerade tandläkare, bosatta en i hvardera af städerna Skara och Sköfde samt en utom länet.

Barnmorskornas antal år 1890 kan, såvidt tillgängliga uppgifter gifva vid handen, uppskattas till 120, hvilket antal anses någorlunda motsvara behovet.

Djurläkareyrket utöfvades år 1890 inom länet af en länsveterinär, föreståndaren vid veterinärinrättningen i Skara, tolf distriktsveterinärer, hvilka aflönas af landstinget och hushållningssällskapet, samt fem andra praktiserande veterinärer.

De i föregående berättelser omförmälda *apotek*, ett i hvar och en af länets sex städer, ett å Karlsborg, ett i Hofva och ett i Vara, finnas fortfarande, hvarjemte enligt tillstånd i nådigt bref den 23 augusti 1889 tillkommit en sådan inrättning i Töreboda. Apotekens antal uppgår således numera till tio. Dessutom har på grund af nådigt bref den 6 juni 1890 blifvit i Tidaholm inrättadt ett så kalladt *medikamentsförråd*.

Matvarustadgar äro numera af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande faststälde för hvar och en af städerna Mariestad, Skara och Sköfde.

Under ifrågavarande tidrymd hafva sundhetsinspektioner verkstälts i städerna, samt å landsbygden på åtskilliga ställen med sammanträngd befolkning. Dervid anmärkta missförhållanden hafva väl blifvit afhjelpa, men i öfrigt torde å landsbygden åtgärderna i afseende å sundhetspolisen hafva i allmänhet inskränkts till att, då fall af smittosam sjukdom inträffat, ombesörja anskaffande af läkarehjelp. Emot *helsevårds- och kommunalnämndernas* sätt att fullgöra dem i berörda hänseende åliggande skyldigheter har emellertid icke försports klander af beskaffenhet att böra i denna berättelse omförmälas.

Statistiska Centralbyråns årligen offentliggjorda berättelser innehålla upplysningar beträffande *fattigvården* och hvad dermed sammanhänger. Dessa upplysningar gifva icke anledning till särskildt yttrande i denna berättelse.

Tabell 8 lemnar upplysning angående *fromma stiftelser*, stipendiifonder, pensionsanstalter, sjukkassor och dermed jemförliga inrättningar inom länet, och är ej i afseende härå något att omförmåla, utöfver hvad som inhemtas af tabellen eller blifvit i föregående berättelser meddeladt.

I *länets städer*, med undantag af Hjo, utöfvas kommunernas beslutanderätt i ordnings- och hushållningsmål af stadsfullmäktige.

Utöfver hvad som på särskilda ställen i denna berättelse och uti dervid fogade tabeller finnes upplyst, anser sig Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande böra här särskildt omförmåla följande.

Enligt stadsfullmäktiges i Mariestad den 28 november 1888 fattade beslut har staden blifvit försedd med vatten- och afloppsledning. Detta ändamålsenligt och väl utförda företag har jemte andra fördelar äfven föranledt nedsättning i afgifterna för brandförsäkring. Kostnaden härför har uppgått till omkring 75,000 kronor, och har staden genom nådigt bref den 1 mars 1889 tillåtits att för denna kostnads bestridande upptaga amorteringslån. I sammanhang med detta företag hafva stadens gator, hvilka förut lemnade åtskilligt öfrigt att önska, blifvit fullständigt omlagda med stensättning samt med tidsenliga gångbanor försedda.

Efter anläggningen af här förut omnämnda nya lasarett har stadsplanen å dertill gränsande delar af stadens område blifvit genomförd medelst ordnande af nya gator, af hvilka Drottninggatan med sina breda gångbanor erbjuder stadens invånare en angenäm promenadplats.

Staden Sköfdes vatten- och afloppsledning har under femårsperioden ytterligare utvidgats, hvarjemte gator anlagts i nya södra stadsdelen. Å en för ändamålet lämplig tomt i närheten af jernvägsstationen har Sköfde hotellaktiebolag låtit för en kostnad af omkring 170,000 kronor uppföra ett särdeles prydligt och välordnad hotell, benämndt Billingen, hvori stadens invånare erhållit lämpliga samlings- och festivitetslokaler.

I Falköping har äfven vatten- och afloppsledning blifvit anlagd. Vattnet, som ledes från sammanförda källor vid foten af Mösseberg, är af yppersta beskaffenhet som dricksvatten och dertjemte så ymnigt, att tillgången äfven med afseende å behovet vid eldsvåda är mer än tillräcklig. I sammanhang härmed har eldsläckningsväsendet förbättrats och bragts i tidsenligt skick. Kostnaden för vatten- och afloppsledningen belöper sig till omkring 120,000 kronor, och har staden enligt nådigt bref den 13 september 1889 undfått tillstånd att för denna kostnads bestridande upptaga amorteringslån.

Aktningsvärda bemödanden för utveckling och framåtskridande hafva jemväl i öfrigt inom städerna förekommit.

Marieholm i landskansliet den 24 december 1891.

C. A. SJÖCRONA.

A. M. Bolinder.

H. Amnéus.

Tab. I.

FOLKMÄNGDEN I SKARABORGS LÄN ÅREN 1886—1890.

1.		2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
		Den 31 december, enligt presternas uppgifter.			Enligt de mantalslängder, som upprättats vid slutet af motstående år.					
					Hela folkmängden af			Deraf frie från mantals- penningar.		
		Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.
Landsbygden	år 1886.....	114,009	119,705	233,714	114,567	120,653	235,220	56,067	60,320	116,387
	1887.....	112,929	118,959	231,888	113,763	119,716	233,479	56,361	60,410	116,771
	1888.....	111,451	117,978	229,429	112,319	118,885	231,204	55,794	60,148	115,942
	1889.....	110,699	116,903	227,602	111,453	118,230	229,683	55,278	59,660	114,938
	1890.....	109,976	116,467	226,443	110,731	117,225	227,956	54,709	58,780	113,489
Mariestads stad	år 1886.....	1,250	1,653	2,903	1,228	1,608	2,836	533	618	1,151
	1887.....	1,254	1,682	2,936	1,250	1,649	2,899	555	640	1,195
	1888.....	1,299	1,710	3,009	1,258	1,689	2,947	563	671	1,234
	1889.....	1,303	1,727	3,030	1,300	1,727	3,027	610	700	1,310
	1890.....	1,334	1,763	3,097	1,335	1,734	3,069	597	690	1,287
Skara stad	år 1886.....	1,522	2,013	3,535	1,500	1,978	3,478	779	869	1,648
	1887.....	1,562	2,066	3,628	1,523	2,027	3,550	791	918	1,709
	1888.....	1,622	2,108	3,730	1,560	2,079	3,639	756	936	1,692
	1889.....	1,655	2,159	3,814	1,622	2,124	3,746	803	979	1,782
	1890.....	1,633	2,180	3,813	1,664	2,172	3,836	856	1,016	1,872
Lidköpings stad	år 1886.....	2,182	2,805	4,987	2,235	2,863	5,098	968	1,094	2,062
	1887.....	2,224	2,852	5,076	2,246	2,855	5,101	944	1,061	2,005
	1888.....	2,260	2,901	5,161	2,286	2,887	5,173	961	1,061	2,022
	1889.....	2,274	2,917	5,191	2,294	2,886	5,180	973	1,086	2,059
	1890.....	2,294	2,886	5,180	2,296	2,889	5,185	1,010	1,098	2,108
Sköfde stad	år 1886.....	1,782	2,381	4,163	1,766	2,315	4,081	834	976	1,810
	1887.....	1,796	2,374	4,170	1,781	2,408	4,189	843	996	1,839
	1888.....	1,817	2,383	4,200	1,749	2,356	4,105	814	933	1,747
	1889.....	1,854	2,426	4,280	1,829	2,417	4,246	838	930	1,768
	1890.....	1,851	2,446	4,297	1,853	2,474	4,327	823	921	1,744
Hjo stad	år 1886.....	632	793	1,425	629	814	1,443	320	423	743
	1887.....	619	788	1,407	629	818	1,447	318	424	742
	1888.....	616	759	1,375	636	807	1,443	334	421	755
	1889.....	633	830	1,463	635	819	1,454	332	431	763
	1890.....	633	812	1,445	633	817	1,450	338	432	770
Falköpings stad	år 1886.....	1,279	1,523	2,802	1,262	1,512	2,774	771	741	1,512
	1887.....	1,274	1,560	2,834	1,272	1,507	2,779	689	768	1,457
	1888.....	1,268	1,532	2,800	1,270	1,548	2,818	689	785	1,474
	1889.....	1,259	1,544	2,803	1,265	1,530	2,795	699	796	1,495
	1890.....	1,264	1,535	2,799	1,264	1,535	2,799	688	758	1,446
Hela länet	år 1886.....	122,656	130,873	253,529	123,187	131,743	254,930	60,272	65,041	125,313
	1887.....	121,658	130,281	251,939	122,464	130,980	253,444	60,501	65,217	125,718
	1888.....	120,333	129,371	249,704	121,078	130,251	251,329	59,911	64,955	124,866
	1889.....	119,677	128,506	248,183	120,398	129,733	250,131	59,533	64,582	124,115
	1890.....	118,985	128,089	247,074	119,776	128,846	248,622	59,021	63,695	122,716

Tab. 2.

ALLMÄNNA VÄGAR OCH SKJUTSNING I SKARABORGS LÄN ÅREN 1886—1890.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	
Särskilda slag af vägar.	Längd af hvarje vägs lag vid 1890 års slut.	Deraf under åren 1886—1890		Kostnad för under åren 1886—1890				Längd af indelade, med skjutsanstalter för sedda vägar vid 1890 års slut.	Skjutsanstalter (vid 1890 års slut)			
		fulländade och afsy- nade nya vägar.	omlagda eller betydligt förbättrade vägstäckor.	fulländade nya vägar.	omlagda eller betydligt förbättrade vägstäckor.	Af stats- medel.	Af lands- tingets ell. kommu- ners medel.		Af stats- medel.	Af lands- tingets ell. kommu- ners medel.	med entreprenad.	utan entrepre- und.
	Nymil.	Nymil.	Nymil.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Nymil.	Antal.	Antal.	Antal.	
A landsbygden:												
Allmänna landsvägar.....	163.6	—	0.1	—	—	18,120	9,737.85	153.6	48	26	—	
Häradsvägar.....	166.2	0.2	1.1	—	600	16,950	9,510.14	35.9	—	—	—	
Sockenvägar.....												
I städerna.....	7.8	—	—	—	—	—	—	7.8	6	—	—	
Summa	337.6	0.2	1.2	—	600	35,070	19,247.99	197.3	54	26	—	
Skjutslegan per nymil utgick vid 1890 års slut med:												
1.78 kronor, hvilket är öfver maximilegan.....									—	1	—	
1.50	hvilket är maximilegan med entreprenadbidrag.....								45	22	—	
	hvilket är maximilegan utan entreprenadbidrag.....								5	3	—	
1.49	hvilket är under maximilegan.....								1	—	—	
1.95									1	—	—	
1.10									1	—	—	
1.00									1	—	—	
Summa (skjutsanstalter)									54	26	—	
									I kungs- och krono- skjuts.	Vid gäst- gifverier med entreprenad.	Vid skjuts- stationer med entreprenad.	Vid skjuts- anstalter utan entreprenad.
Antal utgångna hästar under år 1886.....									16	6,312	2,590	—
1887.....									18	5,628	2,576	—
1888.....									25	5,562	2,214	—
1889.....									11	5,824	2,170	—
1890.....									17	5,951	2,299	—
Summa (hästar)									87	29,277	11,849	—

Tab. 3.

HEMMAN OCH LÄGENHETER SAMT STADSJORDAR M. M. I SKARABORGS LÄN ÅR 1890.

1.	2. 3. 4.			5.	6. 7. 8. 9. 10.					11. 12.		
	Hemman och lägenheter, upptagna i jordeboken.				Antal bruk- nings- delar.	Antal lägenheter, verk och inrättningar, utom de i jordeboken särskildt upptagna (i kol. 2-4).					Taxeringsvärdet (i kronor)	
	Antal.	Mantal.				Jord- torp.	Ryttare-, soldat- och båtsmans- torp.	Bäck- stugor.	Verk och inrätt- ningar.	Hus i köpingar, villor, kyrkor m. m.	å jordbruks- fastighet.	å annan fastighet.
Oförmed- lade.		Nu- varande.										
I. Landsbygden.												
A. Kronoegendomar.												
1) Under allmän disposition.												
a) Kungs- och kungsladugårdar samt sä- terier	72	68 750	59 000	37	170	—	49	2	2	1,918,200	27,800	
b) Boställen: hemman	357	291 642	243 969	346	388	33	350	9	15	6,545,800	37,300	
do lägenheter	77	—	—	35	—	—	—	—	—	89,400	139,000	
c) Hemman	351	275 452	195 469	305	286	13	217	7	10	5,344,000	285,600	
d) Jordlägenheter	55	—	—	30	—	—	—	—	12	647,000	855,800	
e) Fiskerier	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
f) Verk och inrättningar	4	—	—	—	—	—	—	1	—	—	13,900	
g) Jord och byggnader å Karlsborg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	57,000	2,269,000	
2) Under enskild disposition.												
a) Hemman	18	12 034	8 118	40	67	2	18	1	—	209,000	12,500	
b) Jordlägenheter	716	—	—	446	1	—	18	1	—	659,300	4,000	
c) Fiskerier	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3,100	
d) Verk och inrättningar	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	58,400	
B. Skatteegendomar.												
a) Boställen: hemman	5	2 750	1 375	4	—	—	3	—	—	41,300	—	
do lägenheter	2	—	—	2	—	—	—	—	—	2,800	—	
b) Säterier	77	67 4375	61 250	86	222	28	112	11	5	2,440,900	79,500	
c) Hemman	4,183	3,013 4135	2,352 038	13,755	2,921	1,319	2,701	302	679	75,037,900	2,661,700	
d) Jordlägenheter	1,220	0 1875	—	466	—	—	37	5	9	1,216,200	14,400	
e) Fiskerier	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14,500	
f) Verk och inrättningar	80	—	—	—	—	—	—	45	—	—	663,300	
C. Frälseegendomar.												
a) Boställen: hemman	5	2 8125	2 812	5	3	2	2	—	—	57,500	—	
b) Säterier och ladugårdar	418	395 562	385 271	520	1,222	12	539	99	87	16,300,600	902,100	
c) Rå- och rörs(insockne)hemman	306	136 062	119 313	272	124	3	76	4	—	3,053,800	6,600	
d) Hemman (utsockne)	2,301	1,605 022	1,293 906	4,854	2,322	550	1,069	137	199	39,050,300	986,900	
e) Jordlägenheter	136	0 3125	—	95	5	—	12	—	—	283,600	—	
f) Fiskerier	4	—	—	—	—	—	—	—	—	400	15,000	
g) Verk och inrättningar	105	—	—	—	—	—	—	64	—	—	716,200	
D. Andra fastigheter (som ej inräknats härofvän).												
Kyrkor och andra offentliga byggnader	—	—	—	—	—	—	—	—	988	—	5,644,900	
Frälseräntor	—	—	—	—	—	—	—	—	103	—	70,500	
Summa	10,520	5,871 4375	4,722 521	21,298	7,801	1,962	5,203	688	2,109	152,955,000	15,482,000	
Deraf fri från bevillning	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7,931,900	8,749,700	
II. Städerna.												
Mariestad	1	—	4	50	121	48	123	4	11	628,500	2,475,900	
Skara	26	—	20	197	146	67	213	5	9	946,700	3,487,800	
Lidköping	29	—	16 750	151	183	4	400	8	20	895,500	3,956,500	
Sköfde	22	—	4	73	116	77	213	3	5	599,000	4,448,900	
Hjo	11	—	3 250	105	94	26	184	13	6	461,800	1,157,100	
Falköping	9	—	14	28	226	4	226	5	5	521,300	2,307,400	
Summa	98	—	62	604	886	226	1,359	38	56	4,052,800	17,783,600	
Deraf fri från bevillning	—	—	—	—	—	—	—	—	—	600	2,589,700	
Hela antalet nybygda boningshus 1886—1890.												
Mantal.												
Antal landerier, jordlotter eller andra brukningsdelar.												
Tomter.												
Befintliga boningshus 1890.												
Verk och inrättningar.												
Kyrkor o. andra offentliga byggnader.												
Taxeringsvärdet												
å jordar.												
å bus och tomter.												

Tab. 4.

EGENDOMAR AF FIDEIKOMMISSNATUR I SKARABORGS LÄN ÅR 1890.

1. Fideikommissinnehafvarens namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken.	4. 5. 6. 7. M a n t n l.				8. Summa.	9. Antal utjordar, ängar o. d. ej i mantal- satt jord.	10. Antal verk och inrättningar.	11. 12. 13. 14. Taxeringsvärdet (i kronor)				
			Krono.	Skatte.	F r ä l s e .					Summa.	å jordbruks- fastighet.	å annan fastighet.	å frälse- ränta.	S u m m a .
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.								
Kammarherre H. Lilliestierna	Ek ¹⁾	Ek.	—	—	3½	2½	6½	—	—	250,500	3,000	—	253,500	
Hofmarskalken S. Löfvenskjöld	Fåleberg ²⁾	Hasle.	—	—	—	6½	6½	—	—	195,000	—	—	195,000	
Friherre Alfred von Düben	Hallandsberg ³⁾	Trästena.	—	1	½	3½	5	—	—	152,600	—	—	152,600	
Grefve C. A. Spens	Stora Bäckabo ⁴⁾	Friggeråker.	—	—	3½	1½	4½	1	—	81,000	—	—	81,000	
Fröken Anna Mannerfelt	Trästena ⁵⁾	Bjerka.	—	1	5½	1½	8½	—	—	220,000	—	—	220,000	
Löjtnant C. M. P. Scheffer	Fårdala ⁶⁾	Åsle. Tiarp. Hvarf. Högstena. Ljunghem.	—	—	2½	4½	—	—	—	152,300	—	—	152,300	
			—	—	—	2½	—	—	—	48,500	—	4,800	53,300	
			—	—	—	2½	—	—	—	47,000	—	—	47,000	
			—	—	—	1	—	—	—	16,700	—	—	16,700	
			—	—	—	1	—	—	—	24,000	—	—	24,000	
Trafikchefen, f. d. löjtnanten Christian Pako Härleman	Asstorp ⁷⁾	Norra Vånga. Qvånun. Sörby.	—	—	1	½	—	—	—	30,400	—	—	30,400	
			—	—	—	—	—	—	—	16,000	—	—	16,000	
			—	—	—	—	—	—	—	10,000	—	—	10,000	
Kammarjunkaren J. A. Fock	Höfrö ⁸⁾	Grolanda. Jäla. Floby. Göteve. Sörby.	—	—	1½	7½	—	—	—	150,700	—	—	150,700	
			—	—	8	—	—	—	—	171,600	1,000	—	172,600	
			—	—	7½	—	—	—	2	114,400	—	—	114,400	
			—	—	1	—	—	—	—	24,000	—	—	24,000	
			—	—	1½	—	—	—	—	22,500	—	—	22,500	
Ingeniör G. W. Pählman Stjernsparre	Ågården ⁹⁾	Råda. Ruckeby.	—	—	1½	2½	—	—	3	126,700	1,100	—	127,800	
			—	—	4	—	—	—	1	135,000	—	—	136,000	
F. L. Björnberg	Stora Djupsås ¹⁰⁾	Esunga. Foglum. Barne-Åsaka. Malma.	—	—	1	1½	—	—	—	106,900	20,000	400	127,300	
			—	—	—	1	—	—	—	29,000	—	—	29,000	
			—	—	—	—	—	—	—	7,000	—	—	7,000	
			—	—	—	—	—	—	—	—	—	400	400	
			—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		Summa	—	—	42½	41½	86½	6	1	2,131,800	25,100	5,600	2,162,500	

¹⁾ Genom förordnande af framlidne kammarrättsrådet Anders Georg Lilliestierna i lifstiden ikläddes egendomen Edö i Nerike den 3 mars 1774 fideikommissnatur, som sedermera med Kungl. Maj:ts nådiga tillstånd öfverflyttades på säteriet Ek med underlydande, hvilken egendom enligt fideikommissstiftelsen bör för all framtid öfvergå till äldste lefvande sonen inom familjen och, om manlig afkomling saknas, till äldsta dottern, samt om fideikommissarien dör barnlös, till närmaste arfvinge.

²⁾ Fideikommisset Fåleberg stiftades den 18 april 1797 af amiralitetsöfverkommissarien Carl Fredrik Löfvenskjöld till förmån för hans andre son Carl Fredrik Löfvenskjöld, från hvilken det öfvergick till nuvarande innehafvaren, som derjemte efter sin farbroder, excellensen baron Salomon Löfvenskjöld, innehar fideikommissegendomarne Källeryd och Nissafors i Småland. Arfsföljden sker från far till son och, om son saknas, inträder närmaste manlige arfvinge såsom fideikommissarie.

³⁾ Fideikommissrätten öfverflyttad från Mellingsholm i Roslagen, hvilken egendom på 1700-talet af Vivica Bonde, född Trolle, skänktes till hennes barnbarn af den yngre Sturesläkten att under fideikommissnatur vara ärtlig såväl på manliga som qvinliga linien inom ätten. Vid senaste innehafvarens år 1875 inträffade död öfvergick fideikommisset till hans qvinliga kusins son, f. ryttmästaren friherre Alfred von Düben på Marielund i Uppland.

⁴⁾ Fideikommisssegenskapen, enligt uppgift, flyttad från halva egendomen Börstorp i Vadabo härad till Stora Bäckabo, hvilket är afsedt att vara en oförtyrllig egendom, som går i arf från

äldsta sonens äldsta son inom den s. k. Engelholmsgrenen af greffliga ätten Spens.

⁵⁾ Fideikommisset stiftades år 1807 af generallöjtnanten Georg Vilhelm Fock till förmån för hans äldsta dotter, att framgent öfvergå till äldsta dotterns dotter o. s. v. Nuvarande innehafvaren, fröken Anna Mannerfelt, är dotterdotter till första fideikommissinnehafvaren Anna Charlotta Fock i hennes äktenskap med ryttmästaren Johan Gustaf Granfeldt.

⁶⁾ Fideikommisset stiftades år 1788 af fältmarskalken Per Scheffer till förmån för hans kusins son öfverstelöjtnanten Ulrik Theophilus Scheffer och hans hustru Benta Christina Du Rietz, med föreskrift att egendomen alltid skulle gå i arf inom deras släkt från far till äldste son, så länge någon Scheffer af ätten N:o 1,975 finnes, och sedermera tillfalla äfvidne kaptenen Johan Gabriel von Schantz' äldsta manliga afkomling samt, om denna gren af adliga ätten N:o 1,255 skulle utgå på svärdsidan, återgå till Schefferska släkten på qvinnolinien och, om jemväl denna skulle utloekna, ånyo hemfalla till beämlde von Schantz' qvinliga efterkommande.

⁷⁾ Den 14 november 1751 förordnades af öfverstelöjtnanten Paco Johan Härleman genom testamente, som sedermera af Kungl. Maj:ti i nåder godkändes, att hans egendom Forsbacka bruk i Gestrkland skulle efter testators och hans hustrus död delas lika mellan deras fyra söner och äldste sonens andel utgöra ett fideikommiss inom Härlemanska släkten på svärdsidan. Stiftarens sonson, fänriken Christian Albrekt Härleman, bortbytte med nådigt tillstånd den 22 augusti 1774 sitt fideikommiss,

¼ i Forsbacka bruk, emot Asstorp och fick fideikommissrätten öfverflyttad till sistnämnda egendom.

⁸⁾ Fideikommisset stiftades den 3 november 1752 af öfversten Hans Henrik Fock och går i arf till äldste sonen, hvar efter annan, med rättighet för efterlevande enka att disponera egendomen, så länge hon lever och i enkestånd förblifver. Nuvarande fideikommissarien är kammarjunkaren Johan Axel Fock, den fjerde i ordningen från stiftaren i rätt nedstigande led.

⁹⁾ I testamentariskt förordnande den 15 oktober 1786 föreskref hofmarskalken Axel Magnus Stjernsparre, att egendomen, jemte afriknade lösören, skulle i egenskap af fideikommiss tillfalla hans broder öfverstelöjtnanten Erik Stjernsparre, eller, om han dog barnlös, hans brodersdotter Sofia Petronella Stjernsparre och hennes afkomlingar, med vilkor, om hon trädde i äktenskap, att mannen med sitt adliga namn förenade namnet Stjernsparre. Fideikommisset öfvergick efter henne till hennes dotter Augusta Ulrika Silfversparre-Stjernsparre och genom hennes giftermål med kapten Gustaf Vilhelm Pählman till beämlde makars son, nuvarande innehafvaren.

¹⁰⁾ Fideikommisset stiftades år 1775 af kaptenen Alexander Björnberg och hans fru Lovisa Fleetwood i ändamål att i Björnbergiska släkten behålla godset, som borde tillfalla äldsta manliga afkomlingen, hvar efter annan. Sedan stiftaren 1788 barnlös afidit, öfvergick egendomen först till äldre brodern Johan Fredrik och efter hans sonsons död utan manlig afkomling till yngre brodern Davids gren.

Tab. 5.

EGENDOMAR TILLHÖRANDE INHEMSKA AKTIEBOLAG, I SKARABORGS LÄN ÅR 1890.

1. Aktiebolagets namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken (stad).	4. M a n t a l.				8. Summa.	9. Antal utjordar, ängar o. d. ej i mantal satt jord.	10. Antal verk och inrättning- gar (fa- stigheter i städer).	11. Taxeringsvärdet (i kronor)			
			4. Krono.	5. F r ä l s e.						11. jordbruks- fastighet.	12. å annan fastighet.	13. å frälse- ränta.	14. Summa.
				5. Skatte.	6. Säterier, ladugårdar, rå och rör.	7. Allmänt frälse.							
Forsviks aktiebolag	Forsvik	Udenäs. Mölltorp.	—	1 $\frac{1}{2}$	1	1 $\frac{3}{4}$	5	—	1	221,500	176,000	—	455,900
Göta kanalbolag	Riddarhagen, Nolgården och Päffelstorp	Fägre.	—	2	1	—	—	—	—	76,400	—	—	
	Lill-Björstorp och Edet	Udenäs.	—	—	—	3 $\frac{1}{2}$	—	—	—	16,000	24,000	—	116,900
	Fyrbåk å Udden	Karlsborg.	—	—	—	—	1 $\frac{1}{2}$	—	—	—	500	—	
Lagerfors aktiebolag	Pulsängen	Bellefors.	—	1	—	—	1	—	1	20,000	20,600	—	40,600
Lunne qvarnaktiebolag	Lunne stora qvarn	Götlunda.	—	—	—	—	—	—	1	1,500	17,500	—	19,000
Klagstorps landbruksaktiebolag	Klagstorp	Norra Kyrketorp.	—	2 $\frac{3}{4}$	1	1 $\frac{1}{4}$	—	—	3	245,000	13,600	—	526,000
		Hagelberg.	—	—	—	2	—	—	—	201,400	—	—	
		Sjogerstad.	—	—	—	1	—	—	1	46,000	20,000	—	
Mössebergs vattenkurinrättningsaktiebolag	Mössebergs badanstalt	Falköps landsf. Friggeraker.	—	3 $\frac{1}{2}$	—	—	3 $\frac{1}{2}$	—	1	3,600	37,500	—	85,600
			—	1 $\frac{1}{2}$	—	—	1 $\frac{1}{2}$	—	—	4,000	40,500	—	
Vretens nya mejeriaktiebolag	Mejerier	Edäsa.	—	—	—	—	—	—	1	—	15,000	—	22,000
		Dala.	—	—	—	—	—	—	1	—	3,000	—	
		Acklinga.	—	—	—	—	—	—	1	—	4,000	—	
Aktiebolaget Sköfde mejerier	Mejerier	Sventorp.	—	—	—	—	—	—	1	—	1,700	—	1,700
Falköpings kalkbruksaktiebolag	Uddagården	Karleby.	—	1 $\frac{1}{6}$	—	1 $\frac{1}{6}$	1	—	1	9,300	8,000	—	17,300
Tidaholms bruks aktiebolag	Tidaholm	Agnertorp.	—	—	1 $\frac{1}{2}$	1 $\frac{3}{4}$	—	—	4	173,900	24,300	—	202,500
		Brandstorp.	—	1	—	—	2 $\frac{1}{2}$	—	—	4,300	—	—	
Tändsticksfabriksaktiebolaget Vulcan	Tidaholm	Agnertorp.	—	—	1 $\frac{1}{2}$	3 $\frac{3}{4}$	1 $\frac{1}{2}$	—	1	14,200	154,500	—	168,700
Halma linspinneriaktiebolag	Halma	Baltak.	—	—	—	—	—	—	1	—	25,000	—	25,000
Tidafors trämassfabriksaktiebolag	Kyrkeqvarn	Sandhem. Utvängstorp.	—	—	1	2	3	—	2	88,100	52,900	—	141,000
Härlingstorps aktiebolag	Härlingstorp	Norra Viug. Norra Lundby.	—	1	3 $\frac{1}{2}$	1	—	—	1	180,000	3,500	—	300,500
			—	4 $\frac{3}{4}$	—	—	10 $\frac{1}{4}$	—	—	117,000	—	—	
Hellekis aktiebolag	Hellekis	Medelplana. Vesterplana. Österplana. Forshem.	—	1	—	3 $\frac{3}{4}$	—	—	1	259,200	20,000	—	595,200
			—	1 $\frac{1}{2}$	—	2 $\frac{1}{2}$	—	—	—	67,000	—	—	
			—	1	1 $\frac{1}{2}$	6 $\frac{1}{4}$	—	—	1	227,500	8,000	—	
			—	—	—	1 $\frac{1}{2}$	—	—	1	12,000	1,500	—	
Gössäters aktiebolag	Gössäter, Öfverstegården m. fl. hemman	Fullösa. Österplana.	—	—	—	2 $\frac{1}{2}$	—	—	1	51,000	10,000	—	79,200
			—	3	—	—	2 $\frac{1}{2}$	—	1	18,200	—	—	
Aktiebolaget D. Carnegie & Co	Årnäs	Forshem. Lugnäs.	—	1 $\frac{1}{6}$	2 $\frac{3}{4}$	—	—	—	15	183,700	17,500	—	216,400
			—	—	—	—	2 $\frac{1}{6}$	—	3	5,200	10,000	—	
Vesterplana qvarnaktiebolag	Väderqvarn med jord	Vesterplana.	—	—	—	—	—	—	1	300	5,000	—	5,300
Vinninga mejeriaktiebolag	Mejeri med jord	Säfvare.	—	—	—	—	—	—	1	200	4,000	—	4,200
Aktiebolaget Lidköpings mejeri	—	Lidköping.	—	—	—	—	—	—	1	—	38,700	—	38,700
Lidköpings bryggeriaktiebolag	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	124,100	—	124,100
Lidköpings tändsticksfabriks- och ångsägaktiebolag	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1,000	137,000	—	138,000
Aktiebolaget Lidköpings mek. verkstad	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	55,200	—	55,200
Lidköpings lysoljeaktiebolag	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	2,000	—	2,000

Tab. 5. (Forts.) EGENDOMAR TILLHÖRANDE INHEMSKA AKTIEBOLAG, I SKARABORGS LÄN ÅR 1890.

1. Aktiebolagets namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken (stad).	4. 5. 6. 7. M a n t a l.				8. Summa.	9. Antal utjordar, ängar o. d. ej i mantal satt jord.	10. Antal verk och inrättningar (fastigheter i städer).	11. 12. 13. 14. Taxeringsvärdet (i kronor)			
			4. Krono.	5. Skatte.	6. 7. F r ä l s e.					11. å jordbruksfastighet.	12. å annan fastighet.	13. å frälseränta.	14. S u m m a.
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.							
Lidköping-Skara-Stenstorps jernvägsaktiebolag		Lidköping.	—	—	—	—	—	1	1,000	5,200	—	6,200	
Mariestads bryggeriaktiebolag	Manilla	Mariestad.	—	—	—	—	—	1	2,900	100,000	—	102,900	
Katrinefors aktiebolag	Katrinefors	—	—	—	—	—	—	1	6,100	94,900	—	101,000	
Mariestads tändstickfabriks aktiebolag	Carlsholme	—	—	—	—	—	—	1	5,000	48,000	—	53,000	
Mariestads flickskolehusaktiebolag	Tomten nr 1 litt. D	—	—	—	—	—	—	1	—	22,000	—	22,000	
Hjo bryggeriaktiebolag	Hjo bryggeri med jord	Hjo.	—	—	—	—	—	1	28,800	9,000	—	37,800	
Aktiebolaget Hjo vattenkuranstalt	Badhus med park	—	—	—	—	—	—	1	—	70,000	—	70,000	
Hjo byggnadsaktiebolag	Hotell med villor	—	—	—	—	—	—	5	—	55,700	—	55,700	
Sköfde flickskolas aktiebolag	Tomt nr 91	Sköfde.	—	—	—	—	—	1	—	17,500	—	17,500	
Sköfde hotellaktiebolag	nr 5	—	—	—	—	—	—	1	—	150,000	—	150,000	
Sköfde mekaniska verkstads aktiebolag	—	—	—	—	—	—	—	1	5,700	125,000	—	130,700	
Sköfde vattenkurs nya aktiebolag	Vattenkuren	—	—	—	—	—	—	1	5,000	30,000	—	35,000	
		Summa	—	14344	13846	25532	53266	25	54	2,360,400	1,802,400	—	4,162,800

44 Skaraborgs län.

Tab. 6.

EGENDOMAR TILLHÖRANDE FRÄMMANDE MAGTERS UNDERSÅTAR, I SKARABORGS LÄN ÅR 1890.

1. Främmande magters och undersåtens namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken (stad).	4. 5. 6. 7. M a n t a l.				8. Summa.	9. Antal utjordar, ängar o. d. ej i mantal satt jord.	10. Antal verk och inrättningar (fastigheter i städer).	11. 12. 13. 14. Taxeringsvärdet (i kronor)			
			4. Krono.	5. Skatte.	6. 7. F r ä l s e.					11. å jordbruksfastighet.	12. å annan fastighet.	13. å frälseränta.	14. S u m m a.
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.							
Norske undersåten kabinettskammarherren B. Stang	Monäs	Södra Fogelås.	—	—	2	3	5	—	—	163,000	—	—	163,000
Danske undersåten enkefru Julia Rauert	Källeberg	Mularp. Slöta.	—	—	1	14	31	1	—	116,000	—	—	127,000
Engelske undersåten V. Tompson	Falköpings svinslagteri med jord	Falköping.	—	—	—	—	—	—	1	—	40,000	—	40,000
		Summa	—	—	3½	4½	8½	1	1	290,000	40,000	—	330,000

Tab. 5 och 6.

Tab. 7.

BRANDFÖRSÄKRINGSINRÄTTNINGARNES VERKSAMHET, I SKARABORGS LÄN ÅREN 1886—1890.

1. Inrättningens namn och verksamhets- område.	2. År, då verk- sam- heten börja- de.	3. Influtna försäkrings- avgifter.	4. Öfriga inkomster.		5. Utbetalda brandskade- ersättnin- gar.	6. Afsättnin- gar till fonder.		7. Öfriga utgifter.	8. Befint- liga fon- der eller tillgån- gar vid slutet af år 1890.	9. Försäkringsbelopp		10. Utdebiteringsgrund. Utdebiterade öre för hvarje 100 kr. ansvarighetsbelopp.					11. Eldsvådor, för hvilka under 1886—1890 utbetalts ersättning		12. endast för fast el. endast för lös egendom.	13. både för fast och lös egen- dom.	14. Anmärkingar.
			1886—1890.	1886		1890.	1886—1890.			1886	1890.	tecknad under loppet af år 1890.	qvarstående vid slutet af år 1890.	1886.	1887.	1888.	1889.	1890.			
Skaraborgs läns brandstods- bolag med försäkring jem- väl å egendom, belägen å stadsjord utom 600 m:r från stadens planlagda område..	1842	984,954	4,881	843,196	—	132,662	36,833	—	92,091,110	15	20	15	20	15	—	554	1)				
Lyrestads brandstodsförening	1859	2,831	4,620	—	—	1,021	21,777	34,190	1,175,940	—	—	—	—	—	—	—	—				
Finnerödja d:o	1862	448	553	—	—	61	3,120	{ 5,900 1,870	{ 136,810 78,375	—	—	—	—	—	—	—	—				
Ekby pastorats ensk. brand- stodsbolag	1867	359	880	—	—	52	4,300	—	495,737	10	10	10	—	—	—	—	—				
Fredsbergs sockens d:o d:o, omfatt. Fredsbergs, Björk- ängs, Bäcks o. Färeds snar	1870	7,277	154	3,355	—	110	25,921	35,440	3,241,580	10	10	10	10	10	—	4	—				
Götlunda och Flistads sock- nars brandstodsbolag	1873	2,940	2,183	{ 446 }	4,164	512	9,414	24,910	{ 632,620 518,750 }	5	5	5	5	5	{ 1 }	—	—				
Udenäs och Halna sock- nars brandstodsbolag	1888	8,631	167	4,420	—	810	3,468	249,540	5,385,120	—	—	—	10	10	—	14	—				
Ransbergs sockens d:o	1874	2,579	—	1,082	—	125	3,390	557,570	557,570	10	10	10	10	10	{ 5 5 }	5	—				
Bellefors pastorats d:o	1874	3,482	2,369	{ 178 }	—	775	12,114	827,010	850,280	8 a 10	8 a 10	8 a 10	8 a 10	8 a 10	{ 1 }	—	—				
Hjälstads d:o d:o	1873	1,530	—	327	—	110	3,178	418,595	408,455	10	10	10	20	20	{ 1 }	—	—				
Fägre d:o d:o	1874	2,776	753	{ 1,600 685 }	—	554	2,699	{ 41,000 49,930 }	{ 430,580 470,300 }	5	10	10	5	5	{ 1 2 }	3	—				
Kyrkefalla sockens enskilda brandstodsbolag, omfattande Kyrkefalla o. Mofalla snar	1871	2,685	3,733	{ 1,167 185 }	—	306	17,150	3,970	{ 575,150 227,340 }	—	20	—	—	20	{ 1 1 }	1	—				
Fogelås brandstodsbolag, om- fattande Norra och Södra Fogelås, Fröjereds, Fride- ne, Korsberga, Hjo lands- Gredbäcks o. Versås snar	1870	{ 4,467 3,800 }	—	8,159	—	537	11,814	{ 15,540 14,440 }	{ 1,530,800 1,302,150 }	20	20	20	20	20	—	7	—				
Broddetorps pastorats ensk. brandstodsbolag	1874	522	261	14,850	—	50	9,998	15,360	488,000	20	20	20	20	20	—	1	—				
Habo brandstodsbolag, om- fattande Habo, Daretorps och Sandhems pastorat och Bjurbäcks socken samt Jers- torps s:n i Jönköpings län	1848	34,621	—	32,899	—	2,721	—	—	7,500,000	—	5	10	15	20	—	38	2)				
Acklinga brandstodsbol., om- fattande 13 pastorat i Var- tofta och Kåkindis härad...	1872	{ 22,657 — }	1,759	{ 12,035 10,360 }	588	1,438	7,902	{ 93,530 95,680 }	{ 3,090,040 3,160,770 }	5	5	10	10	10	{ 21 5 }	17	—				

Tab. 7.

Skaraborgs län.

Tab. 7. (Forts.) BRANDFÖRSÄKRINGSINRÄTTNINGARNES VERKSAMHET, I SKARABORGS LÄN ÅREN 1886—1890.

1. Inrättningens namn och verksamhets- område.	2. År, då verk- sam- heten börja- de.	3.		4.		5.		6.		7.		8.		9.		10.					11.		12.		13. Anmärknin- gar.
		Infutna försäkrings- afgifter.	Öfriga inkomster.	Utbetalda brandskade- ersättnin- gar.	Afsättnin- gar till fonder.	Öfriga utgifter.	Befint- liga fon- der eller tillgån- gar vid slutet af år 1890.	Försäkringsbelopp		Utdebiteringsgrund. Utdebiterade öre för hvarje 100 kr. ansvarighetsbelopp.					Eldsvådor, för hvilka under 1886—1890 utbetalts ersättning										
								teknadt under loppet af år 1890.	qvarstående vid slutet af år 1890.	1886.	1887.	1888.	1889.	1890.	endast för fast el. endast för lös egendom.	både för fast och lös egen- dom.									
1886	1890.	1886	1890.	1886	1890.	1886	1890.	1886	1887.	1888.	1889.	1890.	1886.	1887.	1888.	1889.	1890.	Antal.	Antal.						
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	Antal.	Antal.								
Hängedala o. Hvalstads brand- stodsbolag, omfatt. Hängs- dala, Hvalstads, Yllestads, Åsaka, Slöta och Falköpings pastorat	1874	17,605	—	15,929	—	1,663	375	—	2,888,500	6	10	10	10	10	—	16									
Saleby, Jungs, Härene, Syn- nerby och Säfvare pasto- rats samt Ufvereds sockens brandstodsbolag	1886	9,778	3,900	10,772	—	2,516	391	217,880	8,268,820	—	3	—	1	8	—	5									
Valle härads och angränsan- de pastorats af Skånings härads brandstodsbolag	1887	11,481	—	1,712	4,900	2,484	8,979	129,500	4,967,810	—	—	8	8	8	—	5									
Vilske och Frökinds m. fl. härads brandstodsbolag, om- fattande Vilske och Frö- kinds härad samt vissa sock- nar i Gudhems och Var- tofta härad	1889	—	925	93	—	831	1,493,680	4,935,680	—	—	—	—	—	—	—	3)									
Källands härads brandförsäk- ringsbolag	1887	4,728	193	3,810	—	1,687	—	223,320	5,992,280	—	—	8	1	1	{ 3 }	1 4)									
Ryda och Skarstads pastorats samt Longs sockens brand- stodsbolag	1873	3,499	4,087	{ 9,117 5,907 }	—	2,623	7,620	{ 60,025 77,025 }	5,216,880	40	40	35	20	15	{ 12 19 }	20									
Lekåsa pastorats brandstods- bolag	1870	1,873	4,172	8,336	—	3,801	5,630	66,660	2,336,670	—	—	—	—	—	—	8 5)									
Bitterna församlings enskilda brandstodsbolag	1873	1,160	2,251	{ 300 43 }	—	815	10,582	59,700	1,127,020	10	10	10	10	10	{ 1 1 }	—									
Larfs, Vånga och Vinköls brandstodsbolag	1885	33,708	23,496	6,444	39,345	11,416	17,099	199,320	5,367,030	10	10	10	10	10	—	12									
Särestads brandstodsbolag, omfattande pastoratet af samma namn och Karaby socken	1870	{ 11,761 9,241 }	827	{ 15,312 8,634 }	—	1,503	2,763	{ 10,030 6,450 }	{ 1,359,630 1,068,270 }	—	—	40	35	—	{ 3 3 }	7									
Bärebergs m. fl. sockn:s brand- stodsbolag, omfattande Viste härad, m. undantag af Fla- kebergs o. Bjerby s:nar, Ås s:n och del af Flo s:n i Åse härad samt Stallholms rote i Essunga s:n af Barne härad	1870	14,255	3,522	{ 4,261 4,154 }	—	2,075	21,484	{ 350,270 442,280 }	{ 2,592,580 3,019,510 }	—	—	—	—	20	{ 3 5 }	9									
Summa	—	1,205,648	65,636	1,029,768	48,997	173,258	248,002	9,262,615	173,488,157	—	—	—	—	—	—	94	727								

Anmärknin-
gar:

1) Räkenskapsåret räknas från och till den 1 augusti. Ansvarighetssumman utgjorde den 1 augusti 1890 98,105,600 kr. — 2) Brandstodsåret räknas från och till den 1 mars. — 3) Bolaget började sin verksamhet den 1 augusti 1889, och räknas första brandstodsåret derifrån till den 14 mars 1890, men sedan från den 14 mars hvarje år. — 4) Räkenskapsåret räknas från och till den 1 augusti. — 5) Någon utdebitering har ej förekommit.

Tab. 8.

FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER, SJUKKASSOR OCH DERMED JEMFÖRLIGA INRÄTTNINGAR I SKARABORGS LÄN ÅR 1890.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1890 till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Stiftelsens storlek vid slutet af år 1890. Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
A. Å Landsbygden.									
a) <i>Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. paupes hontenar och dylikt.</i>									
Clarsbergiska fonden.	Räntan utdelas till fattiga enkor inom Hofva socken.	Helena Clarsberg, enkefru.	1826 ⁶ / ₁₂	12	35	1.000	—	Kommunalnämnden.	
Ramsayska d:o.	Räntan tillägges kapitalet, tills summan fördubblats. hvarefter räntan utdelas till fattige.	Allan Ramsay, landbrukare.	1882 ⁶ / ₂	—	—	209	—	D:o.	
Undénska donationsfonden.	Understöd till så många fattiga och nödställda personer inom Undenäs församling, som deraf kunna underhållas, helst enkor med flere barn.	Anders Undén, handlande.	1837 ²¹ / ₂	119	500	10.000	—	Pastor och kyrkovårdar.	
Siggelkowska donationen.	Enligt gammal häfd utdelas räntan till en fattig aktningssvärd enka.	Siggelkow, pastor.	Okänd	1	3	50	—	D:o d:o i Ransberg.	
Gullbergiska fonden.	När räntan vuxit till 500 kr., fördelas den bland socknens fattige.	Anders Gullberg, landtbr.	1866 ²⁶ / ₁	—	—	241	—	Kommunalnämnden i Fägre.	
Medellösa qvinnors fond.	Understöd åt medellösa qvinnor.	Augusta Fock, friherrinna.	1880 ¹⁰ / ₁	10	180	3.000	—	Ryttmästaren N. Fock.	
Abergiska fonden.	D:o åt personer i små omständigheter.	Maria Elisabet Åberg.	1879 ¹¹ / ₁	13	61	1.200	—	Kommunalnämnden i Kyrkefalla.	
Sparreska d:o.	D:o åt fattige.	Genom gåfvor vid familjhög- tider i släkten Sparre.	1886 ² / ₂	—	—	9.298	—	D:o i Fogelås.	1)
Brissmanska donationen.	Till behöfvande i Dimbo pastorat.	A. Brissman, hemmansegare.	1882 ¹⁴ / ₄	10	38	768	—	Kyrkorådet.	
Jonssonska fattigkassan.	Till de mest behöfvande i Korsberga.	Jonas Jonsson, hemmanseg.	1885 ⁹ / ₆	24	30	500	—	Kommunalnämnden.	
Rydellska legatet.	Till understöd åt fattige i Yllestad.	Chr. Carlander, assessor.	1849 ¹ / ₄	30	48	850	—	Pastor och kyrkovårdar.	
D:o d:o.	D:o d:o i Vistorp.	D:o d:o.		15	18	375	—	D:o d:o.	
D:o d:o.	D:o d:o i Näs.	D:o d:o.		9	19	375	—	D:o d:o.	
Lilljehöökiska donationen.	D:o d:o i Yllestad.	Bengt Lilljehöök, major.	1792 ¹ / ₁	5	7	150	—	D:o d:o.	
Sigelkowska fonden.	D:o d:o i Bjurbäck.	Gustaf Sigelkow.	1810 ⁹ / ₅	—	3	50	—	Kommunalnämnden.	
Jacob Focks donation.	D:o d:o i d:o.	Jacob Fock, landshöfding.	1789 ² / ₅	—	3	50	—	D:o.	
Salbergiska donationen.	D:o d:o i d:o.	Anders Salberg.	1822 ²⁴ / ₁	—	67	1.333	—	D:o.	
Königska d:o.	D:o d:o åt behöfvande under Grimmestorp i Härja socken.	C. G. König, kammarjunk.	1865 ⁹ / ₆	6	30	500	—	Kommunalstyrelsen.	2)
von Braunska d:o.	Räntan utdelas till fattige.	Detlof v. Braun, major.	1868 ¹ / ₂	4	25	500	—	Pastor och kyrkovårdar i Kyllingared.	
Spindlerska julgåvfefonden.	Räntan utbetalas hvarje jul till 6 af de mest behöfvande och välfredade fattige i Händene socken.	Gustaf Spindler, tomtegare.	1868 ¹ / ₅	6	30	500	—	Kommunalstämooordföran- den i Händene socken.	
D:o donationsfonden.	Räntan utdelas 2 gånger årligen till 6 välfredade, fat- tiga och värnlösa, helst enkor inom Händene socken, med företrädesrätt för sådana å Horshaga.	D:o d:o.	1837 ¹⁰ / ₁₂	6	30	500	—	D:o d:o.	
Biskop Weidemans fond.	Understöd till fattige, blinda och döfstumma.	Thure Weideman, biskop.	1821 ²⁷ / ₅	8	84	1.400	—	V. pastor och kyrkovårdar i Asaka socken.	
Beckmanska gåvfefonden.	För beredande af vård åt fattige i Åsaka.	A. F. Beckman, biskop, och hans fru.	1882 ¹ / ₅	20	120	2.000	—	D:o och kyrkoråd i d:o.	
Wettermanska fonden.	Till fattige, särskildt från Ranåkers rote.	Malin Wetterman, fru.	1867 ⁷ / ₁₂	5	30	500	—	Pastorsambetet i d:o.	
Norénska fonden.	D:o d:o vid Ranåkers egendom.	A. Norén, auditör.	1868 ² / ₁₁	4	30	500	—	Kommunalnämnden i d:o.	
Sven Svenssons donation.	D:o d:o i Qvånums socken.	Sven Svensson, mjölnare.	1859 ²⁸ / ₉	20	10	167	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
Flobergiska donationen.	Till understöd åt fattige i Floby socken.	Sven Floberg, guld- o. silf- verarbetare.	1834 ¹⁶ / ₉	—	833	36.668	—	Prosten N. M. Stenholm i Floby.	
	Till Floby kyrka.								
	Till Floby skolkassa.								
Okända gifvares gåfva.	Räntan utbetalas till fattige i Synnerby socken.	Obekant.	Obekant	3	6	100	—	Kyrkorådet i Synnerby s:n.	
Gyllenhaalska donationen.	Utbetalas till någon behöfvande i d:o d:o.	D:o.	D:o	1	2	25	—	D:o d:o.	
Kjerrmanska d:o.	Till fattige i Hårlunda s:n, som ej åtnjuta fattigvård.	K. E. Kjerrman, fröken.	1883 ²⁷ / ₁₁	24	120	2.000	—	Kommunalstyrelsen.	
Jonas Setterbergs donation.	För fattigas räkning i Klostrets socken.	J. Setterberg, magister.	1847 ⁹ / ₆	—	21	350	—	Skolrådet i Varnhem.	

Tab. 8.

Skaraborgs län.

Tab. 8. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1890		Stiftelsens storlek vid slutet af år 1890.		Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.		
Krigsmanskassan. D:o	Till fattiga soldatenkor i Viuköl. D:o d:o d:o i Marum.	Obekant. D:o	Obekant D:o	2 1	6 2	112 42	— —	Pastor i Vinköl. D:o d:o	
Schmalenseeska donationen.	Hjelp till fattige i Korpegårds rote.	C. A. P. von Schmalensee.	1782 ⁴ / ₃	—	15	—	—	Egaren af Korpegården och pastor i Hjerpås.	3)
Bärnhjelmiska d:o. Kjellbergiska d:o. Forsbladiska d:o.	D:o d:o d:o under Hinderstorp. Understöd åt Storebergs äldre fattige. D:o åt s. k. pauvres hontoux.	Obekant. J. Kjellberg, grosshandlare. L. M. Forsblad, prost.	Obekant 1873 ⁴ / ₂ 1881 ³ / ₁₀	— 16 5	5 412 320	75 2,000 6,000	— — —	Egaren af Storeberg. Pastor, komminister och kyrkovårdar i Tådene. Kyrkoherden och komministern i Strö.	4)
Carl Hellstadii minne.	D:o åt fattige.	Beata Sofia Hellstadius, fröken.	1880 ²² / ₁₀	1	10	225	—	Kommunaln:n i Otterstad.	
Taubeska fonden.	D:o åt d:o.	Dorothea Taube, född Ulf-sparre, öfverstinna.	1786 ²⁶ / ₃	—	1	17	—	Kommunaln:n i Otterstad.	
Anderssonska donationen. Siggelkowska fattigdonationen. D:o d:o.	D:o åt d:o. D:o åt d:o vid julen. D:o åt fattige.	Andersson, arbetare. G. Siggelkow, prost.	Obekant 1819 ¹⁹ / ₁₁	14 2	18 4	300 67	— —	D:o i Norra Härene. D:o i Österplana.	
Cleanderska donationen. Sven Johanssonska d:o. Thilska fattigfonden. Strömhjelmiska d:o. Markbergiska d:o.	D:o åt d:o. D:o åt d:o, som icke äro fattighjon. D:o åt d:o och bräcklige. D:o åt d:o. D:o åt d:o. D:o åt d:o.	Densamme. Enkeprostinna Cleander. Sven Johansson i Abberud. Pehr Thil, assessor. Strömhjelm, öfverstelöjtn. Eva Olofsdotter, enka efter trädgårdsm. N. Markberg.	1819 1832 ²⁰ / ₇ 1875 ³⁰ / ₁₂ 1848 ¹ / ₃ 1787 ⁸ / ₁₂ 1864 ¹ / ₅	— 7 6 5 5 5	1 20 60 17 4 9	16 333 1,000 1,168 100 200	— — — — — —	D:o i Kestad. D:o i Holmestad. D:o i d:o. D:o i Ledsjö. D:o i d:o. D:o i d:o.	
Rådbergiska fonden. Bodholmska donationen.	D:o åt testators behöfvande släktningar. Räntan utdelas åt 4 fattige, 2 i Ryda med Halfås. 1 i Naum och 1 i Södra Kedum.	Emanuel Rådberg, sjökapt. Petrus Theodor Bodholm, kyrkoherde.	1856 ¹⁰ / ₅ Obekant	2 4	— 5	11,000 —	— —	Pastor o. kommin. i Lugnås. D:o o. kyrkostämman i Ryda.	5)
Gunnarssonska d:o. Schetteska d:o. Okänd gifvares donation. Guldbransonska donationen.	Räntan utdelas till fattige. D:o d:o till 3 behöfvande personer. D:o d:o till 3 d:o. Understöd till fattige samt till kläder och böcker till skolbarn.	A. Gunnarsson, hemmansäg. Obekant. D:o. Anders Guldbranson, gross-handlare.	— Obekant D:o 1822 ²³ / ₂	— 3 3 86	53 3 3 154	1,075 50 50 1,600	— — — —	Donator. Pastor o. kyrkostäm. i Ryda. D:o d:o i d:o. Fattigvårdsstyrelsen, pastor o. läraren vid Tuns skola.	
Elfmaniska d:o.	Till fattige i Trästena, dock med vilkor att annat understöd ej minskas.	Matilda Elfman, enkefru.	1886 ¹⁰ / ₁	2	² / ₃	209	—	af räntan	
b) Stiftelser och invättningar för barnavård och barnundervisning.									
Flobergska donationen. Prosten Brandelius donat.-fond. Fröken Rödings donationsfond för flitiga skolbarn. C. E. Rödholms donationsfond. Lilljehöökiska donationsfonden. Tacksamhetsfonden. Hagelstenska donationen. Santessoniska d:o. Maria Jonsdotters pensionsf. Troseliuska donationen. Fischeriska d:o. v. Zweigbergiska donationsfonden. C. W. Danielssonska fonden.	Att hjälpa fattiga och flitiga skolbarn, födda i Hofva s:n. Beklädnad af fattiga skolbarn, hvartill dock endast räntan användes. Räntan utdelas till flitiga skolbarn. D:o användes till skolväsendets fromma, helst sy- och arbetsskolor för qvinlig ungdom. Räntan användes till inköp af biblar eller nya testamenten till årets nattvardsungdom. Räntan tillfaller skolkassan. D:o gifves till Fägre församlings fattige. Främjandet af skolväsendet inom Fägre. Till Fägre sockens småskola. Till skolväsendet i Fägre. Understöd åt fattiga skolbarn. Bidrag till uppfostran af några fattiga barn i Kyrkefalla socken. Bespisning af fattiga skolbarn i Bredviks socken.	P. G. Floberg, veterinär. Johan Christian Brandelius, prost. Fröken Rödning. C. E. Rödholm, v. pastor. V. Lilljehöök, hofjunkare. Okänd. Märta Hagelsten, fr. Eka. B. H. Santeson, kommerser. Maria Jonsdotter. Bror och Adam Troselius. P. A. Fischer, prost. Anna Lovisa och Fredrika von Zweigbergk. C. W. Danielsson, hemmansägare.	1879 ²⁰ / ₁ 1889 ²³ / ₄ Obekant 1859 ²⁹ / ₄ 1860 ¹⁴ / ₁₀ Okänd 1765 ⁹ / ₁₂ 1813 ⁹ / ₁₁ 1866 ³ / ₁₁ 1863 1861 ³⁰ / ₁₀ 1853 ²⁴ / ₁₂ 1880 ²² / ₀	6 1 4 — 100 1 — — — 27 5 —	26 4 1 193 25 3 — — — 88 87 799	500 500 16 18,941 500 50 1,863 — 1,981 1,500 11,511	— — — — — — — — — — — —	Pastor och skolråd i Hofva. Pastorsembetet i Bäck. Pastorsembetet i Ekby. Pastor och kyrkovårdar i Udenäs. D:o d:o. Pastor å Karlsborg. Pastor och egaren af Fimmerstad samt skolrådet i Fägre. Skolrådet i Bellefors. Kommunalstyrelsen i Kyrkefalla. D:o i Bredvik.	
Warholmska donationen. Löfströmska fonden. Broddeliuska d:o. Premiefonden. Wiesmanska donationen.	Premier och understöd åt fattiga barn i Gudhems folkskola. Bidrag till fattiga barn under skolgång i Dala pastorat. D:o till mat åt fattiga folkskolebarn i Broddetorps d:o. Premier åt skolbarn i Broddetorps pastorat. Till mat och kläder åt fattiga skolbarn.	J. W. Warholm, kontr.-prost. H. Löfström, skollärare. J. L. Broddelius, grosshandl. Broddetorps forna skarpskytteförening. A. Wiesman, hemmansäg.	1870 ²² / ₁₂ 1866 ¹⁹ / ₆ 1863 ⁹ / ₇ 1884 ⁴ / ₆ 1881 ⁷ / ₄	— 43 50 — 43	30 239 300 7 200	625 4,408 5,000 167 4,000	— — — — —	Pastor i Gudhem. Kommunalnämnden i Dala. Pastor och kyrkoråd. Skolrådet. D:o i Dimbo.	

Tab. 8. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1890		Stiftelsens storlek vid slutet af år 1890.		Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.		
Donationen för blinda och döfstamma.	Räntan användes såsom bidrag till underhåll och uppfostran af blinda, döfstamma eller sinnesslöa barn, eller, der sådana behöfvande ej finnas, såsom tillfällig hjälp åt fattige.	C. J. Smedberg, kyrkoherde.	1883 ³⁰ / ₄	15	60	1,000	—	Gifvaren.	
Thunbergska donationen.	Utdelning af psalmböcker och katekeser åt flitiga och behöfvande skolbarn.	Nikolaus Thunberg, kyrkoh.	—	—	—	73	—	Pastor och kyrkostämman i Ryda.	13)
Gustaf Johanssons donat.	Räntan användes dels till premier åt fattiga skolbarn, dels till mat åt fattiga skolbarn.	Gustaf Johansson, hem.-eg.	1882 ²⁸ / ₁₂	—	30	500	—	Såsom kyrkans medel.	
Silviska donationen A.	Till fattiga skolbarus underhåll.	{ Jonas Silvius, prost o. kyrkoherde i Tun.	{ 1767 ²⁰ / ₄ 1774 ²⁴ / ₁₀ 1775 ¹⁸ / ₁₀	{ 49	518	22,000	22,000	{ Kurator i samråd med skolstyrelsen i Tun och magasinförvaltaren.	
Silviska donationen B.	Till skolväsendet.	Densamme.	{ 1762 ¹⁹ / ₉ 1766 ³⁰ / ₇	{ Skollärarne	{ 1,800	33,000	33,000	{ Kurator i samråd med skolstyrelsen i Tun.	
Adlerstiernska stiftelsen.	För inköp af testamenten åt nattvardsbarn från Tamsörps gods.	Adlerstierna, fröken.	Obekant	—	—	71	—	Pastor och kyrkovårdar i Trökörna.	
<i>c) Stipendiefonder och andra stiftelser för undervisning.</i>									
Broddeliuska fonden.	Bidrag till aflöning åt en lärarinna i sskola inom Broddetorp.	J. L. Broddelius, grosshandl.	1863 ⁹ / ₇	—	30	500	—	Pastor och kyrkoråd.	
Särnmarkska d:o.	Antingen till fattige studerande i Skara eller till böcker åt fattiga skolbarn.	Anders Särnmark, prost.	1810 ¹³ / ₄	—	60	1,000	—	Pastor och kyrkovårdar i Kyllingared.	
Bibelkassan.	Bibelspridning.	Obekant.	Obekant.	2	1	10	—	Pastor i Vinköl.	
Sylvénska donationsfonden för Hjerpås pastorats flickslöjdskola.	Lön till lärarinna i slöjdskola.	Charlotta, Laura o. Emanuella Sylvén, fröknar.	1877 ²⁸ / ₄	—	100	2,000	—	Skolrådet i Hjerpås.	
<i>d) Stiftelser för sjukvård, sjuk- och begravningskassor.</i>									
Sjötorps sjuk- o. begravningskassa.	Att lemna sjuk- och begravningshjälp i penningar till arbetare.	S. Groth, disponent.	1889 ¹⁸ / ₅	7	46	431	—	S. Groth, A. Johansson och G. Svensson.	
Leksbergs arbetareförening.	Att lemna underhåll till medlemmar vid inträffande sjukdomsfall.	J. P. Fredholm, smed.	1890 ¹ / ₆	—	—	63	—	A. W. Sundell och F. Svensson i Hindsberg.	14)
Ullervads arbetareförenings sjuk- o. begravningskassa.	Att lemna medlemmarne sjuk- och begravningshjälp.	G. Hjellström, arbetskarl.	1882 ¹² / ₃	11	86	700	—	Fem styrelseledamöter.	15)
Forsviks bruks sjuk- och begravningskassa.	Att lemna sjuk- och begravningshjälp.	C. V. Palmér, bruksegare.	1867 ¹ / ₁₁	19	539	4,582	—	En styrelse af 5 personer.	16)
Forsviks hundramannafören.	D:o d:o d:o.	Forsviks arbetare.	1875 ¹ / ₈	28	1,022	150	—	En styrelse bland arbetarne.	
Jonssonska fonden.	Räntan användes till brunns- och badkur för fattige inom Fägre socken.	E. Jonsson, landtbrukare o. gästgivare.	1876 ¹⁴ / ₁₀	21	587	10,000	—	Kommunalnämnd. i Fägre.	
Bergendahlska donationen.	Till bad och medicin för fattiga sjuklingar.	L. Bergendahl, ryttmästare.	1877 ¹ / ₁₀	4	100	5,255	—	Egaren af Ryholm, pastor och kommunalstämmans ordförande.	
Invalidkassan.	Understöd till fattiga sjuka i Hömbs socken.	Obekant.	Obekant	12	50	835	—	Kommunalnämnden.	
Arbetshuskassan.	D:o d:o d:o.	D:o.	—	12	77	1,280	—	D:o.	
Katlas kalkbrotts sjukhus.	D:o åt sjukliga arbetare.	F. v. Essen, frih., statsråd, kommandör.	1876 ⁸ / ₁	36	233	277	—	Kalkbruksinspektoren.	
Malin Sofi Lejons sjukhjälp.	Till fattiga i Yllestads pastorat efter erhåll. lasarettsvård.	Malin Sofi Lejon.	1886 ¹⁹ / ₃	3	29	540	—	Pastor och kyrkovårdar i Yllestad.	
Mörck-Lejonstolpeska donationsfonden.	Till medikamenter åt fattiga sjuka i Ving.	Carl Otto Mörck, auditör.	1804 ¹¹ / ₃	2	15	250	—	Kyrkorådet i Norra Ving.	
Jacquette du Rietz' lasarett- och fattigförsörjningsinrättning vid Lundsbrunn.	Att åt 30 sjuka och fattiga personer vid inrättningen årligen lemna kostnadsfri vård, läkemedel, kost och läkarehjälp, medan de begagna bad- och brunnsdrickning. i 28 å 30 dagar.	Gustaf Piper, greffe, öfverste-kammarjunkare m. m.	1816 ¹⁰ / ₉	30	—	47,500	6,000	Landsböfdingen, biskopen, kyrkoherden i Husaby o. 2 af K. M:t i näder förordnade ståndspersoner i orten.	
Ramsay-Arbinska donationsfonden.	Aflöning till barnmorska samt bidrag t. fattigas sjukvård.	Ax. von Arbin, godsägare.	1857 ¹³ / ₁₀	8	212	8,187	—	Kommunalnämnden i Österplana.	
D:o d:o	D:o d:o d:o	Densamme.	1857 ¹³ / ₁₁	5	136	9,026	8,650	D:o i Medelplana.	
D:o d:o	Understöd åt fattiga sjuka.	Densamme.	1857 ¹³ / ₁₀	18	719	11,804	—	D:o i Fallösa.	

Fond för upprättande af ett sjukherberge i Sköfde för fattiga och medellösa inom Skaraborgs län.	Att åstadkomma ett sjukherberge i Sköfde för fattiga och medellösa inom Skaraborgs län.	Bataljonsläkaren C. G. Hjort af Ornäs jemte andra.	1886	—	—	24,590	—	Landshöfdingen jemte fyra andra personer sås. komiterade för insamlingens ombesörjande.	17)
e) Pensionsanstalter.									
J. Lindbergs donation Härs-torp.	Till bostad och underhåll åt älderstigne skollärare i Sandhem, som väl skött sitt kall, samt deras enkor.	J. Lindberg, godsegare.	1862 ³ / ₄	—	—	2,000	2,000	Kommunalstyrelsen.	18)
Jonas Olofssons och hans hustrus donation.	Att bilda lifränta åt obemedlade flickebarn och bräcklige gossar.	Brita Andersdotter.	1873 ¹⁷ / ₁₀	2	10	425	—	Kommunalstyrelsen i Kyrkefalla.	
f) Andra stiftelser och inväntningar.									
J. Bänges donationsfond.	Af räntan utdelas ¹ / ₃ till fattiga och ¹ / ₃ till böcker åt fattiga skolbarn samt ¹ / ₃ till brandskadade, som ej haft sin löseegendom försäkrad.	Johan Bänge, komminister.	1830 ²⁷ / ₇	15	36	728	—	Pastor och kyrkovårdar i Udenäs.	
Billqvistska donationen.	Räntan utdelas till en kyrkobrud.	Billqvist, fru.	Okänt	1	14	233	—	D:o d:o i Ransberg.	
Bondeska grafkassan.	Användes till underhåll af Bondeska grafkoret i Fägre kyrka, öfverskottet till Hallandsbergs och Säkestads fattige.	Gustaf Bonde, bergsråd.	1765 ¹⁶ / ₅	—	—	—	—	Komm.-nämnden i Trästena.	19)
Apelqvistska donationsfonden.	Understöd åt fattige i Hjalstad, med vilkor att de vårda grafvarne.	Carl Apelqvist, mönster-skrifvare.	1876 ²⁸ / ₁₀	2	9	422	—	Pastor i Hjalstad, kontrol-lerad af kyrkostämman.	
Beckmanska d:o.	Att lemna hjälp åt fattiga enkor samt fattiga och flitiga skolbarn.	Ingeborg Margar. Beckman.	1827 ²⁵ / ₆	66	80	1,650	—	D:o d:o.	
Prosten Carlssons minne.	Åt en fattig, som vårdar donators graf.	H. Carlsson, eukefru.	1881	6	11	392	—	D:o d:o.	
Braudeliifonden.	Till pastor Aug. Lundqvist, att enligt hans godtänande användas för Hjalstads sockens räkning.	B. Brandelius, hotellvärd.	1889 ¹¹ / ₇	23	9	150	—	Pastor i Hjalstad o. kyrko-stämman.	
Anderssonska donationen.	Till släktgravens i Norra Fogelås kyrka vård samt i öfrigt till kyrkliga ändamål.	Johan Andersson, kollega.	1857 ²⁹ / ₁₁	—	—	827	—	Kyrkorådet i Fogelås.	
Sparreska grafonden.	Släktgravens underhåll o. skolbarns i Fogelås premiering.	Grefve Alexis Sparres arfv.	1885 ²⁰ / ₈	—	—	1,152	—	Kommunalnämnden i d:o.	20)
Mittagska grafkassan.	Underhåll af doktor L. G. Mittags graf.	Gustafva Leffler, fru.	1858 ² / ₅	—	—	50	—	Kyrkorådet i d:o.	
Cajsa Nilsdotters fond.	Halfva räntan till fattiga och halfva till kyrkan.	Cajsa Nilsdotter, enka.	1885 ¹⁹ / ₁₁	4	5	200	—	D:o i Visttorp.	
Millqvistska donationen.	Till Dimbo kyrkas behof.	A. J. Millqvist, landtbr.	1880 ¹⁹ / ₁₁	—	—	1,637	—	D:o i Dimbo.	
Hadelinska fonden.	Till Vellinge kyrka.	J. Hadelin, assessor.	1734 ³ / ₈	—	—	1,500	—	Länsstyrelsen i Skaraborgs län.	
A. Petterssons donation.	För Vättaks kyrkas behof.	A. Pettersson, hemmanseg.	1876 ¹⁸ / ₁₂	—	—	1,000	—	Pastor och kyrkovårdar i Vättak.	
Solbergiska donationen.	För Bjurbäcks kyrkas ändamål.	Anders Solberg.	1822 ²⁴ / ₇	—	67	1,333	—	D:o d:o i Bjurbäck.	
D:o d:o.	Till kapellpredikantens aföning.	Densamme.	D:o	—	67	1,333	—	D:o d:o i d:o.	
Jacob Focks donation.	D:o d:o.	Jacob Fock, landshöfding.	1797 ¹ / ₈	—	10	200	—	D:o d:o i d:o.	
Lilliska donationen.	D:o d:o.	Urkunden saknas.	—	—	8	167	—	D:o d:o i d:o.	
Sandalska donationsfonden.	Inköp af stearinljus till julottan i Ving.	J. G. Sandal, hofr.-kommiss.	1849 ²⁵ / ₁₁	—	3	50	—	Pastor i Ving.	
Lindgrenska donationen.	Till nytt orgelverk i Trevattna kyrka.	J. Lindgren, possessionat.	1861 ¹ / ₁₁	—	—	6,076	—	Pastor och kyrkovårdar i Trevattna.	21)
Ekebladiska grafkassan.	Kyrkans underhåll.	Louise Hamilton, f. Piper, grefvinna.	1869 ²⁴ / ₁₁	—	—	104	—	Pastor och kyrkoråd i Sunnersberg.	
Donationen "Frälseräntan af Häreneds Torpa".	D:o d:o.	Sterbhusdelegarne eft. dens.	1883 ²⁹ / ₁₁	—	17	—	—	D:o d:o i d:o.	22)
Lars Jonssons fond.	D:o d:o.	Lars Jonsson, torpare.	1880	—	—	172	—	Pastor i Gösslunda.	
Härdska ljusfonden.	Till julljus.	Jonas Andersson Hård.	1872 ¹ / ₃	—	—	206	—	Pastor, kyrko- och skolråd i Medelplana.	
Österängs och Helledals skyddsförening.	Att grunda en kassa för beredande af hjälp vid olycksfall å kreatur och sjukdomsfall å människor.	Joh. Kylberg, disponent.	1877 ¹² / ₁₂	9	66	795	—	S. Andersson, Brumsg. Forshem.	
Starkska donationen.	Räntan utdelas till 2:ne välartade ynglingar, 1 från Naum och 1 från Södra Kedum, såsom understöd vid utbildning till något yrke.	A. P. Stark, smed.	Obekant	2	64	1,062	—	Naums och Södra Kedums kyrkoråd.	
Sven Petterssons donation.	Räntan utdelas till ett fattigt hjonlag i Naums socken för reparation af boningshus.	Sven Pettersson, hemmans-egare.	1882 ²⁵ / ₅	1	30	1,000	—	Pastor o. kyrkostäm. i Ryda.	
Minne af konung Oscar II:s o. drott. Sofias silfverbröllopshögtid den 6 juni 1882.	Värdande af sinnesslön tillhörande länet.	Åtskilliga invånare inom länet.	1882 ⁶ / ₆	5	673	25,800	—	Landshöfding, biskop och landstingets ordf. samt af dem utsedd styrelse.	
Soph. Löfvenskjölds, f. Åkerbjelm uppfostrings-, aktningavårda mödrars och tjänares understödsfond.	Att dana skickliga tjänare samt lemna understöd åt aktningavårda mödrar och tjänare.	L. Th. Löfvenskjöld, fil. d:r.	1880 ¹¹ / ₁₂	39	3,328	120,476	—	En af domkapitlet utsedd styrelse.	
G. M. Sagers d:o.	Dels understöd till nu lefvande personer, hvilkas fader eller moder vid personens födelse var donators underhafvande, dels understöd till fattiga skolbarn i Nykyrka, Sandhem, Habo, Böttmaryd, Bjurbäck och Mulseryd.	R. Sager, kammarherre, och E. Sager, stallmästare.	1881 ²¹ / ₃ 1883 ¹⁵ / ₉	187	915	32,560	—	Ordföranden i Nykyrka kom-munalnämnd.	
Summa			—	2,249	21,936	638,895	76,650		

Tab. 8. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1890		Stiftelsens storlek vid slutet af år 1890.		Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.		
B. I Mariestads stad.									
a) <i>Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux o. dylikt.</i>									
Sorbonska donationen.	Till understöd åt pauvres honteux och till uppfostran af fattiga barn, intilldess de fyllt 16 år.	J. H. Sorbon, handlande o. rådman.	1851 ¹ / ₂	35	1,667	30,000	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
Georg Northmans donatsfond.	Understöd åt pauvres honteux.	Georg Northman, handl.	1851 ¹⁰ / ₁₀	15	255	1,000	—	Kyrkoherde o. borgmästare.	
Carl Petter Bergmans d.o.	Till hjälp och biträde åt ålderstigne ståndspersoner eller fader- och moderlösa barn ur nämnda klass.	Carl Petter Bergman, handl.	1861 ³⁰ / ₆	5	300	5,000	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
b) <i>Stiftelser och inrättningar för barnavård och barnundervisning.</i>									
Flybergiska fonden, utgörande afkastningen af gården Trilleholm med qvarn i Ullervads socken.	Till uppfostran af fattiga barn i Mariestad, synnerligen fader- och moderlösa.	Olof Flyberg, garfvere.	1796 ⁵ / ₁₀	46	1,780	48,500	48,500	Pastor och komminister.	²³⁾
c) <i>Stipendiefonder och andra stiftelser för undervisning.</i>									
C. J. Malmstens premiefond.	Räntan utdelas till en lärjunge i 5:te klass af Mariestads allmänna läroverk, hvilken erhållit högsta betyget i matematik.	C. J. Malmsten, landshöfd.	1880 ⁵ / ₁	—	—	724	—	Läroverkskollegium.	
Knös-Carlénska d.o.	Årliga räntan utdelas till en lärjunge vid allm. läroverket.	N. Carlén, kontraktsprost.	1872	1	3	104	—	D:o.	
Gustaf Löfvenskiölds stip.-f.	D:o d:o d:o d:o	Gustaf Löfvenskiöld, fil. d:r.	1870 ²⁵ / ₅	3	75	1,777	—	D:o.	
Carl Petter Bergmans d.o.	D:o d:o till två lärjungar d:o.	Carl Petter Bergman, handl.	1861 ³⁰ / ₆	2	250	5,231	—	D:o.	
Sundqvistska stip.-fonden.	D:o d:o d:o d:o	A. L. Sundqvist.	1874 ⁷ / ₄	2	100	2,113	—	D:o.	
d) <i>Stiftelser för sjukvård, sjuk- och begravningskassor.</i>									
Mariestads arbetarefören.	Sjuk- och begravningshjälp.	A. Sandström, stationsförest.	1870 ² / ₁₀	38	999	4,139	—	En styrelse af 5 personer.	²⁴⁾
Hundramannaföreningen i Mariestad.	D:o d:o samt kapitalbildning.	—	1881 ²⁷ / ₃	34	653	6,495	—	En d:o af 9 d:o.	²⁵⁾
Goodtemplars i Mariestad sjuk- o. begravningskassa.	Att bereda sjuk- och begravningshjälp samt sparkassa.	Goodtemplare i Mariestad.	1883 ¹ / ₄	13	254	357	—	En d:o d:o d:o.	²⁶⁾
Carl Gustaf Sundströms gåfvomedel.	Räntan utdelas till 3 obotligt sjuke behöfvande handlande eller enkör efter handlande eller handverkare; om sådana icke finnas, till fattiga i allmänhet.	C. G. Sundström, handlande.	1869 ³ / ₁₀	3	180	3,000	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
Gustaf Löfvenskiölds frisäng.	Att bestrida kostnaden för en frisäng å Mariestads lasarett, halfva året för pauvres honteux och under återstoden af året för andra fattiga.	Gustaf Löfvenskiöld, fil. d:r.	1877 ⁹ / ₁₀	32	572	5,224	—	Lasarettsdirektionen.	
Mariestads lasarettsfond för tillfällig hjälp.	Till gåfvor i penningar eller persedlar åt fattiga, som vårdas å lasarettet eller kurhuset, förmåligast då de derifrån utskrifvas, såsom hjälp under den tid då krafterna ännu ej äro fullt återställda.	Josefine Sager, f. Schönherr, R. Sager, kammarherre, o. E. Sager, hofstallmästare.	1880 jan.	20	175	6,089	—	D:o.	
e) <i>Pensionsanstalter.</i>									
Borgerskapets i Mariestad enskilda pensionskassa.	Understöd åt behöfvande borgare, deras enkör och barn.	Borgerskapet.	1849 ²⁷ / ₁₀	—	1,012	26,170	—	Stadens 24 äldare.	
			Summa	—	249	8,275	145,923	48,500	
C. I Skara stad.									
a) <i>Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux o. dylikt.</i>									
Sibergska fonden.	Understöd till fattiga enkör i Skara.	Anders Siberg, superkarg.	1841 ¹⁸ / ₂	29	510	10,000	—	Magistraten o. stadens presterskap.	
Spindlerska understödsfonden.	D:o till medellösa enkör efter borgare i Skara.	Gustaf Spindler, tomtegar.	1868 ¹ / ₃	10	140	2,600	—	5 af stadsfullmäktige utsedde borgare.	

b) *Stiftelser och invättningar för barnavård och barnundervisning.*

H. K. H. prins Gustafs förening för vård af värnlösa och vanvårdade barn inom Skaraborgs län.	Att bereda vård och uppfostran åt värnlösa och vanvårdade barn inom länet mellan 9 och 16 år gamla.	De personer, som från början ingått såsom ledamöter i föreningen.	1847 ¹³ / ₄	9	503	13,355	—	En af 5 personer bestående styrelse.
---	---	---	-----------------------------------	---	-----	--------	---	--------------------------------------

c) *Stipendiifonder och andra stiftelser för undervisning.*

Wallinska donationsfonden.	Årliga räntan skall utdelas till 12 förtjente och behöfvande lärjungar vid Skara högre allmänna läroverk.	Mamsell M. C. Wallin i Göteborg.	1869 ¹⁴ / ₉	12	1,372	16,245	—	Skara läroverkskollegium.
Fagerströmska premiefonden.	Årliga räntan skall, efter 2 uppgifne ännu lefvande personers död, utdelas såsom matematiskt premium åt en yngling i någon af Skara läroverks 2 högsta klasser.	F. E. Fagerström, lektor.	1876 ¹⁷ / ₁	2	162	3,750	—	D:o.
H. K. H. Hertig Oscar Carl Wilhelms stipendiifond.	Årliga räntan utdelas till en lärjunge vid Skara läroverk.	H. Mt Konung Oscar II.	1880 ¹⁸ / ₅	1	200	4,366	—	D:o.
Lidbeckska stipendiifonden.	Räntan utdelas till studerande vid Skara läroverk.	Mamsell Anna Lisa Lidbeck.	1878 ²¹ / ₁₁	8	1,100	25,012	—	D:o.
Alanderska d:o.	Understöd åt studerande vid Skara läroverk.	P. G. Alander, rektor.	1873 ⁸ / ₇	—	—	3,000	—	D:o.
Beiger-Frödingska d:o.	D:o d:o.	A. C. Berger, fru.	1881 ¹⁴ / ₉	—	—	10,000	10,000	D:o.
Anderssonska stipendiet.	D:o d:o.	J. Andersson, fil. mag.	1867 ²⁶ / ₃	3	217	3,896	—	Skara Konsistorium.
Bjerkeniska d:o.	D:o d:o.	E. Viktorin, enkefru.	1770 ¹⁵ / ₁₂	1	12	—	—	D:o.
Billmarkska d:o.	D:o d:o.	J. Billmark, professor.	1797 ² / ₉	5	25	500	—	D:o.
Abelinska d:o.	D:o d:o.	C. Abelin, inspektor.	1765 ¹ / ₉	7	55	917	—	D:o.
Brissmanska d:o.	D:o d:o.	H. Brissman, enkefru.	1773 ¹¹ / ₄	20	64	1,070	—	D:o.
Joh. Gabr. Carléns d:o.	D:o d:o.	E. Carlén, enkefru.	1876 ⁹ / ₇	1	165	3,000	—	D:o.
Flobergska d:o.	D:o d:o.	S. Floberg, guldsmid.	1834 ¹⁶ / ₉	2	134	2,250	—	D:o.
Hagelbeckska d:o.	D:o d:o.	A. Hagelbeck, prost.	1784 ²⁵ / ₂	2	23	475	—	D:o.
Hentzellska d:o.	D:o d:o.	J. Hentzell, grosshandlare.	1806 ¹ / ₃	8	353	6,600	—	D:o.
Hofviska d:o.	D:o d:o.	S. Hof, lektor.	1765 ² / ₅	1	23	—	—	D:o.
Jungbladiska d:o.	D:o d:o.	B. Jungblad, teol. dokt.	1808 ¹² / ₆	3	230	4,500	—	D:o.
Landblomska d:o.	D:o d:o.	Landblom, prestman.	1826 ²⁵ / ₄	4	100	2,000	—	D:o.
Lars Svenssonska d:o.	D:o d:o.	L. Svensson, bonde.	1861 ¹¹ / ₂	2	60	1,000	—	D:o.
Lugnerska d:o.	D:o d:o.	F. Lugner, domk.-sysslom.	1774 ² / ₄	2	13	250	—	D:o.
Norénska d:o.	D:o d:o.	A. Norén, auditör.	1873 ⁷ / ₄	1	75	1,500	—	D:o.
Ottoniska d:o.	D:o d:o.	O. Ottonius, kyrkoherde.	1816 ¹⁰ / ₇	3	38	750	—	D:o.
Posseska d:o.	D:o d:o.	C. H. Posse, excellens.	1839 ²⁸ / ₆	2	100	2,000	—	D:o.
Rosellska d:o.	D:o d:o.	J. Rosell, kyrkoherde.	1737 ³ / ₆	1	43	802	—	D:o.
Rydbergska d:o.	D:o d:o.	M. Rydberg, handlande.	1813 ⁶ / ₉	4	202	3,600	—	D:o.
Scherpingska d:o.	D:o d:o.	S. Scherping, enkefru.	1813 ³⁰ / ₁₂	3	156	3,050	—	D:o.
Setterbergska d:o.	D:o d:o.	J. Setterberg, prestman.	1778 ²⁵ / ₅	2	14	275	—	D:o.
Siggelkowska d:o.	D:o d:o.	J. Siggelkow, prost.	1812 ¹² / ₃	2	146	2,550	—	D:o.
Thunb.-Beroniska d:o.	D:o d:o.	H. Thunberg, f. Beronius.	1810 ²² / ₃	1	107	—	—	D:o.
Thunbergska d:o.	D:o d:o.	Densamma.	D:o	6	45	—	—	D:o.
Beroniska d:o.	D:o d:o.	Densamma.	1806 ¹⁶ / ₁	10	28	—	—	D:o.
Weidemanska d:o.	D:o d:o.	T. Weideman, biskop.	1825 ¹⁹ / ₆	1	42	750	—	D:o.
A. Winbomska d:o.	D:o d:o.	A. Winbom, prost.	1796 ²³ / ₆	4	20	167	—	D:o.
J. Winbomska d:o.	D:o d:o.	J. Winbom, professor.	1825 ¹¹ / ₅	1	25	500	—	D:o.
Öjebomska d:o.	D:o d:o.	J. Öjebom, kyrkoherde.	1799 ²⁷ / ₇	2	4	182	—	D:o.
Collénska d:o.	Understöd åt teol. studerande från Skara läroverk af Vestgöta nation i Uppsala och Lund.	J. Collén, teol. dokt.	1871 ⁴ / ₁	2	150	3,000	—	D:o.
Forssbladiska d:o.	D:o d:o d:o.	L. Forssblad, prost.	1869 ² / ₃	2	100	2,000	—	D:o.
Morellska d:o.	D:o d:o samt åt en adjunkt vid Skara läroverk.	P. Morell, rektor.	1805 ²³ / ₇	6	240	4,000	—	D:o.

d) *Stiftelser för sjukvård, sjuk- och begravningskassar.*

Skara handtverksföreningens sjuk- o. understöds-kassa.	Sjuk- och begravningshjelp.	Stadens handtverkare.	1870 ²⁴ / ₁	19	76	2,093	—	En af 5 handtverkare bestående styrelse.
Skara arbetareförenings sjuk- och begravningskassa.	Understöd åt föreningens medlemmar.	Medlemmar i föreningen.	1877 ¹⁶ / ₅	3	93	4,421	—	En af 5 personer bestående styrelse.

e) *Pensionsanstalter.*

Skara handelsförenings pensionskassa.	Understöd åt behöfvande handelsidkare samt deras enkor och barn.	Stadens handelsidkare.	1868 ³¹ / ₇	1	225	6,882	—	D:o d:o.
Jungbladiska stiftelsen.	Understöd åt fattiga prästenkor i Skara stift.	B. Jungblad, teol. dokt.	1832 ⁶ / ₅	3	150	3,000	—	Skara Konsistorium.
Cleanderska d:o.	D:o d:o döttrar till ecklesiastika tjänstemän i Skara stift.	N. Cleander, prost.	1818 ²⁰ / ₁	6	180	3,000	—	D:o.
Kjeruerska d:o.	D:o d:o prästenkor eller prestdöttrar, vilkas män vid sin död innehafvt presttjänst inom Skara stift.	C. Kjerner, prost.	1877 ¹⁶ / ₂	3	150	3,000	—	D:o.
Frondellska d:o.	D:o d:o prestdöttrar inom Skara stift.	J. Frondell, kyrkoherde.	1803 ¹⁷ / ₃	6	100	1,867	—	D:o.

Tab. 8. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1. Stiftelsens namn.	2. Stiftelsens ändamål.	3. Stiftarens namn och yrke.	4. Stiftelsens år och dag.	5. Utdelning under år 1890		6. Stiftelsens storlek vid slutet af år 1890.		9. Stiftelsen förvaltas af:	10. Anmärkingar.
				till nedanstående personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.		
Skara stifts enke- o. pupill-kassa.	Understöd för behöfvande enkor och oförsörjda barn efter afdne prestmän inom Skara stift.	Fr. Berger, komminister.	1885 7/7	2	100	2,448	—	Skara Konsistorium.	
Prestdotterfonden.	Understöd åt ogifta, faderlösa, fattiga och välfredade döttrar af prester, som senast tillhört Skara stift.	Sammanfatt af stiftets presterskap.	—	9	450	10,516	—	D:o.	
Treprocentfonden.	Understöd åt fattiga prestdöttrar.	D:o d:o d:o.	—	2	47	950	—	D:o.	
Wennerholmska fonden.	D:o d:o d:o. hvilkas fäder tillhört Skara stift.	Lovis Wennerholm, enkefru.	1887 9/11	1	60	1,000	—	D:o.	
		Summa	—	240	8,627	179,089	10,000		
D. I Lidköpings stad.									
a) <i>Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux o. dylikt.</i>									
Sundholm-Ekebladiska donationen.	Räntan utdelas i allmän fattigvård.	Mamsell A. M. Sundholm o. grefvinnan E. M. Ekeblad.	1821 28/4	—	50	1,000	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
Cholerska donationsfonden.	D:o anslås till 2 fattiga flickor öfver 20 år, af prestestands- eller borgareföräldrar, hälften till hvardera.	Mamsell Petronella Chöler.	1851 7/2	2	207	4,000	—	Kyrkorådet.	
D:o d:o.	Samma ändamål som med nästföregående.	Densamma.	1867 13/3	2	100	2,000	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
Bergmanska fonden.	Räntan utdelas i allmän fattigvård.	Carl Bergman, handlande.	1861 30/6	—	75	1,500	—	D:o.	
A. P. Särnmarks pensionsfond.	D:o användes till understöd åt s. k. bättre klassens obemedlade, äldre eller bräcklige och välfredade personer, tillhörande Lidköpings stad.	A. P. Särnmark, f. d. handl. och h. h. Carolina Sofia Särnmark, f. Härnqvist.	1865 9/10	15	1,500	31,213	—	Stadsfullmäktige.	
Kylanderska donationsfonden.	Af räntan utdelas i medio af juni och december 25 kronor till hvardera af 12 torftiga enkor eller föräldralösa fruntimmer i Lidköping öfver 50 år gamla, af borgare och den arbetande klassen.	M. Kylander, apotekare o. riddare.	1866 22/12	12	450	10,000	—	Borgmästare och råd samt pastor i Lidköping.	
Lidköpings köpmansfond.	Räntan utdelas åt aktningstvårda behöfvande medlemmar af köpmannaståndet eller deras närmaste anhöriga.	Lidköpings handels societet.	1873 1/3	3	150	3,741	—	Stadsfullmäktige.	
Fröken Lidbecks donationsfond.	Räntan tillfaller ett ogift, obemedladt välfredadt fruntimmer inom Lidköping i dess lifstid.	Mamsell Fika Lidbeck.	1874 12/1	1	80	1,500	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
Lidbeckska stiftelsen.	Årliga hyresafgiften för tomterna nr 7 och 8 i gamla staden, efter afdrag af 600 kronor anslagna till underhåll och utskylder, utdelas till understöd åt gamla, fattiga och sjuka mamseller, som äro födda och bosatta eller en längre tid varit bosatta i Lidköping, helst af handelsklassen och med företrädesrätt för personer af stiftarinnans släkt.	Mamsell A. E. Lidbeck.	1878 25/11	15	2,000	58,200	58,200	Stadsfullmäktige.	33)
D:o d:o.	Årliga räntan af 2,000 kr. användes till understöd åt 4 gamla fattiga enkor af handverksklassen i Lidköping och räntan af 450 kr. tilldelas såsom understöd åt 2 gamla sedesamma tjenstepigor i samma stad.	Densamma.	D:o	6	120	2,450	—	Kyrkoherden i Lidköping under stadsfullmäktiges uppsigt.	
D:o d:o.	Årliga räntan af 2,500 kr. användes till bespising af gamla fattiga inom Lidköping årligen den 3 december, stiftarinnans begrafningsdag.	Densamma.	D:o	202	125	2,500	—	Fattigvårdsstyrelsen under stadsfullmäktiges tillsyn.	
A. W. Winbergs donationsfond.	Kapitalets afkastning användes till understöd åt dem bland pauvres honteux i Lidköpings stad, hvilka årligen utses af stadens borgmästare, pastor och stadsfullmäktiges ordförande. Understödet för ett år må dock ej öfverstiga 150 kronor till en person.	A. W. Winberg, kamrerare.	1888 17/6	15	2,345	55,093	—	Drätselkammaren.	34)
b) <i>Stiftelser och inrättningar för barnavård och barnundervisning.</i>									
Lidköpings barnhus.	Föräldralösa barns vård och uppfostran.	Grefve Magnus Gabriel Dela Gardie.	1675 7/3	34	1,388	6,147	—	Borgmästaren och kyrkoherden samt en syssloman.	35)
Gustaf Lidbecks slöjdskolefond.	Årliga räntan användes till bidrag för uppehållande af en slöjdskola för barn inom staden.	Mamsell A. E. Lidbeck.	{ 1875 29/12 } { 1878 21/12 }	—	—	8,000	—	{ En af stadsfullmäktige tillsatt styrelse. } { Kyrkorådet. }	36)
Fröken Charlotta Pählmans försörja sig själfva.	Räntan utdelas till 2 behöfvande barn, tills de kunna försörja sig själfva.	Fröken Charlotta Pählman.	1877 22/12	1	55	2,945	—	Kyrkorådet.	
Lidbeckska stiftelsen.	Årliga räntan användes till 2, såsom premier åt folkskolebarn och till 3/4, såsom bidrag till kläder åt fattiga folkskolebarn.	Mamsell A. E. Lidbeck.	1878 21/11	—	275	5,000	—	Skolstyrelsen och läraren under stadsfullmäktiges uppsigt.	

Lidköpings räddningshem.	Uppfostringsanstalt för barn, som blifvit för brott sakfälda eller eljest visat sig vanartiga och ej inom eget hem kunna erhålla ändamålsenlig vård och kristlig uppfostran.	Densamma.	1878 ²¹ / ₁₁	—	360,916	53,500	En styrelse af 5 personer.	37)
Schougska donationen.	Räntan utdelas årligen till de fattigaste och mest välartade barn i Lidköpings folkskola.	J. P. Schoug, grosshandlare och riddare.	1879 ⁶ / ₁₂	—	27	517	Skolrådet.	

c) Stipendiifonder och andra stiftelser för undervisning.

Lindrothska donationen.	Förbättrande af lärarnes vid Lidköpings allmänna läroverk löner.	Anders Lindroth, grossh.	1769 ²¹ / ₁₀	2	30	500	Drätselkammaren.		
Tollska d:o.	Räntan utdelas årligen såsom premium åt 1 eller 2 lärjungar vid allmänna läroverket.	Carl Gustaf Toll.	1802 ² / ₁₂	1	1	25	Rektor i Lidköping.		
Apelqvist-Mellinska d:o.	Räntan utdelas årligen till några litiga och behöfvande lärjungar vid läroverket.	J. F. Mellin, rektor. J. P. Apelqvist, stadskommun.	1802 ¹³ / ₁₂	2	5	100	Pastor och borgmästare.		
Ekströmska d:o.	Af räntan erhåller rektor 100 kr. och en kollega 100 kr. Aterstående 35 kr. utdelas såsom premier åt lärjungar vid läroverket.	Henric Ekström, grossh. o. källarm. i Stockholm.	1842 ¹⁵ / ₂	11	235	4,500	Kyrkorådet.		
Rektor Nils Wennerstens donation.	Löneförbättring till tjänstgörande collega schola eller andre läraren vid Lidköpings läroverk.	Nils Wennersten, rector sch. Liceop. emerit.	1846 ¹² / ₈	—	—	6,000	6,000	En direktion af kyrkoherden, komministern, rektor, stadsläkaren o. apotekaren i Lidköping.	38)
Kjerneriska donationen.	Räntan utdelas till 3 lärjungar vid läroverket med 3 kr. 50 öre till hvardera.	Constans Kjerner, prost.	1867 ¹ / ₅	3	11	300	Läroverkskollegiet.		
Werner-Wennbergska d:o.	Räntan utdelas årligen till några lärjungar vid läroverket.	H. Werner, teckningslärare, E. O. Wennberg, handl.	1877 ¹³ / ₄	6	4	100	Rektor i Lidköping.		
Lidbeckska stiftelsen.	Räntan användes till understöd åt 10 välartade och behöfvande lärjungar vid allmänna läroverket i Lidköping, helst af stiftarinnans släkt.	Mamsell A. E. Lidbeck.	1878 ²¹ / ₁₁	10	552	10,000	Samtliga lärare vid läroverket efter omröstning.		

d) Stiftelser för sjukvård, sjuk- och begravningskassor.

Kylanderska donationsfonden.	Räntan å 13,000 kr. tillfaller lasarettsläkaren i löne-tillägg och å 4,000 kr. användes till underhåll å lasarettet af fattiga sjuka från Lidköpings stad.	M. Kylander, apotekare o. riddare.	1864 ¹¹ / ₃	1 2	650 245	13,000 4,948	Lasarettsdirektionen.	
Richertska d:o.	Icke någon särskild bestämmelse, men stiftarens brorson har i skrifvelse uttalat den önskan, att sjuksäng måtte lemnas åt fattiga från grannskapet af Trufve.	J. G. Richert, expeditiionssekreter. o. kommandör.	1864 ²⁷ / ₇	1	54	2,255	D:o.	
Lidbeckska stiftelsen.	Årliga räntan å 4,000 kr. användes till kostnadsfri vård å lasarettet i Lidköping af en obemedlad person från staden eller landet.	Mamsell A. E. Lidbeck.	1878 ²¹ / ₁₁	4	175	4,032	Lasarettsdirektionen under stadsfullmäktiges tillsyn.	
Summa			—	351	10,909	602,482	117,700	

E. I Sköfde stad.

a) Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux o. dylikt.

Winbergska fonden.	Att bereda understöd åt personer inom Sköfde stad, tillhörande pauvres honteux.	E. Hedenstierna, borgmäst., G. Körsell, hofrättsråd, o. A. Winberg, kamrerare.	1890 april	—	—	10,000	Drätselkammaren.	39)
Sylvenska fonden för pauvres honteux.	Att bereda understöd åt behöfvande personer inom samhället, hvilka ej åtnjuta fattigvård.	O. Sylvén, med. d:r. och h. fru Emilie Sylvén, född Grönvall.	1890 ²² / ₂	4	175	5,000	D:o.	
Edgrenska fonden.	Räntan utdelas till stadens fattiga.	P. A. Edgren, med d:r.	1886 ¹⁶ / ₁₀	18	179	3,000	Fattigvårdsstyrelsen.	
Sparrschöldska d:o.	Understöd åt behöfvande inom staden.	Charlotta Elisabeth Sparrschöld, fröken.	1861 ²⁸ / ₉	—	38	1,000	D:o.	
Rådbergska d:o.	Räntan utdelas halfårsvis till fattiga personer inom staden, som icke äro intagna å fattighuset och icke hafva årligt fattigunderstöd.	Theodor Rådberg, handl.	1853 ¹ / ₁₀	38	150	3,000	D:o.	

c) Stipendiifonder och andra stiftelser för undervisning.

Knut Esselii stipendiifond.	Årliga räntan tilldelas en litig välartad yngling vid Sköfde allmänna läroverk.	Knut Esselius.	1876	1	5	100	Läroverkskollegiet.	
»Jubileifonden».	Årliga räntan användes till premier bland allmänna läroverkets lärjungar.	Sköfde stad.	1864 ⁴ / ₁₁	3	25	500	D:o.	40)
Pariserkörfonden.	Af räntan utdelas årligen minst ¹ / ₂ och högst ³ / ₄ såsom premier till någon välförtjent lärjunge vid Sköfde lägre allmänna läroverk.	Medlemmar af Sköfde samhälle.	1878 juli	1	10	347	D:o.	41)
Backmanska stipendiifonden.	Årliga räntan tilldelas en välartad gosse vid Sköfde lägre elementarläroverk.	J. Backman, agronom.	1876 ²⁹ / ₁₀	1	20	400	D:o.	

Tab. 8. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1890.		Stiftelsens storlek vid slutet af år 1890.		Stiftelsen förvaltas af:	Anmärknin- gar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.		
Doktorinnan Edgrens donation.	Räntan användes antingen till löneförhöjning åt lärarinnan i Richertska slöjdskolan för flickor eller till premier åt skickliga lärjungar derstädes.	Sofie Edgren. fru.	1886 ¹⁶ / ₉	—	37	1,000	—	Fattigvårdsstyrelsen o. skolans fruntimmerdirekt.	
d) <i>Stiftelser för sjukvård, sjuk- och begravningskassor.</i>									
Sköfde allmänna sjuk- o. begravningshjulförening.	Sjuk- och begravningshjelp.	Flere stiftare.	1885 ¹⁹ / ₇	8	90	237	—	En styrelse af 5 personer.	⁴²⁾
Sköfde fabriks- och handverksförening.	D:o d:o.	Obekant.	Obekant	1	28	889	—	En styrelse.	⁴³⁾
Sköfde arbetareförenings sjuk- och begravningskassa.	D:o d:o.	Sköfde arbetareförening.	1886 ¹⁹ / ₄	7	95	1,202	—	Arbetareförenings styrelse.	⁴⁴⁾
Doktorinnan Erlandssons fond.	Att af räntan bereda obemedlade sjuka inom staden nödig sjukvård i hemmet eller å sjukhus.	Therese Erlandsson, fru.	1890 ²³ / ₁₂	—	—	2,000	—	Kyrkoherden, stadsläkaren och fattigvårdsstyrelsens ordförande.	
Sköfde sparbanks underst.-fond för medellösa sjuka.	Understöd åt fattiga sjuka inom Sköfde stad, hvilka ej åtnjuta fattigvård.	Hufvudmän och delegare i Sköfde sparbank.	1890 ²⁸ / ₄	—	—	2,300	—	D:o d:o d:o.	
e) <i>Pensionsanstalter.</i>									
Levinska fonden.	Pension åt behöfvande borgare, f. d. borgare eller deras enkor i Sköfde stad.	C. G. Levin, borgmästare.	1842 ¹⁹ / ₈	1	25	500	—	Staden.	
		Summa	—	83	877	31,475	—		
F. I Falköpings stad.									
a) <i>Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux o. dylikt.</i>									
Hjorthska donationskassan.	Understöd åt sådana välfredade personer inom samhället, förnämligast enkor och oförsörjda döttrar inom s. k. borgareståndet, som äro i behof af, men ej anses tillhöra egentliga fattigvården.	Mamsell Beata Katarina Hjorth.	1868 ¹⁶ / ₁₀	—	—	13,000	—	En styrelse af 5 personer.	
b) <i>Stiftelser och inrättningar för barnavård och barnundervisning.</i>									
Hjorthska donationen.	Till fattiga skolbarn.	G. Linnarsson.	1870	3	30	500	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
d) <i>Stiftelser för sjukvård, sjuk- och begravningskassor.</i>									
Falköpings sjuk- o. begravningskassa.	Sjuk- och begravningshjelp.	J. Söderlund.	1875 ¹ / ₉	21	398	1,078	—	En styrelse af 5 personer.	⁴⁵⁾
Falköpings huddramannaförening.	D:o d:o.	J. Silfvén.	1887 ²³ / ₉	18	421	407	—	En d:o af 7 d:o.	⁴⁶⁾
f) <i>Andra stiftelser och inrättningar.</i>									
Falköpings handverksförening.	Att verka för näringsarnes befrämjande och understödja handverkare.	Densamme.	1880 ⁶ / ₉	—	—	264	—	En d:o af 5 d:o.	
		Summa	—	42	849	15,249	—		
G. I Hjo stad.									
b) <i>Stiftelser och inrättningar för barnavård och barnundervisning.</i>									
Sediga barns fond.	Att årligen utdela fullständig beklädnad till ett antal sediga och fattiga barn.	Onämnd person.	1876 ³ / ₁₀	15	106	1,770	—	Drätselkammaren, borgmästaren och kyrkoherden.	
c) <i>Stipendiefonder och andra stiftelser för undervisning.</i>									
Hjo stads slöjdskola för flickor.	Att bereda tillfälle till undervisning i qvinlig husslöjd.	J. Andersson, mag. Lund.	1873 aug.	33	500	12,379	—	Drätselkammaren, jemte af staden utsedd styrelse.	

Magister J. Anderssons donationsfond.	Beredande af premier och understöd åt deraf förtjente behöfvande lärjungar vid Hjo pedagogi.	Densamme.	1857 ²⁹ / ₃	12	140	2,947	—	Hjo skolkollegium.
Abraham Jachæi d:o.	Årlig tillökning af skollärares lön med 75 kr. och årlig utdelning af 15 kr. till premier eller inköp af böcker åt flitiga och sediga ynglingar i Hjo skola.	Abraham Jachæus, klockare i Fogelås.	1832 ⁶ / ₈	—	—	1,946	—	D:o d:o.
Förhoppningarnes fond.	Räntan utdelas årligen till sådana från skolan afgående ynglingar, som genom sedighet, flit och förvärfvade kunskaper gjort sig af uppmuntran och understöd förtjente.	Medlemmar af Hjosamhälle.	1861 ⁵ / ₆	12	37	629	—	D:o d:o.
e) Pensionsstiftelser.								
Personalens vid Hjo-Stenstorps jernväg understöds-kassa.	Att bereda understöd åt personer, som tillhört eller tillhåra personalen vid Hjo-Stenstorps jernväg.	Hjo-Stenstorps jernvägsaktiebolag.	1889	—	—	2,297	—	Af personalen vid jernvägen utsedd styrelse.
			Summa	—	72	753	21,968	—

A n m ä r k n i n g a r :

¹⁾ Står under tillväxt, tills den uppgått till 10,000 kronor. — ²⁾ Königs arfvingar bestämma, hvilka personer böra erhålla understöd. — ³⁾ Donationen utgöres af frälseränta från Höra stommen å 15 kr. — ⁴⁾ Stiftelseurkunden har ej kunnat igenfinnas. — ⁵⁾ Donationen utgöres af från Halfås Lilleg. årligen utgående frälseränta å 4:50 kr. — ⁶⁾ Sammanslagna till privatfond för fattiga skolbarn. Under de senare 5 åren hafva donationerna fått växa till en fond, som den ³¹/₁₂ 1890 uppgick till 1,862 kr. 87 öre, emedan herr R. Dickson under nämnda tid årligen skänkt fonden 50 kr. — ⁷⁾ Räntan lägges till kapitalet och utdelas ej, förrän den uppgår till 100 kronor. — ⁸⁾ Pastor uppger, att räntan blifvit lagd till skolkassan. — ⁹⁾ Ingen utdelning under år 1890. — ¹⁰⁾ Någon särskild stiftelseurkund finnes ej. — ¹¹⁾ Stiftelsen utgöres af frälseränta från Höra Stommen å 4:50 kr. — ¹²⁾ Stiftelsen utgöres af frälseränta från Österg. i Borgunda å 20 kr. — ¹³⁾ Donationen består dessutom af en från Halfås Storegård utgående årlig frälseränta å 8 kr. 35 öre. — ¹⁴⁾ Föreningens inkomst under år 1890 utgjorde 63 kr. — ¹⁵⁾ Under år 1890 uppgingo medlemsavgifterna till 122 kr. 25 öre. — ¹⁶⁾ Delegarnes årsavgifter år 1890: 233:75 kr., influtna räntor 239:03 kr. 1890 var första året från och med 1872, hvarunder kassans tillgångar minskats. — ¹⁷⁾ Fonden uppkommen genom insamling, till hvilken bataljonsläkaren C. G. Hjort af Ornäs jemte åtskillige andra utfärdat inbjudningen. Fonden står under tillväxt. — ¹⁸⁾ Tillfaller kommunen först efter innehafvarens död. — ¹⁹⁾ De fattige erhållit hela räntan. — ²⁰⁾ Står under tillväxt, tills den uppnått 1,200 kr. — ²¹⁾ Räntan lägges till kapitalet, till dess orgelbyggnaden företages. — ²²⁾ Stiftelsen utgöres af frälseränta af hemmanet Torpa i Norra Härene socken å 17 kr. — ²³⁾ Arrendebeloppet vid 1890 års slut 2,000:25 kr. — ²⁴⁾ 1890 års avgifter utgjorde 661 kr. 75 öre. — ²⁵⁾ Afgifterna till grundfonden, tillfälliga kassan och sparkassan utgjorde år 1890 1,875 kr. — ²⁶⁾ D:o till sparkassan 170 kr. och till tillfälliga kassan 227 kr. — ²⁷⁾ Under uppgifven persons lifstid innehafves donerade fastigheten af denne. — ²⁸⁾ Fonden består af frälseräntor, som lösas efter markegång. — ²⁹⁾ Fonden består af frälseräntor, som lösas efter markegång. — ³⁰⁾ Dessa tre fonder bestå af frälseräntor, som lösas efter markegång. — ³¹⁾ Utdelas blott hvarannat år. — ³²⁾ I årsavgifter hafva influtit 144 kr. — ³³⁾ Understödsbeloppet må årligen ej understiga 50 kr. eller öfverstiga 200 kr. Hyran jemte skadestånd utgjorde enligt drüt-

selkammarens uppgift 3,750 kr. under år 1890. — ³⁴⁾ Kapitalet utgjorde ursprungligen 55,000 kr. Af afkastningen har stiftaren föreskrifvit, att 7 namngifna personer, af hvilka en numera aflidit, under sin lifstid skola erhålla lifräntor till uppgifna belopp. — ³⁵⁾ Fonden uppehålls af till barnhuset anslagen kronofonde, utgörande 105 tunnor 18 kappar, jemte kollekt från en del församlingar i Lidköpings och Barne fogderier. Genom anstaltens försorg vårdas och uppfostras fattiga barn, intill dess de uppnått 16 års ålder. — ³⁶⁾ Fonden utgöres af 5,000 kr. enligt gåfvobref d. ²⁹/₁₂ 1875 och 3,000 kr. enligt testamente d. ²¹/₁₁ 1878. — ³⁷⁾ Till inrättandet af denna anstalt, hvars verksamhet började d. ¹²/₁₁ 1887, då 2 gossar intogos i anstalten, uti hvilken under år 1890 varit intagne 10 gossar under 1 föreståndare och 1 lärare, har stiftarinnan donerat viss del af sin kvarlätenskap. År 1886 inköptes bebyggda egendomen Margretelund om 2,614:03 ar för 26,000 kr. och år 1890 större delen af intill Margretelund gränsande egendomen Fridhem om 1,413:83 ar med en del åbyggnader för 18,500 kr. Dessa båda fastigheter, som äro belägna på gamla stadens område, hafva med om- och nybyggnad kostat stiftelsen tillsammans 66,158 kr. 59 öre. Margretelund är tillika med 169:69 ar jord på gamla stadens område bevillingstaxerad till 35,000 kr. och Fridhem till 18,500 kr. Af styrelsens ledamöter utses 2 af stadsfullmäktige i Lidköping, 1 af biskopen samt 1 af Konungens Befallningshafvande och 1 af landstinget i Skaraborgs län. — ³⁸⁾ Länlandet Kristinelund, om 176,79 ar, disponeras af "2:e läraren vid Lidköpings allmänna läroverk". — ³⁹⁾ Borgmästaren E. Hedenstierna och hofrättsrådet G. Körsell, hvilka enligt testamente af kamreraren A. Winberg såsom utredningsmän i boet egt att för välgörande ändamål disponera ett större öfverskott i boet, hafva öfverlemnat fonden till det i kol. 2 angifna ändamål. — ⁴⁰⁾ Premiefond till minne af Sveriges och Norges 50-åriga förening. — ⁴¹⁾ Premiefond till minne af Uppsala studentsångförenings pariserkör. — ⁴²⁾ I sjukhjelp inflöto 102:85 kr. Medlemmarnes antal vid årets slut utgjorde 55. — ⁴³⁾ I sjuk- och begravningskassan inflöto 78 kr., i allmänna kassan 63:75 kr. — ⁴⁴⁾ Influtne delegareavgifter 127 kr. 90 öre. — ⁴⁵⁾ Influtne delegareavgifter 261 kr. 41 öre. — ⁴⁶⁾ Influtne delegareavgifter 567 kr. — ⁴⁷⁾ Under nuvarande kollegavakans iugå de 75 kronorna till statsverket. Den låga räntefoten har ej medgifvit utdelning af några premier.

